

Raamatukogu

- * Eesti raamatukogundusaasta 2001
- * Intervjuu bibliograaf Viktor Kõressaarega New Yorgist
- * Edukas aasta kooliraamatukogudes
- * Infoteaduse eriala õppekavad akrediteeritud

6/2001

RK

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

6/2001

Toimetuse kolleegium:

MALLE ERMEL
MALL KAEVATS
GERDA KOIDLA
AIRA LEPIK
REET OLEVSOO
ILME SEPP
TIIU VALM
ANNE VALMAS

Tegevtoimetaja/Editor ENE RIET

Toimetaja MAIRE LIIVAMETS

Toimetaja ELLEN ARNOVER

Makett: KERSTI TORMIS

Esikaanel: Järvamaa Keskraamatukogu Paides. Tagakaanel: Põhja- ja Baltimaade raamatukoguhoidjate nõupidamisest osavõtjad. Foto: Teet Malsroos

Adress/Address:

15189 Tallinn

Tõnismägi 2

Eesti Rahvusraamatukogu

«Raamatukogu» toimetus

tel. (372) 630 7128

faks (372) 631 1410

elektronpost: enerk@nlib.ee

kodulehekülj eesti ja inglise k.:

[http://www.nlib.ee/anded/rk/](http://www.nlib.ee/anded/rk/indexrk.html)

[indexrk.html](http://www.nlib.ee/anded/rk/indexrk.html)

[http://www.nlib.ee/anded/rk/](http://www.nlib.ee/anded/rk/iindexrk.html)

[iindexrk.html](http://www.nlib.ee/anded/rk/iindexrk.html)

ISSN 0235 - 0351

Ilmub 6 korda aastas

Armas kolleeg!

Kild killu kõrvale. Ja valmis ta ongi – värviline vitraaž jõuluringituseks. Vähe valgust pakkual aastajal on selline särav aknaunistus igati asjakohane ning rõõmustab nii kingituse tegijat kui saajat.

“Raamatukogu” kui lugejaile mitmekesisist teavet pakkuvat ajakirja võiks samuti võrrelda värvilise aknaga. Koosneb see ju üksteise kõrvale sobitatud kildudest – artiklitest, mille tonaalsus ja eripära sõltub autori teadmistest, oskustest ja esitamislaadist. Nende läbi raamatukogumaailma vaadates avastame sageli enda jaoks täiesti uut ja seninägematut. Kui aga mõni kild liigselt tuhmuna tundub, pole see alati autori süü. Öeldakse ju: ilu on vaataja silmades, mis artikli puhul võiks tähendada, et arusaamine sõltub lugeja eelteadmistest ning suhtumisest.

Autorite ring laieneb pidevalt ja pilt, mis ajakirja kaudu erialailmale avaneb, on seetõttu aasta-aastalt laiem ning mitmekesisem. Olgu tänatud kõik, kes oma kirjutistega lisavad “Raamatukogule” värvi ning kujundavad selle eripära. Autorite kõrval etendavad aga suurt osa ka lugejad, väljaandjad, toimetuskolleegium ning iseenesestki mõista toimetust, sest ainult koostöö on hea tulemuse alus.

Iga uus ajakirjanumber on sündmus. Päevgi tundub siis heledam ja parem ning igapäevaelu ootusrikkam. Sarnaselt läbi vitraaži kumavate mänglevate sini-punaroeliste valguslaikudega, mis sunnivad rõõmustama napi talvise päikesevalguse üle.

Igaühel meist on mingi jõuallikas ja on meeldiv, kui saame sealt saadavat innustust ja headust teistegagi jagada.

Olgu teil kõigil rõõmu tehtust ka saabuval aastal!

Ene Riet

SISUKORD

■ AVAVEERG	
Kultuuriaasta 2001: Eesti juhtum	Toomas Liiv 4
Raamatu manused	Andres Langemets 5
■ PÄEVAKORRAL – KOOLIRAAMATUKOGU	
Edukas aasta	Kadri Haljamaa 6
Põlva ühisgümnaasiumi raamatukogust	Külli Ots 7
■ TEADUSRAAMATUKOGU	
Infoteaduse eriala õppekavade akrediteerimine	Sirje Virkus 9
Euroopa Liidu alane informatsioon	Liina Gross, Ave Punga 11
■ RAAMATULUGU	
Vanad Liivimaa kaardid	Margit Tohver 14
■ JUTUTUBA	
Eestlane New Yorgis: intervjuu Viktor Kõressaarega	Sirje Riitmuru 16
■ KÜSI JULGESTI!	
Jüri Järs, Margus Allikmaa ja Mart Meri	
Eesti raamatukogundusaasta 2001 õnnestumisest	18
■ RAAMATUKOGUNDUSE UUDIKIRJANDUS	21
Eesti kooliraamatukogud 2000-2001. õppeaastal: statistika	Heli Priimets 24
■ RAAMATUKOGU TURUEDUKUS	
Turundus ja kvaliteet	Aira Lepik 25
■ ARVUSTUS	
Rahvusbibliograafia enesepeegeldus	Sirje Nilbe 27
■ EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING	29
■ SÕNUMID	
<i>Academica V</i>	Malle Ermel 34
IFLA Bostonis	36
Euroopa Liidu rahvaraamatukogude projekt PULMAN	Krista Talvi 38
Mälestame: Laine Peep	40
Karin Sarv	41
80 aastat Eesti Bibliograafia Asutise rajamisest	42
Õnnitleme: Virve Adamson – 80	
■ SUMMARY	42

KULTUURIAASTA 2001: EESTI JUHTUM

TOOMAS LIIV

Kaksteist kellalööki südaööl, klaasikölinat, purjus kilkeid, pauke, tuld ja värki, läinud ta ongi, aasta 2001. Otseku ei oleks teeneline raamatukoguroott tõstnud järjekordse vana/uue kõite rappuvale riiulile, raamatu, millel pealkirjaks "Aasta 2001". Kui seda raamatut lapata kultuuri otsiva pilguga, siis – mis jääb pilgu ette?

Kahtlemata jääb kõigepealt pilgu ette eesti keel. On ju eesti keel olnud läbi aastasade meie identiteedi kandja ja kultuuri garant. Ometi tõusis just aastal 2001 taas päevakorrale eestlaste emakeele osatähtsuse vähendamine – eesti keele liigne pruukimine diskrimineerivat neid (hiinlasi, soomlasi, türklasi jt.), kes eesti keelt ühel või teisel põhjusel ei oska. Teisisõnu, OSCE arvates ei tohiks valitavatesse kogudesse kandideerijatelt enam seaduse jõuga nõuda eesti keele, s.t. riigikeele oskust. See oleks lingvistiline diskrimineerimine. Euroopasse aga niisugust riiki, kus kedagi diskrimineeritakse, ei lubata. Nii ongi tekkinud hädaoht, et Eesti visatakse Euroopast välja. Hakka siis tagatipuks endale veel uut kontinenti otsima! Ja mida ütleks selle kohta Kristjan Jaak Peterson, kelle 200-ndat sünniaastapäeva me alles möödunud kevadel Emakeelepäeval tähistasime! Kui ilusasti ta kirjutaski: "Kas siis selle maa keel / laulutules ei või / taevani tõustes üles / igavikku omale otsida?". Aga jah, – mida ta õigupoolest kirjutas? Ta kirjutas keelest, mis võiks endale igavikku otsida just nimelt laulutules taevani üles tõustes! Meie Kristjan Jaak ei räägi siin ju poole sõnagagi igaviku otsimisest sise- ja välispoliitiliste kõnede "tuules". Seda esiteks. Teiseks

aga – millisest keelest ja millisest rahvast meie kahesaja-aastane noorluuletaja üldse räägib? Ta kasutab väljendeid "minu rahva meesse", "meie maa keel" ja "selle maa keel". Mida üldse võisid tähendada Vene Keisririigi Liivimaa kubermangus saksa- ja läti keelses Riia linnas sündinud, üles kasvanud ja täieliku saksakeelse keskhariduse saanud noorherra jaoks "minu rahvas", "meie maa" ja "see maa"? Sellesamas Liivimaa kubermangus räägiti ju tollal vähemalt nelja keelt (saksa, vene, läti, eesti – jätame siinkohal näiteks liivi keele arvestamata)! Ja kõrval oli ju sootuks ilma lätlasteta Eestimaa kubermang, millega meie esimesel õigel luuletajal polnud, paraku, mingit pistmist! Tõenäoliselt kuulutas Peterson(s) laulutules igavikulist püsimist just läti keelele (Vene keisri alamana aga võib-olla isegi vene keelele) – ent polügloti ja tõelise internatsionalistina tegi ta seda natukene vigases eesti keeles. Ja siis on veel see asjaolu, et luuletuses mainitav "isamaa" ei asu üldse maa peal. Petersoni "isamaa" on kristlase isamaa – see on taevast. Nii et Petersonilt pole eesti keele kaitsmisel küll suuremat abi oodata. Meie tulevik on ikkagi Padar-Benton!

Jah. Eelöeldut silmas pidades asetub õigesse konteksti ka 2001. kultuuriaasta tõeline aatomipomm – sinimustvalge Padari-Bentoni ingliskeelne suurvõit Eurovisiooni song-võistlusel. See on ilus näide sellest, kuidas eestlased eurooplastena jätsid sajad miljonid televaatajad diskrimineerimata. Eestlased saavad küll, kui neid, sunnikuid, sunnitakse! Ehk nagu eriti

elegantselt kirjutab Eesti Vabariigi praeguse Valitsuse pressibüroo direktor Kaarel Tarand: "Eesti ei ole kunagi vaidlustanud oma kodanike põhiseaduslikku võrdsust. Kuna me ise ei märganud, et me mõnda kodanikku diskrimineerime, siis oli väga hea, et keegi väljastpoolt sellele osutas. /- - -/ Kui ilmtingimata tahame mõne sünnijärgse eesti kodaniku diskrimineerimist jätkata, ei saa meid keegi takistada. Aga me kaotame kindlasti mõned õigused ja hüved väljaspool Eestit. Isegi OSCE peakorterit süütamine ei tee moonakast Euroopas mõisnikku. Asjaolu, et me läbi räägime, kinnitab, et oleme partnerid, mitte alamad, kui me ka ise asjast päris nii aru ei saa." (EPL, 7. november 2001, lk. 13) Küsimus on siis ainuüksi selles, kuidas peaks (eestikeelsest) moonakast Euroopas mõisnik saama. Isegi siis, kui see (eestikeelne) moonakas ise asjast päris hästi aru ei saa.

Eesti Vabariigile uue Presidendi valimine oli laulumeeste paugu järel kahtlemata kultuurisündmus number kaks. Teisisõnu. Eesti keelsete kirjameestest moonakate (aga seda ajalooharidusega Lennart Meri ju on!) poliitiline aeg sai otsa. Pidevas rahahädas oleva kirjatsura asemele astus põllumees Arnold Rüütel. See on hea. See on traditsioon. Kust need rikkad ja küüditatud "kulakudki" tulid? Ikka põllumeeste hulgast. Ehk nagu seepeale ütlesid juba vanad eestlased: põllumees põline rikas. Seetõttu on tõenäoline, et isegi praegu veel eestikeelsest (ja lingvistilist diskrimineerimist harrastavast) moonakast saab õige peagi umbkeelne Euroopa mõisnik. Sdravstvuj, Juöröp! Estoonia is kaming!

RAAMATU MANUSED

ANDRES LANGEMETS

Uuel aastatuhandel võib uute meediavormide tormilise edenemise foonil muidugi lõputult arutleda raamatu tuleviku üle. Eks sedasama tehti juba ka Vene ajal, kuigi tsensuur hoidis siinkandis toona kogu tehnoloogilist uuendust tagasi: trükkimine, paljundamine ja levitamine olid ju eriti ohtlikud tegevused.

Nüüd pole enam tsensuuritaktisusi, küll aga ähvardavad raamatut muud kommunikatsioonivormid, mis on mugavamad, odavamad ja kiiremad. Paraku pole aga põhjust häirekella lüüa, sest juba esimene infoühiskonna aastakümme, millega oleme kokku puutunud, on näidanud, et raamatule jääb tema asend põhilises alles. Uued meediumid tulevad raamatu kõrvale.

Tsensuuri kadudes 1989–90 kasvas kõiksugu trükiste hulk plahvatuslikult, nii raamatute, perioodiliste kui ka poolperioodiliste väljaannete puhul. Tekkis kolhooside ajalehti, igamehekirjastusi jne. Töötasin sellal "Loomingus" koos väga suurepärase kolleegi, nüüd juba ammuse manalamehe Rein Kruusiga, kes oli bibliofiil ja fanaatiline põnevate trükiste väljanuhkija ja hankija. Mäletan, et ega ma ise oleks sõandanud ega hoolinudki osta mõnd "Maarjat" või "Pilku" (või mis nad kõik olid), aga Rein soovitas ikka nina sisse pista, et toimetajahärra oleks kursis, mida kõike tema armsal kodumaal sünnib.

Juba siis kerkis üles probleem, mille suhtes ma pole tänaseni kindel, kas asi on muutunud paremaks. Nimelt ei tavatsenud paljud uued kirjastajad saata oma üllitistest eksemplare Kirjandusmuuseumile või raamatukogudele, väljaannete ilmutamisandmed olid piisamatud või puudusid hoopiski. Nii ongi, et neist murranguaastatest pole vist Eestis kuskil täielikku raamatute, ajalehtede ja ajakirjade komplekti.

Millalgi 70-ndail hakati N. Liidus nõudma teoste niigi mahukale impressumile lisaks ka lühiannotatsioonid koos kirjastuse poolt juba ette tehtud bibliograafilise kataloogitähisega. Need annotatsioonid pälvisid mitu korda kirjanduskriitikute iroonilisi märkusi, aga küllap nad olid siiski abiks bibliograafidele ja raamatukoguhoidjatele.

"Keeles ja Kirjanduses" 2001, nr. 10 (lk. 725) kirjutab Peeter Olesk: "Kiiresti on vaja raamatutrukise riiklikku või rahvuslikku standardit, mis sätestaks kohustuslikud nõudmised kirjastatavatele raamatutele. Niisiis eeskirja selle kohta, mis peab olema raamatu tiitellehel ja selle pöördel: autor, pealkiri, ilmumisaeg ja -koht, kirjastaja(d), autoriõiguse jagunemine, kujunduse päritolu, kataloogimise indeksid."

See on väga väärt nõue või ettepanek, aga kahjuks pea kümme aastat hiljaks jäänud. Nii palju on jõutud kirjastada raamatuid, kus raamatu kirjastamismanused on puudulikud, rääkimata loomulikult kataloogimise indeksist. Veneaegsed impressumid (kus esikohal vene keeles tiitel, siis toimetaja, tehniline toimetaja, kunstiline toimetaja, korrektorid; siis meeletu täpsed andmed äärmiselt kehva paberi päritolu, tüübi, kaalu ja formaadi kohta; trükikoja kõikvõimalikud regaalid, hind ja seejärel muidugi obligatoorne MB-0000000!) olid kohutavad ja sisaldasid terve hulga tarbetut teavet. Aga teine äärmus on jällegi need anonüümsed teosed ja väljaanded, mis sellele kõigele pärast priiuse ajal järgnesid ja mille kallal tänased ning tulevased bibliograafid või raamatuloolased peavad päid murdma.

Tundub, et raamatule manuste lisamine, hoolimata oletatavast rahvuslikust standardist, jääb ikka vaid väljaandja oma kultuuri- ja

hingeasjaks. Sest mis mehhanismiga standardi järgimist tuleks nõuda? Kas hakata ahistama raamatukaupmehi, et nood ei võtaks puudulike manustega raamatuid müüki või et raamatukogud ei lisaks selliseid oma kogusse? Aga kes on konkreetsetl tänapäeval raamatumüüjad ja kust võtta sellised ostjad, kes raamatut seesugustel tingimustel ostmast keelduvad? Muide, veebis liikuvad teosed ei ole enamasti sugugi nii väga anonüümsed – neist jäävad serveritesse jäljed ehk aadressid.

Teine probleem on niisugune, mille peale ei tea, kas nutta või naerda. Kirjandusmuuseumis tegi oma elupõlist tööd kirjandusloolane Meelik Kahu, et selgitada ise ja kolleegide abiga välja kirjanduslikke pseudonüüme 19. sajandi ja 20. sajandi esimese poole eesti kirjasõnast. See kartoteek on Tartus olemas, kuigi tänaseni oma lünkadega. Aga ei võinud Kahu aimata, et Eesti taasiseseisvudes, tsensuuri ja jälitamisasutuste kadudes, s.t. vaba avalikkuse oludes hakkab ometigi enneolematult levima anoja pseudonüümsus. Anonüümkirjadega oli Vene ajal, nagu ta oli, aga pseudonüümid ei olnud toona keelatud. Paraku ei armastatud neid üleliia, pseudonüüme kasutavaid ajakirjanikke peaaegu polnudki, välja arvatud ehk mõned kutselised KGB skribendid, kes võtsid sõna peamiselt "Õhtulehes" ja "Kodumaas". Pika aja peale said ka nende sellide õiged nimed kirjarahva hulgas tuntuks.

Nüüd on aga nooremate kirjutajate, kunstnike ja ilukirjanike puhul olukord suisa pöörane. Internetiportaali anonüümne sõim on muidugi *non plus ultra*, aga ka tänaste kultuuriosaliste autorite ja pärisnoorkirjanike identifitseerimine on keerulisemast keerulisem.

Siin on ka teatav õiguslik probleem: kellel on õigus pseudonüümile ja kes tohib seda avada? Kui mees-naine seda ise eluajal ei tee, kas pärijad lubavad jne.?

Nii et jah, raamatul on tema praeguselgi kujul manustega suuri probleeme. Mida me peame teadma ja mida tohime teada raamatu päritolust, ilmusmiskohast ja -ajast? Mis on raamatu puhul avalik mis era?

EDUKAS AASTA

KADRI HALJAMAA

Haridusministeeriumi riikliku eksami- ja kvalifikatsioonikeskuse
õppekavade osakonna peaekspert

2001. aasta oli kooliraamatukogudele erakordselt edukas. Kohe aasta alguses, 2. jaanuaril, allkirjastas haridusminister kaua oodatud määruse "Kooliraamatukogude töökorralduse alused". Seni oli kooliraamatukogude töökorraldust reguleerinud üsnagi napsõnaline "Kooliraamatukogude põhimäärus". Kooliraamatukoguhoidjad väljendasid pidevalt vajadust uue ja põhjalikuma määruse järele. Uus määrus käsitleb kooliraamatukogude komplekteerimist, teavikute vastuvõtmist ja kustutamist, nende üle arvestuse pidamist, nende töötlemist, paigutamist ja hoidmist, inventuuri läbiviimist ja lugejateenindust väga põhjalikult. Et paljud Eesti kooliraamatukogud on veel nn. hübriidid, s.t. et neil on küll arvuti, kuid kõiki katalooge pole veel jõutud arvutisse sisestada, toob määrus välja ka erinevad töövõtted automatiseeritud ning automatiseerimata raamatukogudes. Määrus sündis Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kooliraamatukogude sektsiooni liikmete Ester Sõrmuse ja Bärbel Luhari ning Haridusministeeriumi eksperdi Kadri Haljamaa ning jurist Kaire Liivi koostöös. Seni on olnud kooliraamatukoguhoidjate tagasiside nimetatud määrusele äärmiselt positiivne, seda eelkõige tänu praktikute kaasamisele.

Alates jaanuarist jätkub ka Haridusministeeriumi kingitud perioodika aastatellimus koolidele. Sel aastal saadeti lasteaed-alkoolidesse ja algkoolidesse "Täheke" ja "Hea Laps", põhikoolidesse "Vikerkaar" ning gümnaasiumidesse "Akadeemia".

Jaanuaris tegi kooliraamatukogudele väga väärtusliku ja kasuliku kingituse raamatuaasta Peakomitee. Igas Eesti gümnaasiumis

peaks nüüd leiduma Richard Dawkinsi "Jõgi Eedenist", Robert H. Marchi "Füüsika võlu", "Eesti kirjanike leksikon", "Eesti raamatu kronoloogia" ning algkoolides "Muinasjutud".

1. veebruaril algatasid Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus, Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing, ajakiri "Hea Laps" ning Eesti Õpilasmavalitsuste Liit kaheaastase projekti "Lugemine lubatud", mille otseseks ajendiks oli 2000. aasta sügisel vastuvõetud Rahvusraamatukogu otsus kasutajatele vanusepiiri sisseeadmisest. Projekti peamisteks eesmärkideks on uurida meie põhikoolide raamatukogude olukorda ja varustatust väärt lastekirjandusega, juhtida vabariigi valitsuse ja asjaomaste ministeeriumide tähelepanu õpilaste lugemisega seonduvatele probleemidele ja võimalikele lahendustele. Taotleda vahendeid raamatukogude materiaalse olukorra parandamiseks nii kogude komplekteerimise, infotehnoloogiliste vahendite muretsemise kui ka kohasemate ja avaramate ruumide osas.

Maikuus kaardistas siinkirjutaja kooliraamatukogusid, mille tulemusel selgus, et 99 koolis ei ole raamatukogu. Kuna neist 13 on 1. septembri k.a. seisuga likvideeritud või reorganiseeritud, võib aasta lõpus öelda, et 86 Eesti koolis ei ole raamatukogu, neist 28 on põhikoolid. 25 koolis on ainult õpikukogu. 11 kooli asualas ei ole ka rahvaraamatukogu, neist kolm on põhikoolid. Ilmselt tuleb võtta tulevikuplaane tehes need arvud ja puudujääkide likvideerimine sihikule.

17. mail andis ERA Peakomitee esimees, kultuuriminister Signe Kivi raamatukogudele üle valitsuse kingituse lõppenud raamatuaasta

puhul. Ligi 1400 rahva- ja kooliraamatukogule lisandus 4782 raamatut, iga raamatukogu valis ERA koostatud nimekirjast 700 krooni eest omal valikul.

Oktoobri algul valmis Haridusministeeriumi ja ERÜ koostöös kooliraamatukogu teemaliste artiklite kogumik "Kooliraamatukoguhoidja käsiraamat". Käsiraamatus jagavad kogenud praktikud Luule Joost, Jüri Järs, Ester Sõrmus, Bärbel Luhari, Irma Raatma ja Vaike Kurel kasulikke teavet kooliraamatukogu õpikeskuseks kujundamise, sisustamise, infotehnoloogiaga varustamise, komplekteerimise, õppetöösse integreerimise, välishindamise jms. kohta. Väljaandes on ära toodud UNESCO kooliraamatukogude manifest ning haridusministri määrus "Kooliraamatukogude töökorralduse alused". Allkirjutanu esitab visiooni kooliraamatukogu võimalikust arenguteest. Endine Haridusministeeriumi finantsekspert, nüüdne Haridusministeeriumi koolivõrgu büroo finantsplaneerimise osakonna juhataja Tiina Tamberg loetleb kogumikus valikuliselt haridusalaseid, töösuhteid reguleerivaid ja raamatukogunduse õigusakte, mille tundmine aitab kooliraamatukoguhoidjal kindlasti lahendada nii mõnegi probleemi. Kasutan siinkohal juhust ja täpsustan valikloetelu – nimelt ei anta haridusministri määrusena veel välja "Kooli tegevuseks vajalike õppevahendite miinimumloetelu". Määruse eelnõu kasutatakse soovitusena kohalikele omavalitsustele. Käsiraamatut jagati tasuta kõikidele koolidele: üldhariduskoolidele, õhtuse ja kaugõppe õppevormiga üldhariduskoolidele ning kutseõppeasutustele. Suuremad üldhariduskoolid (õpilaste arvuga

PÕLVA ÜHISGÜMNAASIUMI RAAMATUKOGUST

KÜLLI OTS

Põlva Keskraamatukogu pearaamatukoguhoidja

üle 900) said kaks, kõik teised ühe eksemplari.

Lugedes "Raamatukogust" kooliraamatukogude elust, kerkis mõtteisse küsimus, miks mõne raamatukogu olukord on hea ja teiste oma jälle väga halb. Mulle tundub, et enamgi veel kui raha (puudus), on põhjuseks inimeste suhtumine. Mõni kohaliku omavalitsuse juht ja koolidirektor väärtustab lugemist ja mõistab kooliraamatukogu osa õppeprotsessis, teine mitte. Suhtumisele vastavalt jagatakse ka koolis raha. On arusaadav, et mõnel aastal on järjekorras esimesel kohal koolimaja katuse parandamine, kuid järgmistel aastatel võiks rohkem tähelepanu pöörata jälle kooliraamatukogule.

Paljudes on hirmu tekitanud kooli- ja rahvaraamatukogude ühendamine. Ilmselt seisab see nii mitmeski vallas ees. Arvan, et ei tasu jõudu raisata sellele ideele vastu võitlemiseks, pigem kohapeal mõtlemiseks, kuidas teha ühendamine võimalikult valutuks ja mõlemale poolele vastuvõetavaks. Meeldiv näide on ses osas Vastse-Kuuste raamatukogu, mida kevadel isegi külastasin. Läbimõeldud ruumilahendus annab raamatukogule palju juurde. Raamatuvaliku mõttes aga jäid võitjaks kooliõpilased.

Nendes kohtades aga, kus rahvaraamatukogud eraldi alles jäävad, soovitan arendada suuremat koostööd, seda eriti komplekteerimisel. Vältimaks teoste ebaotsustarbekat dubleerimist, peaksid ühes asulas asuvad kooli- ja rahvaraamatukoguhoidja kokku leppima, milliseid teoseid ja millises eksemplaarsuses tellib üks või teine. Kooli- ja rahvaraamatukogul tuleks lähtuda sellest, et põhikooli I ja II astme õpilased saaksid iseseisva töö tehtud kooliraamatukogus, vajamata teiste raamatukogude abi. Põhikooli III astme õpilased leiaksid õppekava toetava kirjanduse kooliraamatukogust, kuid rahuldaksid sügavamalt lugemishuvi rahvaraamatukogus. Kui raamatukoguhoidjad suudavad omavahel tellimustes kokku leppida, siis võivad kindlasti mõlema raamatukogu lugejad. Gümnaasiumiõpilased peaksid aga kasutama ka teadusraamatukogude teenuseid.

Alljärgnevalt ühe maakonna raamatukoguhoidja põgus pilk Põlva Ühisgümnaasiumi raamatukogule. Kuna raamatukogu juhataja **Tiia Ojanurm** on ühtlasi Põlvamaa kooliraamatukoguhoidjate ainesektsiooni eesotsas, siis veidi ka sektsiooni tegevusest.

1999. a. sügisel tutvus vastne Põlva linnapea **Tarmo Tamm** linna asutustega. Avastanud koolikogu internaadimajas ammu kitsaks jäänud ruumidest, leidis ta, et nii ei või enam edasi kesta. Ja ei kulunudki enam palju aega raamatukoguhoidjate kauaaegse soovi täitumiseni. Muidugi ei sündinud see kooli juhtkonna toetuseta. Eriti tänulikud ollakse majandusjuhataja **Eha Moritzale**.

Raamatukogu jaoks remonditi endine õpetajate tuba koos huvijuhhi kabinetiga ning kõrval asunud klassiruum. (Õpetajatele on sisse seatud hubane katusekamber.) Ruutmeetreid oli vanas raamatukogus 77, uues juba 148. Kuigi ruumi pole ülearu ja eriti õpikukogu hoidmiseks oleks vaja pinda juurde, pole nurisemiseks põhjust. Nüüdsest on kohapeal töötamiseks olemas ka lauad. Õpilaste kasutuses on üks internetiarvuti, mis vahetundide ajal on peaaegu alati hõivatud. Raamatukogu juhatajal on samuti arvuti.

Raamatukogutarkvara aga veel ei ole, sest maakonna kooliraamatukogudest on *Kirjasto 3000* vaid Põlva keskkooli raamatukogul. Sealne juhataja **Nijole Vananurm** on pingelise päevatöö kõrvalt leidnud aega nn. vana kogu sisestamiseks. Programm on muretsetud mõni aasta tagasi. Olgem aga ausad, aastal 2001 ei julge enam

soovitada seda programmi. Nii ollakse ka Põlva ühisgümnaasiumis esialgu ootel. Tundub, et koolikogudel on praegu raske leida raamatukoguprogrammi, mis sobiks nii hinnalt kui kvaliteedilt. On ju pakutud üht ja teist, aga milline neist on kõige õigem? Tahaks kuulda vastuväiteid ja selgitusi.

Kui jutt juba probleemidele läks, siis kõige rohkem tuntakse meilgi puudust ikka sellest, mis maailmas kõige defitsiitsem – ajast. Tiia Ojanurmel ja **Heli Allikveel** tuleb komplekteerida kirjandust, teenindada 1114 lugejat (eelmise õppeaasta arv) ja tegelda saja pisiasjaga. Siiski tahetakse rohkem teha seda, mis on kuulunud raamatukogu juurde juba ajast aega: raamatukogutunnid, kirjandusülevaated jne. Kõrvalseisja võib igatahes kinnitada, et raamatukoguhoidjatel ei ole ideede puudust ning teha jõutakse palju.

Eelmine õppeaasta möödus raamatukogu 50. aastapäeva tähistamise meeleolus. Juba novembris lükati käima juubelile pühendatud viktoriinisari, milleks H. Allikvee koostas põhjaliku juhendi. Küsimused teatati reedeti ning vastamiseks oli vaja kasutada teatmeteoseid – nii kevadeni välja. 7. mail, raamatukogu aastapäeval, autasustati kõiki, kes lõpuni vastu pidasid, ja muidugi anti välja peaauphind – reis Peterburi.

Suur ettevõtmine oli kooliraamatukogu ja õpilaste lugemist käsitleva ankeedi koostamine. Abiks oli koolipsühholoog **Margit Koolmeister**, kellega raamatukogul on tihe koostöö. Raamatukogu aastapäeval esitas H. Allikvee tulemustest põhjaliku kokkuvõtte. Lisaks

tuli ju ka uurida raamatukogu ajalugu. Kahjuks on selleks võimalusi vähe.

Esimene sissekanne inventari-raamatusse on tehtud 15. aprillil 1951 ning see on ka võetud raamatukogu algdaatumiks. Kooliraamatukogu loomine oli küllap tingitud Põlva 7-klassilise kooli muutmisest keskkooliks (1950). Raamatukogu esimene juhataja oli **Laine Rauk**. Lisateavet otsides tuli pörkuda arvamusele, et raamatukogu oli kindlasti olemas varem, ja et vanasti olid klassideski raamatukogud... Kahjuks leidis Põlva maa-arhiivis materjali koolikogu kohta väga vähe (suvel viidi arhiivigi Valga linna).

Raamatukogu aastapäeval jagasid õpetajad ja raamatukoguhoidjad oma mälestusi raamatukogust. Raamatukogu aastapäevale olid palutud **Kadri Haljamaa** Haridusministeeriumist ja teisedki maakonna kooliraamatukoguhoidjad.

Kooliraamatukogude ainesektsiooni kuuluvad asjalikud ja tublid inimesed. Aasta jooksul külastati raamatuaasta suurnäitust Tartus, tutvuti Vastse-Kuuste raamatukoguga ja kohtuti samas **Vaike Kureli** ja **Ädu Neemrega** Tartust. Traditsiooniline on koosviibimine jõulude ajal.

Igal aastal korraldavad sektsiooni liikmed maakondliku ürituse ka õpilastele. 2000. a. peeti näiteks maakondlik raamatukarneval. Tänavu aprillis toimus Põlva Ühisgümnaasiumis keskastme õpilastele maakondlik etlemiskonkurss "Olen sinu kõrval". Peakorraldajatel Tiia Ojanurmel ja Heli Allikveel jätkus toredaid mõtteid isegi osavõtjate esinemisjärjekorra loomisemisel. Konkurss õnnestus, osavõtjaid oli 32 ning kõigi üksmeelsel soovil tuleks jätkata edaspidigi. Tiia Ojanurm ongi juba 2002. a. konkursiks koostanud projekti ja esitanud selle Kultuurkapitalile. Meenutuseks, et 1999. aasta suvel organiseeriti vabariiklik kooliraamatukoguhoidjate seminarilaager. Suuresti tänu kooliraamatukoguhoidjatele püsib ka maakondlik teatmekirjanduse tundmise võistlus keskastme õpilastele, mida korraldab keskraamatukogu lasteosakond.

Juhataja Tiia Ojanurm

Ometi tahaks välja tuua kokkusaamistel esilekerkinud probleeme, mis kindlasti pole võõrad teistele. Teame, et põhikogu täiendamiseks on raha äärmiselt napilt, kuna see sõltub omavalitsuse vähestest vahenditest, peaks ka riik siin kindlasti kaasa aitama. Ka on vähe infot raamatuid vahendavate firmade kohta. Koolikoguhoidjad ei soovi liitumist rahvaraamatukogudega ning rahvaraamatukoguhoidjadki ei taha kuulda massilisest ja sunni- viisilisest kokkuminekust. Kuigi on kohti, kus ühendamine on õnnestunud.

Põhikoolides töötavad raamatukoguhoidjad enamasti poole kohaga, kuigi haridusministri kooli miinimumkoosseise käsitlev määrus 15. sept. 1999 näeb rohkem kui 100 õpilasega põhikoolis ette täiskoor- musega raamatukoguhoidja. Täistööaeg võimaldaks pühendada rohkem aega põhikoguga tegelemiseks. Paljud kooliraamatukoguhoidjad on kohakaaslased, s.t. üht-

aegu ka õpetajad. Millised võimalused on kohakaaslusega töötamiseks edaspidi? Asja võiks selgitada meie eriala-ajakirjaski.

Põlvamaa kirjamees Enn Esko tõstatab küsimuse, kuidas saaksid koolikoguhoidjad osta oma maakonna väljaandeid. Ta peab arukaks viia raamatud maakonna rahvaraamatukogude tarbeks keskkogu komplekteerimisosakonda. Koolikogudele mõeldud raamatud tuleks aga viia haridusosakonda, teist teed ei osatud pakkuda.

Mööda ei saa minna koostööstki. Keskkogu esindajaid on alati kaasatud ainesektsiooni ettevõtmistesse. Kui vähegi võimalik, siis osalevad koolikoguhoidjad ka keskkogus toimuvatel seminaridel. Haridusosakond edastab meeleldi keskkogu infot.

Tihedad on suhted kirjastusega "Avita". Nende inimesed külastavad sügisel gümnaasiumi, kus kõnelevad algastme õpilastele teemal "Kuidas valmib õpik" ja keskastmele noorsookirjanduse väljaandmisest. Põlva ühisgümnaasiumi raamatukogul on hea ühistöö ka keskkogu lasteosakonnaga, koos viiakse läbi raamatuaruutelusid.

Uue kooliaasta algus on olnud taas sisukas. Tiia Ojanurm, kes ise tegutseb J. Hurda nim. Põlva Rahvahariduse Seltsi kodulootoimkonnas, on loonud raamatusõprade ringi, kus tahab hakata juhendama ka noori kodu-uurijaid. Raamatukoguhoidjatel on tekkinud tore mõte koostada ja lastele selgeks õpetada luulekavad aastaegadest.

Nii käibki elu kooli südames – raamatukogus.

Heli Allikvee. Foto: Kalju Kuusik

INFOTEADUSE ERIALA ÕPPEKAVADE AKREDITEERIMINE

SIRJE VIRKUS

TPÜ infoteaduste osakonna juhataja

28.–29. märtsini 2001 toimus Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduse eriala diplomi-, bakalaureuse-, magistri- ja doktoriõppe õppekavade akrediteerimine. Selle viis läbi rahvusvaheline ekspertkomisjon, kuhu kuulusid Manchesteri Ülikooli info- ja kommunikatsiooniosakonna juhataja professor Richard Hartley (esimees), Northumbria Ülikooli infoteaduste kooli juhataja professor Margaret Watson ja Oulu Ülikooli infoteaduste osakonna juhataja dotsent Mirja Iivonen (käesoleval ajal Tampere Ülikooli Raamatukogu juhataja). Komisjon andis infoteaduse eriala õppekavadele kõrge hinnangu ja soovitas akrediteerida kõik õppekavad täies mahus. Otsus jõustus EV haridusministri käskkirjaga nr. 189, 15. maist 2001.

Akrediteerimise mõiste

Akrediteerimiseks nimetatakse õppeasutuse, programmi või struktuuriüksuse perioodilist enesehindamist koos erapooletu väliskspertiisiga veendumaks, et saavutatakse seatud õppe-eesmärgid ja täidetakse akrediteerimisorganite sätestatud normatiivid. Akrediteerimist mõistetakse pideva hindamisprotsessina, mille eesmärgiks on õppeprotsessi kvaliteedi ja efektiivsuse määratlemine ning pidev täiustamine. Akrediteerimine on tegevus, mille käigus antakse hinnang ning võetakse vastu otsus ülikooli ning tema õppekavade vastavuse kohta seaduse ja standarditega kehtestatud nõuetele. Eesti Vabariigis on akrediteerimine kõrghariduse kvaliteedi kindlustamise põhimeetod.

Ülikooli ja tema õppekavade akrediteerimist teostab valitsuse moodustatud kõrghariduse hindamise nõukogu, kes tegutseb Haridusministeeriumi valitsemisalas. Nõukogu akrediteerib ülikooli ja nende õppekavasid vähemalt kord seitsme aasta jooksul. Akrediteerimisotsused avalikustatakse.

Antava kõrghariduse kvaliteedi ja selle tagamise eest vastutab kõrgkool. See eeldab kõrgkoolilt oma õpetamisprotsessi, struktuuri ja juhtimise seisundi täpset hindamist. Akrediteerimist on kahte liiki:

institutsiooniline akrediteerimine, mis haarab kõrgkooli tervikuna või tema struktuuriüksust ja õppekava akrediteerimine.

Kõrgkooli kui terviku või tema struktuuriüksuse **institutsioonilise akrediteerimise** eesmärgiks on hinnata kõrgkooli organisatsiooni ja töökorraldust, ressursside tõhusat ja sihipärast kasutamist ning õpinguid igakülgset soodustava keskkonna loomist õppijatele. Institutsioonilise akrediteerimise otseks objektiks ei ole õpingute sisu, sest iga ala hindamine vajab erinevaid eksperte.

Õppekava akrediteerimise eesmärgiks on õppekava sisu, sellest tulenevate õpingute sooritamise ja sooritustingimuste ning kasutatavate õpetamismeetodite ja õppetulemuste kontrolliviiside hindamine, samuti õppijate tegelike teadmiste ja oskuste ning taseme analüüs, lähtudes kõrgkooli püstitatud eesmärkidest ning riiklikult ja rahvusvaheliselt väljakujunenud tasemenõuetest. Õppekava akrediteerimisel hinnatakse selle vastavust kõrgharidusstandardile, sealhulgas vastava teoreetilise ja praktilise õppe taset, õppejõudude ja teadustöötajate teaduslikku ja pedagoogilist kvalifikatsiooni, üliõpilaste teadmiste taset ning õpingute tulemuslikkust.

Õppekava akrediteerimise tule-

museks on riiklikult tunnustatud haridustunnistuste (diplomite) väljaandmise õigus akrediteeritud eriala lõpetajale. Õppekava akrediteerimine võib toimuda üksikutele kõrgkooli haridusastmetele eraldi (diplomi-, bakalaureuse-, magistri- ja doktoriõpe). Kõrgkooli või õppekava akrediteerimine on vajalik selleks, et riik tunnustaks kõrgkooli haridustunnistusi.

Akrediteerimise põhietaapid

Akrediteerimist korraldab Haridusministeeriumi valitsusosalas tegutsev kõrghariduse hindamise nõukogu. Akrediteerimisprotsess jaotub kaheks põhimõtteliselt erinevaks etapiks: kõrgkooli teostatud **eneseanalüüsiks ja väliseks ekspertiisiks**. Eneseanalüüsi tulemusena valmib eneseanalüüsi aruanne. Kõrgkooli eneseanalüüsi aruandel on kolm eesmärki:

- * stimuleerida kõrgkoolisest õppetegevuse kvaliteedi analüüsi;
- * koguda ja süstematiseerida kvaliteedialast andmestikku ja infot;
- * valmistada ette lähtematerjali akrediteerimise ekspertkomisjoni külastuseks.

Eneseanalüüsi aruanne peab sisaldama ülevaadet kõrgkooli/õppekava üldisest missioonist ja eesmärkidest, ülevaadet õppeasutuse, sisseastumistingimuste, vas-

tuvõtu ja üliõpilaste toetusmehhanismide poliitikast ja kujunemisest. Aruandele lisatakse täiendavad dokumendid, mis aitavad välisekspertidel mõista kõrgkooli olukorda, iseloomu ja tegevust. Informatsiooni kogumiseks viiakse läbi küsitlusi ja vaatlusi.

Eneseanalüüs peab olema aus ja objektiivne. Olukorda, seisundit või tegevust tuleb analüüsida nii fikseeritud dokumentide (arengukavad, põhikirjad, eeskirjad jm.) kui ka tegeliku olukorra alusel. Eneseanalüüsi aruanne peab sisaldama samuti ülevaadet kõrgkooli/õppekava struktuurist ja juhtimisest, üliõpilaste vastuvõtust, edasijõudmisest ja lõpetamisest, õppekorraldusest, õppekavadest ja nende sisust, kasutatavatest õpetamismeetoditest ja õppetulemuste kontrolliviisidest ning hindamisest, õppejõududest, akadeemilisest (haridus- ja teadus-) poliitikast, üliõpilaspoliitikast, materiaalsetest ressurssidest, kvaliteedikindlustussüsteemist jne. Samuti analüüsitakse õppijate tegelikke teadmisi ja oskusi lähtudes kõrgkooli püstitatud eesmärkidest ja rahvusvaheliselt väljakujunenud tasemenõuetest. Õppekava akrediteerimine sisaldab ka õppekava täitmist korraldavate ja selle eest vastutavate allüksuste institutsioonilise akrediteerimise elemente ulatuses, mis hõlmab vastava eriala arengupoliitikat, akadeemilist töökorraldust, ressursside juhtimist ning kvaliteedikindlustust. Eneseanalüüsi korraldab õppekava eest vastutav akadeemiline allüksus ja selle eest vastutab allüksuse juht.

Õppekava analüüsi alusteks on riiklikud õigusaktid, kõrgkooli ja eriala formuleeritud eesmärgid ning õppekava akrediteerimisstandardid. Põhiliseks kvaliteedi-hindamise aluseks on antud õppe-suunale või erialale püstitatud õpetamissihid ja -eesmärgid. Hin-natakse eeskätt tegeliku õppe-tegevuse vastavust sihtidele ning üksikute eesmärkide täitmismäära. Õpetamise sihid ja eesmärgid peavad olema formuleeritud selgelt, konkreetsetel, igakülgsetel ja realistlikult, arvestades nii kõrgkooli, riigi, ühiskonna, tööandjate kui ka õppijate huve ning vajadusi.

Aruanne on sisult analüütiline ja annab kriitilise hinnangu õppe-tegevuse erinevatele külgedele ja probleemidele. Eesmärgiks on välja selgitada senise tegevuse nõrkusi ning osutada võimalusi olukorra parandamiseks, kavandada teid ja meetmeid õpetamiskvaliteedi pa-randamiseks niivõrd, kuivõrd see on võimalik konkreetsetes tingimustes.

Ekspertkõlastus ja eneseanalüüsi aruande hindamine

Kõrgkooli taotluse põhjal ja vajalike ressursside olemasolul määrab kõrghariduse hindamise nõukogu akrediteerimistähtaja ja nimetab ekspertkomisjoni. Hindamisviisi läbiviiv ekspertkomisjon moodustatakse üldreeglina 3–6-liikmelises koosseisus. Komisjoni tööd juhivad esimees, kes on varasemaid hindamiskogemusi omav silmapaistev vastava ala spetsialist. Ekspertkomisjoni liikmed peavad olema sama valdkonna silmapaistvad teadlased või spetsialistid, omama õpetamiskogemusi ning tundma antud valdkonnas Euroopa (maailma) kõrgkoolide õpetamistavasid ja -nõudeid.

Ekspertkomisjoni hindamisviisid kõrgkoolis kestab 2–4 päeva kokkulepitud ajakava alusel. Ekspertidel on õigus tutvuda kõigi koolitust ja selle taset iseloomustavate dokumentide ja andmematerjalidega, tutvuda õppetöö tegeliku korralduse ja läbiviimisega, korraldada vajadusel kontrollkatseid üliõpilastele ning küsitleda individuaalselt või kollektiivselt kõrgkooli liikmeskonda. Pärast kõrgkooli külastamist koostab ekspertkomisjon kokkuvõtliku aruande ekspertviisi tulemustest ning kõigile ekspertide käsutuses olnud materjalidele, kaasa arvatud kõrgkooli eneseanalüüsi aruanne, tugineva lõpphinnangu koos üksikasjalike järeldustega. Ekspertaruandest selgub ekspertide arvamus, kas õppekava eesmärgid on vastavuses ühiskonna vajadustega. Kas nad on realistlikud, kas nad on tagatud õppeasutuse inim- ja materiaalressurssidega ning kas õppekava realiseerimine viib püstitatud eesmärkide täitmisele. Aruanne esitatakse kõrghariduse hindamise nõukogule,

kes teeb, lähtudes eneseanalüüsi aruandest, akrediteerimisstandarditest ja ekspertkomisjoni hinnangutest lõpliku otsuse akrediteerimistulemuste kohta. Hindamisnõukogu otsuse kinnitab haridusminister.

Akrediteerituse kategooriad

Akrediteerimisel võib olla kolm tulemust:

1) *akrediteeritud*, mis tähendab kõrgkooli või õppekava vastavust püstitatud nõuetele;

2) *tingimisi akrediteeritud*, mis tähendab oluliste, tingimata kõrvaldamist vajavate puuduste esinemist akrediteeritavas kõrgkoolis või vastava õppekava sisus või selle realiseerimisel. Niisuguse akrediteerimisotsuse korral akrediteeritus jõustub kuni kaheks aastaks, arvates otsuse tegemise päevast. Selle perioodi lõppemisel ekspertkomisjon kontrollib puuduste kõrvaldamist ning teeb kõrghariduse hindamise nõukogule ettepaneku uueks otsuseks, mis enam ei saa olla *tingimisi akrediteeritud*;

3) *mitteakrediteeritud* tähendab, et kõrgkoolis või õppekavas ja selle realiseerimisel on avastatud väga olulisi puudusi, mis tõsiselt ohustavad kõrgkooli lõpetanute teadmiste ja oskuste kvaliteeti.

Akrediteeritud õppekava alusel omandatud kõrgharidust tõendavaid lõpudokumente tunnustatakse riiklikult. Ülikoolide välja antud riiklikult tunnustatud lõpudokumendid kantakse Haridusministeeriumi vastavasse registrisse.

Kasutatud kirjandus

Kõrghariduse kvaliteedikindlustus. Kvaliteedikindlustuse juhend: Metoodika ja praktika. November 1998. Tõlge inglise keelest. EC/Phare/ETF, 1998.

Nõuded ülikooli akrediteerimiseks. Kinnitatud haridusministri 14. detsembri 1998. a määrusega nr 34 Lisa 1 http://www.ekak.euedu.ee/nquded_ylik.shtml

Nõuded ülikooli õppekava akrediteerimiseks. Kinnitatud haridusministri 14. detsembri 1998. a määrusega nr 34 Lisa 2 http://www.ekak.euedu.ee/nquded_kava.shtml

Ülikooli ja tema õppekavade akrediteerimise kord. Kinnitatud haridusministri 14. detsembri 1998. a määrusega nr 34 Lisa 3 http://www.ekak.euedu.ee/akr_kord.shtml

Eesti kõrghariduse kvaliteedikindlustus. Koostanud Hanno Sillamaa. <http://www.ekak.euedu.ee/bulla/bulla.shtml>

EUROOPA LIIDU ALANE INFORMATSIOON

LIINA GROSS
AVE PUNGA

RR

Euroopa Liidu alase teabe jagamine on Eestis hajutatud nii piirkondlikult kui valdkonniti. Asjast huvitunuid teenindab neli suuremat teabekeskust: Tartu Ülikooli Raamatukogu Eurodokumentatsiooni Keskus, Rahvusraamatukogu EL-i Infokeskus, Euroopa Komisjoni delegatsiooni EL-i Infokeskus ja Kaubandus-Tööstuskoja Euroinfo Keskus. Lisaks nimetatutele on loodud maakondlikud infopunktid (15), mis on ühtlasti ka vastavate teabeürituste kesksed toimumiskohad.

Infovõrgustik, mis põhineb 1997. aastal väljatöötatud Eesti avalikkuse Euroopa Liidu alase teavitamise põhimõtetel (<http://www.elis.ee/elis/teavit.asp>), võimaldab käsitleda Euroopa Liitu ja Eesti eurointegratsiooni teemat järjepidevalt. Infokeskusi nõustab ja abistab teabe leidmisel ning koolituse ja ürituste korraldamisel Euroopa Liidu infosekretariaat (ELIS).

Loodud süsteem toetub aastate jooksul Euroopa Liidu alase informatsiooni levitamiseks välja kujunenud EL-i infokeskuste võrgustikule, mis liigendab eksisteerivad keskused eurodokumentatsiooni-, euroinfo-, innovatsioonikeskusteks, depooramatukogudeks ning Euroopa Komisjoni delegatsiooni infokeskusteks.

Eurodokumentatsiooni keskused (*European Documentation Centres – EDC*)

EL-i liikmesriikides ja kolmandates riikides pandi Eurodokumentatsiooni keskuste võrgustikule alus 1963. aastal. Eesmärgiks oli

teha Euroopa Ühenduse ametlikud väljaanded laialdaselt kättesaadavaks. Algselt loodi need ülikoolide õigusteaduse või Euroopa õpingute osakondade juurde julgustamaks üliõpilasi ja teadlasi teema teadustööd ning edendamaks seeläbi eurointegratsiooni. 1994. aasta Euroopa Komisjoni tegevuskava alusel hakkasid eurodokumentatsiooni keskused toimima ühtse võrgustikuna ning ühtse poliitika alusel. Kuna tänase seisuga puudutab Euroopa integratsioon peaaegu kõiki eluvaldkondi, ei asu EDC-d enam ühe õppetooli juures, vaid tavaliselt ülikooli raamatukogus, teenindades nii kõiki soovijaid. Praegu on maailmas kokku rohkem kui 500 EDC-d, mis peamiselt asuvadki ülikoolide juures. EDC-de leviku kohta toome siinkohal mõned arvud: näiteks Euroopa Liidus on 313 keskust, mitte-liikmesriikides 71, Põhja-Ameerikas 60, Aasias 46 ning Aafrikas ja Lõuna-Ameerikas 5 EDC-d.

Eurodokumentatsiooni keskuste eesmärgiks on toetada õppe- ja uurimistööd. EDC-del on vaba juurdepääs kõikidele EL-i loodavatele andmebaasidele. Täna on küll enamik neist kasutatavad EUROPA-portaali kaudu tasuta, v.a. seadusandluse andmebaas *Celex*. Komplekteerimispõhimõtted on keskuseti erinevad. Euroopa Liidu institutsioonid varustavad eurodokumentatsioonikeskusi väljaannetega, mida publitseerib Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus (EUR-OP). See tähendab, et EDC-dest saab kätte suu-

rema osa Euroopa Liidu institutsioonide dokumentidest ja väljaannetest. Probleemiks on need EL-i institutsioonide materjalid, mida institutsioonid ei ole nõus levitama tasuta. Neid on võimalik osta EUR-OP-i kõikide liikmesriikide müügipunktides ja ka väljaspool Euroopa Liitu.

1992. aastast on Eestis dokumentatsioonikeskuse staatuses Tartu Ülikooli Raamatukogu. Sama aasta juulist ta kogub, säilitab ja teeb kättesaadavaks Euroopa Liidu ametlikke väljaandeid. Keskust juhatab Ruth Tammeorg.

Dokumentatsioonikeskuse põhiülesanne on toetada ülikoolis toimuvat õppetööd ja uuringuid, samuti kindlustada kõikidele huvilistele juurdepääs EL-i materjalidele.

1999. aastast on Eurodokumentatsiooni Keskus Lõuna-Eesti Euroopa Liidu alase dokumentatsiooni tugikeskus, mis korraldab Tartumaa Euroinfo Keskuse ning maakondlikke infokeskusi ühendava meilinglisti euroteam@ibs.ee tööd.

Keskuse kogus on esindatud EL-i seadusloome käiku kajastavad dokumendid, EL-i institutsioonide väljaanded ja bibliograafilised abimaterjalid, lisaks EL-i välja antud monograafiad ja elektroonilised publikatsioonid, millest annab ülevaate keskuse kodulehekülj <http://www.euroinfo.ee>.

Keskuse koduleheküljel on võimalik tutvuda internetipõhise info teenusega *euroinfo teenistus*, mille eesmärk on anda esitatud küsimustele lühikesi, allika viidetega

vastuseid. Vastustest moodustuv temaatiliselt jaotatud arhiiv on kättesaadav kõigile soovijatele. Küsimustele vastatakse 24 tunni jooksul, erialaspetsialistidega konsulteerimist nõudvatele küsimustele vastamisel võib minna rohkem aega.

Depooraamatukogud (*Depository Libraries – DEP*)

Depooraamatukogude eesmärgiks on teha Euroopa Liidu alane informatsioon avalikkusele kättesaadavaks. Tavaliselt on depooraamatukoguks riigi rahvusraamatukogu ning selle ülesandeks on levitada vastavaid materjale ka teistele suurematele raamatukogudele oma riigis. EL-i depooraamatukogu staatus tähendab ühe tasuta eksemplari saamist kõigist perioodilistest väljaannetest ja raamatutest, mida avaldavad EL-i institutsioonid ehk siis mille publitseerijaks on EUR-OP. Vastukaa-luks võtavad need raamatukogud omale kohustuse saadud väljaandeid koguda ja säilitada, neid liigitada ja märksõnastada ning pakkuda vajalikku bibliograafilist abimaterjali. Kui depooraamatukogu ei täida neid kohustusi, on Euroopa Liidul õigus anda deposi-tooriumi staatus mõnele teisele raamatukogule.

Euroopa Komisjoni uute tegevus-põhimõtete järgi käsitletakse eurodokumentatsiooni keskusi ja depooraamatukogusid ühtsetel alustel, kuna nende vaheline piir on aegade jooksul ähmastunud. See tähendab, et neil on samad õigused ja kohustused, samad võimalused osaleda Euroopa Komisjoni korraldatavatel koolitustel ning neid varustatakse väljaannetega samadel alustel.

Eesti Rahvusraamatukogu (RR) sai depooraamatukoguks 1992. aastal. Seoses infonõudluse kasvuga ning Eesti avalikkuse Euroopa Liidu alase teavitamise tööpõhimõtete väljatöötamisega, moodustati 1998. aasta septembris RR-is eraldi struktuuriüksus – **Euroopa Liidu Infokeskus**, mida juhatab Anu Nestor.

Euroopa Liidu Infokeskuse üldine eesmärk on stimuleerida arutelu Eesti Euroopa Liidu liikmeks astu-

mise üle ning tagada, et see põhi-neks objektiivsel ja usaldusväärsel informatsioonil. Infokeskus tagab juurdepääsu Euroopa Liiduga seotud informatsioonile kõigile huvilistele ja varustab vajaliku lisa-infoga Riigikogu ning teisi põhi-seaduslikke institutsioone ja ametkondi.

Euroopa Liidu Infokeskuse ülesanded on Euroopa Liitu puudutavate materjalide kogumine, süstematiseerimine ja kättesaadavaks tegemine; Eesti ja EL-i alaste materjalide, uuringute tulemuste, tegevuskavade ja suuniste kogumine, säilitamine ja nende kasutamise võimaldamine; EL-i alaste andmebaaside vahendamine; järelepärimistele vastuste koostamiseks vajaliku lisainfo kogumine Eesti ametkondadelt ja/või institutsioonidelt; loengute pidamine Euroopa Liidu infoallikatest.

Euroopa Liidu Infokeskuse kogu koosneb ligikaudu 6000 trükis-enimetusest ning sajast perioodika-väljaande nimetusest, kattes kõik Euroopa Liidu tegevusvaldkonnad. Lisaks Euroopa Liidu institutsioonide ja ametite väljaantavatele publikatsioonidele ostetakse Euroopa ja USA kirjastuste teoseid ja ajakirju, mis käsitlevad erapooletult ja kriitiliselt Euroopa Liiduga seonduvat temaatikat.

Infokeskuses on kogu EL-i seadusandlus ning kohtulahendid alates ühendusteloomisest 1952. aastal. Lisaks ametlikule paber-versioonile *Official Journal* on võimalik kasutada ka kogu kehtivat seadusandlust sisaldavat andmebaasi *Celex* nii CD-ROM-il kui internetis. Keskus vahendab soovijatele õigusaktide täistekste. Teenindus toimub nii lugemissaalis kui telefoni, faksi ja e-posti teel.

1999. aasta novembris avati info-keskuse juures uue teenusena tasuta *euroinfo telefon*, mille vahendusel vastatakse Euroopa Liiduga seotud küsimustele, edastatakse infoväljaandeid ja teabelehti või suunatakse eriküsimused edasi spetsialistidele. **Euroinfo telefonil vastatakse E–R k. 10–18**, muul ajal võib jätta küsimused ja kontaktandmed automaatvastajale. **Küsimustele vastatakse kohe või hiljemalt 48 tunni jooksul.** Samasugu-

sed infoteenused on käivitatud ka teistes Euroopa Liidu liikmes- ning kandidaatmaades.

Euroinfo keskused (*Euro Info Centres – EIC*)

Euroopa Komisjoni koordineeritav euroinfo keskuste võrgustik loodi umbes kümme aastat tagasi. See moodustub rohkem kui 300 organisatsioonist erinevates EL-i regioonides ja mujal. Nendest 220 asub EL-i liikmesriikides ning 44 kandidaatriikides. Euroinfo keskuste eesmärk on pakkuda äritegevusega seonduvat informatsiooni ning toetada seeläbi eelkõige keskmise ja väikese suurusega ettevõtete tegevust. Euroinfo keskused on ühendavaks lüliks Euroopa Komisjoni ettevõtluse peadirektoraadi ja ettevõtete vahel ning aitavad edendada väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete arengut siseturu tingimustes. Tavaliselt asuvad euroinfo keskused kaubandus-tööstuskodade või kohaliku omavalitsuse juures, kelle ülesanne on ka rahastada keskuste tegevust. Nii nagu eespool käsitletud infokeskused, saavad ka euroinfo keskused Euroopa Komisjonilt dokumente ning väljaandeid osaliselt tasuta, osaliselt alandatud hindadega.

1996. aasta juunis avati Tallinnas **Kaubandus- ja Tööstuskoja** juures Euroinfo Korrespondentskeskus (1999. aastast **Euroinfo Keskus**), mille ülesanne on levitada Euroopa Liidust tulevat ettevõtlusalast informatsiooni, samuti koguda vastavat informatsiooni Eesti kohta. Alates 1999. aastast on avatud korrespondentskeskus Narva Ärinõu-andla juures.

Keskusel on olemas ulatuslik raamatukogu, mille moodustavad peamiselt Euroopa Liidu ametlikud väljaanded ja Euroopa ning muu maailma eksportööride kataloogid, mitmesugused infokataloogid riikide, firmade (*yellow pages*) kohta, Euroopa Liidu temaatikat kajastavad väljaanded, äri-õigusalsed materjalid (osa Eesti Õiguskeskuse raamatukogust). Lisaks kogub ja vahendab keskus Eurostati materjale elektroonilisel või paberandjal, osaliselt on kaetud seadusandlus nii paberandja

Official Journal kui elektroonilise andmebaasi *Justis Celex* näol.

EIK on Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Ameti (EUROP) esindaja Eestis, mis võimaldab tellida kõiki Euroopa Liidu produtseeritud väljaandeid. Samuti saab tellida Rahvusvahelise Kaubanduskoja (*ICC Publications*) väljaandeid. Keskus aitab luua firmadevahelisi otsekontakte, vahendades Eesti ettevõtetele välisfirmade koostöopakumisi ning kohalike firmade koostöopakumisi välismaal. Kasutades välisfirmade koostöopakumiste ja rahastamise andmebaasi, informeerib väike- ja keskmise suurusega ettevõtteid Euroopa Liiduga seonduvatest riigihangetest, näitustest, CE-märgistusest ja partneri otsingutest, vajadusel pöördub päringuga Euroopa Komisjoni *hotline*'i poole Brüsselis. Lisaks korraldab keskus ettevõttele seonduvates küsimustes seminare ja täienduskoolitust.

Euroopa Komisjoni delegatsiooni infokeskused

Euroopa Komisjoni delegatsioonid asuvad väljaspool Euroopa Liitu. Nad täidavad diplomaatilise missiooni ülesannet ning esindavad koos teiste liikmesriikide saatkondadega mitte-liikmesriigis Euroopa Liitu. Delegatsiooni eesmärgiks on toetada Euroopa Komisjoni kohalolekut kolmandates riikides. Kandidaatriikides toetab delegatsioon oma tegevusega ka Euroopa Liiduga liitumisprotsessis. Euroopa Komisjoni väljatöötatud informatsioonistrateegia kohaselt on delegatsioonide ülesandeks ka avalikkuse teavitamine Euroopa Liidu teemadel. Tuleb seletada liitumisega kaasnevaid mõjusid ning mida toob liikmelisuse staatus riigile. Loetletud ülesannete paremaks täitmiseks asuvad delegatsioonide juures infokeskused. Lisaks tegevusele infokeskuses viiakse läbi temaatilisi üritusi, loenguid ja seminare. Komisjoni delegatsiooni infokeskused asuvad ka USA-s, Venemaal ja Aasia riikides, mis ei ole asotsieerunud EL-iga. Nende ülesandeks on tutvustada Euroopa Liitu ning EL-i ja riigi vahelisi suhteid.

Euroopa Komisjoni delegatsioon

Euroopa Liidu Infokeskuse lugemissaalis. Foto: Teet Malsroos

Eestis Euroopa Liidu Infokeskuses avas ukseid 2000. aasta jaanuaris. Keskuse eesmärk on jagada ja vahendada Euroopa Liidu alast teavet ja seeläbi aidata eestimaalastel kujundada oma arvamust temast.

Kogu koosneb ligi kahesajast väljaandest, alustades tasuta pakutavatest infomaterjalidest ja lõpetades monograafiatega. Trükised on eesti, vene ja inglise keeles, vähesel määral ka teistes EL-i ametlikes keeltes. Kõik materjalid on paigutatud keskuse avariuulitele. Avatud on videoteek. Päringutele vastatakse nii kohapeal kui telefoni-elektronposti vahendusel.

Keskuse koduleheküljel on võimalik tutvuda internetipõhiste infotoodetega elektrooniline uudiskiri "Euroopa Liidu Nädalajakuvõte" ja elektrooniline ajakiri "Meediapilk".

Haaramaks huvigruppe, kes jäävad pealinnast kaugemale, viib keskus maakondades läbi üleeestilisi Euroopa-teemalisi projekte, näiteks Euroopa päevad "Eurooplased nagu meie", viktoriine üliõpilastele ja vene õppekeelega keskkoolidele, Euroopa Liidu teemalisi infopäevi ja loengusarju. Alates 2001. a. peetakse infokonverentsi eesmärgiga tihendada koostööd EL-i alase info ja teavitustööga tegelevate institutsioonide vahel.

Innovatsiooniinfokeskused (*Innovation Relay Centres – IRC*)

Innovatsiooniinfokeskused on loodud teadus- ja arendustegevust puudutava info jagamiseks. See on seotud tõsiasjaga, et vaatamata

Euroopa Liidu suhteliselt kõrgele teadustasemele, on sealse tööstuse konkurentsivõime võrreldes Ameerika Ühendriikide, Jaapani ning teiste Kaug-Ida regiooni riikidega ebapiisav. Teadussaavutuste tööstusliku rakendamise poolest jääb Euroopa teistest arenenud riikidest maha. Seepärast otsustati Euroopa teadussaavutuste rakendamise soodustamiseks käivitada spetsiaalne innovatsiooniprogramm. Selle programmi raames pandigi alus innovatsiooniinfo keskuste võrgule. IRC-võrgustik koosneb praegu 68 keskusest Euroopa Liidu liikmesriikides, Norras ja Islandil. Ida-Euroopa riikides alustati nende keskuste loomist 1997. aastal.

IRC-de tegevuse eesmärgiks on Euroopa teadus- ja arendusprogrammide vahendamine võimalikele kasutajatele ning rahvusliku teadustegevuse tutvustamine Euroopas. Suurt tähelepanu pööratakse teadustöö tulemuste levitamisele ja nende tööstuslikule rakendamisele ning äri- ja teadusringkondade tihedamale koostööle.

Tartus asuv **Euroopa Liidu Innovatsioonikeskus** on SA Archimedes struktuuriüksus, mille eesmärgiks on igakülgsest aidata kaasa Eesti teadusasutuste, ettevõtete ja organisatsioonide osalemisele Euroopa Liidu teadusarendustegevuse ja innovatsiooni programmides. Keskuse ülesandeks on vajaliku info levitamine kõigile potentsiaalsetele huvilistele, esitatavate projektide konsulteerimine ja spetsiifiliste projektide elluviimine tõstmaks Eesti innovatsioonisuutlikkust.

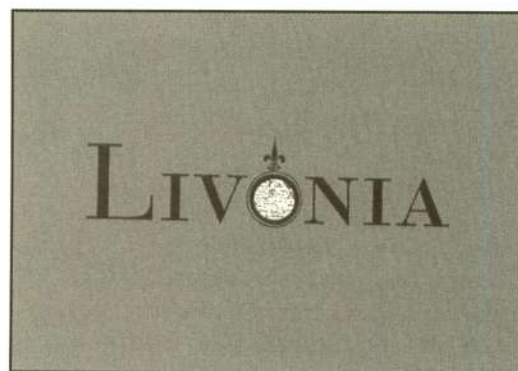
VANAD LIIVIMAA KAARDID

MARGIT TOHVER

RR

Mapp "LIVONIA"

Veinpunaste kaantega soliidses mapis on – 12 värvilist Eesti Rahvusraamatukogu kaardikogusse kuuluvat Liivimaa, Skandinaavia ja Soome kaarti 16.–18. sajandist suuruses 42 cm (laius) ja 29,5 cm (kõrgus) – kaartide saamislood ja kirjeldused – kuulsamate kartograafide tutvustused

Eesti ala kujutamine kaardil

Eesti ala kujutamine kaardil ulatub tagasi araablasest kartograafi Abu Abdullah Muhammad al-Idrisi aegadesse, kelle maailmakaardile jõudis meie maa esmakordselt aastal 1154. Eesti on leidnud kujutamist ka 1539. aastal Olaus Magnuse kuulsal Põhja-Euroopa kaardil *Carta Marina...* Vanim teadaolev säilinud spetsiaalselt Liivimaa kujutav kaart on aastast 1571 ja pärineb flaami kartograafi Abraham Orteliuse kaardikogumikust *Theatrum orbis terrarum*. Ajavahemikus 16. sajandi teisest poolest kuni 18. sajandi teise pooleni toimunud sõdade (Liivi sõda 1558–1583; Rootsi-Poola sõjad Liivimaa pärast 1600–1629; Põhjasõda 1700–1721) tulemusena jagati praegust Eesti territooriumi korduvalt Rootsi, Taani, Poola ja Venemaa vahel ümber. Nende Põhja- ja Kesk-Euroopa riikide jaoks oluliste sündmuste tõttu tekkis ja püsis elav huvi Liivimaa kaartide vastu. Liivimaa kujutasid oma atlases üsna üksikasjalikult mitmed tolle aja vähem või rohkem nimekad kartograafid – nii selle territooriumi pärast sõdivates riikides kui ka mujal Euroopas. Nii eraldi kaardil kui ka mõne suurriigi (Venemaa, Rootsi, Poola) koosseisus. Eriti hoogne kartograafia areng toimus Rootsi ajal. 1626. aastal trükitud Anders Bure Rootsi riigi kaardil hakkab Liivimaa kontuur omandama tänapäevast kuju ja siit leiame umbes 150 Eesti kohanime. Aastail 1681–1684 ja 1688-st kuni Põhjasõjani toimus ulatuslik mõisate mõõdistamine ja kaartide koostamine, millest suur osa on tänaseni säili-

nud Eesti Ajalooarhiivis, Stockholmi, Riia ja Moskva arhiivides. 18. sajandil koostas Eesti ala kaarte Vene Teaduste Akadeemia Peterburis. Sajandi lõpul hakkasid ilmuma baltisakslase Ludwig August v. Mellini kuulsal Liivimaa atlase kaardilehed (1798–1810)./1/

Eesti Rahvusraamatukogu ja kaardifirma "Regio" väljaantud mapis "Livonia : vanu Liivimaa kaarte Eesti Rahvusraamatukogu kaardikogust" on esitatud valik kuulsate flaami, hollandi, prantsuse, vene, poola, rootsi ja saksa kartograafide kaarte sellest ajajärgust.*

Originaalid asuvad RR-i kaardikogus.

Kartograafia arengust

Vanades kaartides on ühendatud kaks tunnetuspoolust – nende teaduslik faktitäpsus ja esteetilisus. Nende kahe poole suhestamise alusel on kartograafia arengut võimalik jagada etappideks. Vana- ja keskaja kaartidel domineeris esteetiline külg. Järgmist kartograafia arengujärku iseloomustab teadusliku lähenemise järkjärguline tugevnemine hea kunstitaju ja teose esteetilise nauditavuse kõrval. Taoline kartograafia suund sai alguse 15. sajandil ning on osa suurest kultuuri murrangust, mida tuntakse renessansina. Uue kartograafia lähtekohaks said taasavastatud antiikaja, eelkõige kreeka geograafi Klaudios Ptolemaiose ladina keelde tõlgitud maateaduslikud kirjatööd. See 18. sajandini

kestnud arengusuund tõi kaasa uusi kartograafilisi töövõtteid ja menetlmi, millega seoses piirati teaduslikult tõestamata andmete kasutamist kaartidel. Kogumikus "Livonia" avaldatud kaardid kuuluvad selgelt viimatikirjeldatud perioodi.

Nii nagu teistes teadusharudes, oli ka kartograafia jaoks oluliseks uuenduseks trükikunsti kasutuselevõtt 15. sajandi keskpaigas. Selles osas põimus Maa graafilise kujutamise areng graafika kui kunstiharu arenguga. 15. sajandil ja 16. sajandi algul eelistati kaartide paljundamisel trükitehnilistel kaalutlustel puulõiget. 16. sajandi teisest veerandist alates võeti järkjärgult kasutusele täpsema ja peenema joonega vasegravüür ning 17. sajandi lõpul muutusid valdavaks söövitustehnikad. Kaarte värviti käsitsi vesivärvidega 19. sajandini.

Uus murrang kartograafias toimus 18. sajandil. Esteetilisuse asemel muutus esmatähtsaks kaardil avaldatud andmete selgus, loetavus, teaduslik täpsus. Kaardikujundus lihtsustus ning mütoloogilisi ja etnograafilisi pilte, linnavaateid jm. ornamentikat hakati pidama kaartidel üleliigseks. Lihtsustusid ka kaardikartuunid ning võeti kasutusele kergemini loetavad šriftid.

Esimene atlas selle sõna täna-

* On ilmunud ka RR-i 2002. a. kalender "Liivimaa kaardid 16.–18. sajand".

päevases mõttes on flaami kartograafi Abraham Ortelius 1570. aastal välja antud *Theatrum orbis terrarum*. 16. sajandi keskpaigani puudusid atlased Põhjamaid eraldi kujutavad kaardid. 15. sajandil olid kartograafias juhtivad itaallased kui antiikkultuurile kõige lähemal seisev rahvas. 16. sajandi keskpaiku nihkus kartograafia arengu raskuspunkt Madalmaadesse. Seal avaldasid kartograafiale suurimat mõju Abraham Ortelius, Gerardus Mercator, Jan Jansson ja Willem Janszoon Blaeu, Põhjamaades astronoom ja teadlane Tycho Brahe ning Andreas Bure. Olulise panuse kartograafia arengusse andsid ka saksa, prantsuse ja inglise kartograafid.

Vanad maakaardid RR-i kaardikogus

Eesti Rahvusraamatukogu kaardikogu on Eesti kaardikogudest noorim. Tema komplekteerimist alustati vähem kui viiskümmend aastat tagasi – esimene kaart on meil arvele võetud 13. aprillil 1953. Kaks aastat tagasi ostis raamatukogu meditsiinidoktor Ilo Käbina kaardikogust Liivimaa kaartide kollektsiooni. Kuni selle ajani meil peaaegu puudusid üle kolmesaja aasta vanused kaardid, millel on kujutatud Liivimaa. Nimetatud kollektsioon oli seetõttu meie kaardikogu täiendamiseks hädavajalik. Kogus, mis koosneb 52 kaardilehest, on esindatud kõigi 15.–19. sajandi tuntuimate kartograafide ja kaardikirjastajate välja antud Liivimaa kaartidega. Suuremas osas ei ole need kaardid küll Eestis ainueksplarideks, kuid esinedes mõne teise kaardikogu atlases või konvoluutides, on seetõttu kahjuks seniajani kataloogimata ning huvilistele raskesti leitavad.

Pärast seda ostu võib meie kaardikogu kohta öelda, et tegemist on kompaktsel, hästikorraldatud ja -kirjeldatud kaardikoguga, kus kajastuvad kõik Eesti kartograafia arenguetaapid.

Selle, nagu eespool öeldud, suure ja meie kogu jaoks üliolulise ostu tutvustamiseks korraldati 1999. a. kevadel Eestis kaks kaardinäitust – Eesti Rahvusraamatukogus ja

Tartu Ülikooli Raamatukogus. Järgneval kevadel läbis näitus Välisministeeriumi käsutuses mitu Eesti esindust välismaal. Näituse tarbeks kirjeldati kõik kollektsiooni kaardid ning uuriti võimaluste piires nende saamislugu. Kuna selle materjali kogumiseks kulus palju vaeva ja aega ning kogunes ka märkimisväärne hulk huvitavat materjali (rääkimata meie endi saadud uutest teadmistest), tekkis mõte anda välja vähemalt osa neist kaartidest reprodena koos kommentaaridega.

Valiku põhimõtetest

Kuigi vanad kaardid on oma meisterliku kujunduse ja viimistluse poolest tõelised kunstiteosed, vahendavad nad seejuures nii olulisi teadmisi möödunud aegade maateaduse tasemest kui ka aegumatut kohainfot. Valitud ajaperioodi kartograafia on iseloomulik teadusliku lähenemise järkjärguline tugevnemine, kus kaardil muutus tähtsaimaks avaldatud andmete hulk ja teaduslik täpsus, aga ka esituse selgus ja loetavus. Seetõttu oli oluline valida välja kaardid, mis A3-formaadini vähenedes säilitasid kaardikirjade loetavuse. Et valik saaks visuaalselt ühtlane, valiti sarnase formaadiga kaardid. Samal printsiibil on edaspidi võimalik avaldada käesolevast kollektsioonist veel paar-kolm komplekti kaarte.

Kaartide kirjeldamisest ja uurimisest

Kartograafia kuulub tänapäeva Eestis elitaarsete huvide hulka, mistõttu kirjanduse hulk kartograafia ajaloo kohta oli kuni eespool nimetatud näituse koostamiseni Eesti raamatukogudes äärmiselt piiratud. Koos vajadusega leida andmeid asjaomandatud kaartide ja neid koostanud kartograafide kohta, on RR-i kaardikogu juurde viimase kolme aasta jooksul kogutud väike kartograafia ajaloo raamatute kogu. Selle komplekteerimisel on eelkõige silmas peetud eesmärki, et oleks võimalik leida materjali Eesti ala kujutanud meistrite ja kaardiväljaannete kohta. Vanade kaartide puhul on harilik, et neid trükiti eri atlases aasta-

kümnete jooksul korduvalt, kusjuures viidi sisse ka muudatusi vastavalt uutele geograafilistele teadmistele ja maailma poliitilise kaardi muutustele. Need asjaolud teevad vanade kaartide uurimise ja identifitseerimise raskeks ja huvitavaks.

Kaarte saab uurida mitmest aspektist ja tegurist lähtudes:

- võib jälgida kaardi kujundust, graveerija meisterlikkust, eri ajastute kunstisuundade kajastumist kaardikujunduses – ornamentikas, kartušsidel ja kaardikirjade valikul, s.o. uurida kaarti kui graafikateost;
- võib huvituda kartograafide, graveerijate ja kirjastajate seotusest uuritavate kaartide väljaandmisel, s.o. läheneda kaartidele kui ajaloolane;
- võib uurida kartograafia arengut, s.o. selgitada välja, milliseid kanaleid pidi on kaardiinfo levinud, kes on keda mõjutanud, kuidas on kujunenud meie tänapäevased teadmised eesti kartograafiast. Selleks tuleks kõrvutada kaartide toponüüme, nende hulka ja kirjaipilti; objektide omavahelist suhestumist eri kaartidel, rannajoont, jõgede kuju jne.

Eesti kartograafia vanema ajaloo uurimisest

Eesti kartograafia vanem ajalugu on seni suhteliselt pealiskaudselt uuritud valdkond ning süvauuringud 16.–18. sajandi kaartide kohta peaaegu puuduvad. Meie ainus mahuka kartograafia ajalugu kokkuvõttev töö on 1960. a. EGS-i publikatsioonide sarja avanud Endel Varepi "Jooni Eesti kartograafia ajaloo kohta" /2/ (koos joonistega 66 lk.), põhinedes peamiselt L. Arbusowi tööle. /3/ Endel Varep on põhjalikult uurinud L. A. Mellini Liivimaa atlasi aastast 1798–1810 /4/ ning C. G. Rükkeri Liivimaa spetsiaalkaarti aastast 1839. aastast. /5/ Aadu Must on uurinud rootsi katastrikaarte aastast 1681–1688. /6/ Seetõttu nõuaks kaartide sügavam sisuline analüüs ulatuslikku, aastaid võltavat uurimistööd, mis käesoleva trükise tarbeks oli võimatu. See pärast on mindud kaartide iseloomustamisel autorite tausta avamise teed, iseloomustades sellele

lisaks sissejuhatavas tekstis kogu ajastu kartograafiat.

Vanad kaardid on oma ajastu peegliks, s.o. nad kujutavad nii oma ajastu inimeste esteetilist maitset kui ka nende teadmisi maailmast ning maailmapilti üldisemalt. Kaartide koostamise käiku võib üsna täpselt ette kujutada, kui lugeda Antoine de Saint-Exupéry "Väikesest printsist" kirjeldust geograafist ja geograafia raamatust.

Viiteallikad

1. Mardiste, H., Paatsi, V. Eesti-keelsed maakaardid kuni 1940. aastani. Tartu. 1999, lk. 4-10.

2. Varep, E. Jooni Eesti kartograafia ajaloo. Tallinn, 1960. 46 lk. +10 ill. (Eesti Geograafia Seltsi Publikatsioonid ; I).

3. Arbusow, L. Vorläufige Übersicht über die Kartographie Alt-Livlands bis 1595 // Sitzungsberichte der Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde zu Riga. Vorträge vom Januar bis November 1934. Riga, 1935, S. 33-119.

4. Varep, E. L. A. Mellini Liivimaa atlas ning selle tähtsus Eesti NSV territooriumi geograafilise uurimise ajaloos // Eesti NSV Teaduste Akadeemia Toimetised, 1955, nr. 2, lk. 300-316 ; Varep, E. Count L. A. Mellin and his "Atlas of Livonia" // Transactions of the Tartu State University, Vol. 156. Publications on Geography. 4. Tartu, 1964, pp. 106-131 + 1 p. ill.

5. Varep, E. C. G. Rückeri Liivimaa spetsiaalkaartid 1839. aastal. Tallinn, 1957. 94 lk. + 2 l. ill.

6. Must, A. Suur Rootsi Kataster Vene tsaaririigi teenistuses // Kleio, (1991) nr. 4, lk. 28-32 ; Must, A. Kroonumõisate kataster Liivimaa XIX sajandi algul // Kleio. (1991) nr. 3 ; Must, A. The Great Swedish Cadaster in the Service of the Russian Empire // Acta Universitatis Stockholmiensis. Studia Baltica Stockholmiensa. 11. 1993.

EESTLANE NEW YORGIS

SIRJE RIITMURU

EAR

Eelmise aasta sügisel külastasin Ameerika Ühendriikides Idaranniku suuremaid ülikooli- ja teadusraamatukogusid. Teiste hulgas avanes mul võimalus tutvuda ka New Yorgi Avaliku Raamatukoguga (*New York Public Library*) – üheks maailma suurimaks raamatukoguks peetava institutsiooniga, mis hõlmab 4 teadusraamatukogu ja 85 haruraamatukogu Bronx, Manhattani ja State Islandi piirkonnas. Viienda avenüü ja 42. tänava nurgal ligi sajandivanuses hoones asuva Humanitaar- ja Sotsiaalteaduste Raamatukogu slaavi ja balti osakonnas töötab konsultandina eestlane VIKTOR KÕRESSAAR – nooruslik vanahärra, kelle eesti keel, hoolimata poole sajandi pikkusest viibimisest välismaal, on aktsendita. Viktor Kõressaar on sündinud 15. oktoobril 1916 Tallinnas. Ta lõpetas Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonna ja pärast sõja-aastaid jätkas õpinguid Saksamaa ja USA ülikoolides. Viktor Kõressaar on avaldanud huvitavaid artikleid keeleteaduse, kirjanduse, kultuuriloo, ajaloo ja mütoloogia alalt. On olnud Ameerika Ühendriikide Eesti Kultuurifondi esimees ja tegutseb seal ka praegu.

Kuidas Te sattusite Ameerika Ühendriikidesse?

Viimasel võimalikul päeval 1944. aastal sai mindud Eestist laeva peale – sihtkohaks Gdynia. Edasi saadeti sõjapõgenikud Berliini põgenikelaagrisse. Laagrist sai välja ainult linnalubadega. Berliinis oli tol ajal väikene Hillbrichti kohvik, kuhu kogunesid ka teised eestlased. Seal sattusin kokku klassivennaga, kes pakkus võimalust kolida tema juurde üürikor-terisse. Pererahvas oli sõja eest põgenenud ja toad tühjad. 1944./45. a. talvel tuli otsustada, mida teha edasi – kas minna lõunasse või läände. Ida-Berliini ei saanud enam jääda, sest Nõukogude armee rünnak ägenes ja sakslased põgenesid Ida-Preisimaalt. Berliinist lahkumisel ei müüdid pileteid kaugemale kui sada kilomeetrit, kuid ühe sakslaste põgenike abistamise organisatsiooni kaudu ei olnud seda piiri. Tuttava ajakirja-

niku abiga hankisime sõiduloa Vangenis, kus üks eestlane aitas saada tallu toa. Perenaine oleks muidugi soovinud saksa rahvusest põgenikke, aga lõpuks nõustus kahe välismaalasega, kuna alternatiiviks pakuti viie lapsega saksa perekonda. Talus peeti piimakarja ja tegeldi juustutootmisega. Toa eest pidi muidugi üüri maksma, aga talust sai osta odavalt piima. Suitsude järel käisin üle piiri Austrias. Vangenis oli meierei lähedal väike restoran, kus said selles piirkonnas olevad eestlased kokku. Joodi kohvi ja peeti aru, mida teha. Ka kirjanik Pedro Krusten oli Vangenis. Tööd ei olnud, tuli isegi metsast käbisid korjata, väikesel juurviljaaia pidamine aitas – seal sai lisatoitu. 1945. a. kevadel taandusid Saksa väeüksuste jäänused Austria piiri poole, prantslased tulid lääne poolt sisse. Kuna oskasin prantsuse keelt, siis aitasin kohalikel nendega suhelda. Würt-

tembergi maakonnas Reutlingenis loodi Eesti Komitee, mis tegeles organiseerimistöö ja sidepidamisega Ameerika tsooni ja muude gruppide vahel. Korraldati isegi teatrietendusi ja kontserte, ka laiemale publikule. Ise töötasin Eesti Komitees tõlgina.

Saksamaal olles jätkasite uuesti õpinguid.

Tübingenis töötasin Saksa Württembergi osariigi sõjaväevalitsuses kүүditatute ja sõjavangide osakonnas poole kohaga eesti-prantsuse keele tõlgina. Kui 1946. aastal taasavati prantsuse tsoonis saksa ülikoolid, astusin Tübingeni ülikooli. Peaaineks valisin klassikalise arheoloogia, teisteks aineteks eelajaloo ja romaani keeled. Kaitseisin dissertatsiooni *Beiträge zur Entwicklungsgeschichte der alteuropäischen Tracht* ("Lisandusi Vana-Euroopa rõivastuse arenguloole") ja omandasin filosoofiadoktori kraadi.

Kuidas sattusite New Yorgi Avalikku Raamatukokku tööle?

1950. a. südasuvel sõitsin fiktiivse kutsega Ameerika Ühendriikidesse – taskus vaid üks dollar. Kuna oli vaja teha tööd, siis läksin puusepaks firmasse, mis tegeles tahvlite ülespanemisega koolidesse. Selle ametiga sai sõidetud palju mööda kirderannikut ringi. Kogusin veidi raha ja hakkasin

uut tööd vaatama. Lutheri Maailmaliidu kaudu pakuti tööd kindlustusfirmas, kuid huvitavam pakkumine oli New Yorgi Avalik Raamatukogu. Abikaasaga käisime tihti linnas jalutamas. Raamatukogu taga pargis ütles ta mulle kord, et mõtle, kui kena oleks töötada sellises kohas. Ja see väike unistus saigi teoks. Pärast intervjuusid asusin 1952. aastal raamatukogu üldosakonda. Töö kõrvalt astusin ka Columbia ülikooli, kus omandasin magistrikraadi bibliograafia alal (1957). Pärast Tatjana ja Aleksis Ranniti

lahkumist (A. Rannit töötas New Yorgi Avaliku Raamatukogu kunstiosakonnas ja temast sai hiljem Yale'i ülikooli slaavi ja Ida-Euroopa osakonna kuraator) määrati mind slaavi ja balti osakonna esimese assistendi kohale. Kuna tööd oli palju, siis praktiliselt aitasin täita ka osakonnajuhataja ülesandeid. Ajavahemikus 1972–1983 töötasin aga osakonna juhatajana.

Praegu käin konsultandina kohal kord nädalas. Annan soovitusi kirjanduse tellimiseks. Selleks jälgin ilmunud raamatute kohta perioodikas avaldatud kriitikat ja kommentaaridega artikleid. "Akadeemia" on ka endale koju tellitud.

Millised on teie osakonna komplekteerimispõhimõtted?

New Yorgi Avaliku Raamatukogu slaavi ja balti osakond tegeleb kirjanduse komplekteerimisega slaavi ja balti keeltest (valgevene, bulgaaria, horvaadi, serbo-horvaadi, slovaki, sloveeni, sorbi, ukraina, tšehhi, poola, läti, leedu ja vene k.). Raamatukogu on algusaastatest peale järjekindlalt arendanud slaavi ja balti keelte kirjanduse kogu eraldi osakonnaks. Materjalid teiste Ida-Euroopa riikide kohta, nagu Rumeenia, Ungari, Albaania ja Eesti kuuluvad keelelise jaotuvuse alusel üldosakonna (*The General Research Division*) alla, kus kirjandus kataloogitakse ja paigutatakse seejärel üldkogusse. Osakonna esimese assistendina töötamise ajal

kuulus minu töö hulka just Nõukogude Liidu mitteslaavi, eriti uurali rahvaste kirjanduse hankimine (soome-ugri ja samojeedi keeled). Samal põhimõttel varusime kirjandust ka orientaalosakonnale, mille alla kuuluvad keelerühmad endise Nõukogude Liidu Kesk-Euraasia piirkonnast.

Mida Te ütleksite eesti kirjanduse kohta New Yorgi Avalikus Raamatukogus?

Arvulisi andmeid on raske öelda. Kuni 1972. aastani kataloogiti ja paigutati kirjandus keeleliselt kokku. Hiljem said raamatud erinevad kohaviidad nii aastate kui formaadi piires. Seetõttu ei ole nad koos ühekeelse koguna, vaid kogus laiali. Slaavi ja balti osakonna viimaste andmete põhjal on eesti kirjandust umbes 9000 köidet. Põhiliselt on need materjalid keeleteadusest, folkloorist, ajaloost, sotsiaalteadustest ning ilukirjandus, sealhulgas teistes keeltes ilmunud kirjandus Eesti ja eestlaste kohta ning tõlked. Muidugi on suurem osa eestikeelsest kirjandusest ilmunud väljaspool Eesti piire ja on komplekteeritud jooksvalt. Võimaluste piires on tegeldud ka järelkomplekteerimisega.

Kõige haruldasem eksemplar New Yorgi Avalikus Raamatukogus on "Õnsa Lutri Laste Oopus..." Riga : *Gedruckt bey Joh. Georg Wilcken, 1700.* (*Väljaande avastas Kõressaar ise – toim.*) See on ainus säilinud eksemplar lõuna-eestikeelse Lutheri katekismuse seletuste kolmandast täiendatud trükist. Kserokoopia sellest saatsin ka Eestisse Kirjandusmuuseumi raamatukokku. Nimetada võiks veel Rosenplänteri *Beiträge zur genauern Kenntniss der ehstnischen Sprache*, Õpetatud Eesti Seltsi väljaandeid. Jooksvalt komplekteeritakse ajakirju "Keel ja Kirjandus", "Looming". "Eesti Kirjandust" saame Indiana ülikooli raamatukogust mikrofilmil.

Ka leidub raamatukogus teistes soome-ugri keeltes (mari, mordva, udmurdi) ilmunud kirjandust, näiteks teadusinstituutide toimetised "Zudmni" (Iževsk), "Tmarnii" (Joškar-Ola), "Tmordnii" (Saransk).

Kuidas hangiti raamatuid osakonna jaoks?

New Yorgis oli raamatute ostmise põhiliseks kohaks *Continent Book Corporation* – käisime seal kohapeal kirjandust valimas. Oluline osa oli vahetusel. Lenini nim. Raamatukogu Moskvas ja Saltõkov-Štšedrini nim. Riiklik Avalik Raamatukogu Leningradis varustasid meid Nõukogude Liidus ilmunud kirjandusega, sealhulgas ka Siberi põhjarahvaste materjalidega. Endine osakonnajuhataja J. Mish käis Moskvas raamatuostureisidel. Põhilisteks partneriteks eesti-keelse kirjanduse vahetusel on olnud Helsingi ülikooli raamatukogu ja Tartu ülikooli raamatukogu, kusjuures just esimene oli lausa ammendamatu järelkomplekteerimise allikas. Soomest laenasime mikrofilme, millest omakorda tegime koopiaid. Tähtis on siiski tekstide olemasolu, sest originaalkirjandust on raskem kätte saada. Nii saime ka puuduvaid raamatuid ja ajalehenumbreid.

Milliseid annetusi meenutaksite eesti kirjandusest?

Annetustega on veidi raskem, sest eestlane ei ole juba oma olemuselt andja. Kõige suurema annetuse-na on oma kogu ja isiklikud arhiivimaterjalid raamatukogule kinkinud Andres Pranspill. Ta tegi seda veel oma eluajal. Hiljem lisandusid tema pojalt saadud materjalid. Andres Pranspill tegeles muu töö kõrvalt eesti kirjanduse tõlkimisega ja koostas "Eesti kirjanduse antoloogia" (ilm. 1956. a.). Väärtuslikuma osa raamatukogule kingitud kogust moodustasid A. H. Tammsaare, E. Vilde, M. Underi, A. Kitzbergi ja teistegi eesti kirjanike kirjad. Põhilise osa tema annetatud raamatutest moodustas aga esimese Eesti Vabariigi aegne ilukirjandus, ja kuna seda meil üldse polnud, siis oli annetus väga tähelepanuväärne, sest andis mõtte edasisele lünkade täitmisele. Näiteks tegime koopiaid Karl August Hindrey ja August Gailiti loomingust. Arhiivimaterjalidest on Andres Pranspilli kirjavahetus A. H. Tammsaarega avaldatud ka aja-kirjanduses.

Mida arvate eesti keele olukorrast praegu?

Kui te nüüd mõtlete Ameerikat, siis mida põlvkond edasi, seda vähemaks jääb eesti keele oskajaid. Praegused lapsed õpivad peretraditsioonide jätkamiseks küll keelt, aga kui koolitunnid saavad läbi, siis omavahel minnakse ikka inglise keele peale üle. Kui Eestis iseseisvus püsib, ei ole häda midagi. Muidugi, kui vaadata näiteks Irimaad, siis seal võitis usk keeletraditsioonide üle. Minu arvates on aga keel see tähtsam, mida peaks hoidma. Eesti keel on raske keel. Varasema vene keele mõju asemel on nüüd inglise keele mõju. Võib-olla oleks vaja uut Aavikut.

Vastab Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu direktor JÜRI JÄRS:

Jah, pean õnnestunuks.

Kevadel sai esmakordselt teoks teadusraamatukogude juriidilise vaakumi leevendamine seaduse tasemel. Rakendusotsused on veel vastu võtmata, aga loodan, et Haridusministeeriumil õnnestub terad sõkaldest eraldada.

Juunis valmis teadusraamatukogude arengukava projekt, mis on rangelt võttes täiuslikkusest kaugel, kuid ainet edasimõtlemiseks annab piisavalt.

Oktoobris toimus Põhja- ja Baltimaade raamatukoguhoidjate nõupidamine, kus esinesid nii kultuurikui ka haridusminister – sellist sünergiat ei mäletagi enam.

Raamatukogude IT-valdkond on vaatamata kehvale finantseerimisele siiski sammukese võrra edasi arenenud. Huvitav, millest see tuleb?

AS Urania on hakkama saanud veebipõhise raamatukogutarkvara katseversiooni väljatöötamisega (esialgne tootenimi URRAM) – Hurraa!

Kultuuriministeeriumi kantsler MARGUS ALLIKMAA:

2001. aastal jätkas Kultuuriministeerium koostöös Tartumaa

Omavalitsuste Liiduga rahvaraamatukogude internetiseerimise projekti ning aasta lõpuks on internetivõrguga ühinemiseks võimalus lisaks raamatukogudele kõigil soovijail. Järgmiseks aastaks on Kultuuriministeeriumi IT-eelarvest planeeritud 78,8% raamatukogude infotehnoloogia alasteks arendustöödeks.

Teadusraamatukogude osas hakkab aastaid kestnud segasevõitu olukord selginema, sest 1. jaanuaril 2002 jõustub "Teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse" muudatus, mille kohaselt teadus- ja arhiivraamatukogude ringi nimetab valitsus haridusministri ettepanekul. Haridusministeerium töötab välja ka teadusraamatukogude komplekteerimisplaani ning nende rahastamise skeemi. Kultuuri- ja Haridus-

Kas peate raamatukogundusaastat 2001 õnnestunuks?

ministeeriumi ühistellimisel on valminud teadusraamatukogude arengukava esimene etapp. Arengukava projekti koostas konsultatsioonifirma "Rimess" koostöös teadusraamatukogude esindajatega. Eesti Akadeemiline Raamatukogu antakse üle Haridusministeeriumile.

Oluliselt on muutunud sihtasutuse "Eesti Pimedate Raamatukogu" (varem "Eesti Pimedate Liidu Teabe- ja Koolituskeskus") tegevus, mis käesolevast aastast töötab Kultuuriministeeriumi valitsemisalas.

Ent ometi on küsimusele "Kas ma pean raamatukogundusaastat 2001 õnnestunuks?" võimalik vastata ainult siis, kui oskame adekvaatselt küsida lugejate arvamust ja teame nende vastust. Kui lugejate rahulolu on kasvanud, on raamatukogundusaasta õnnestunud, ja vastupidi.

Küsisin kahelt lugejalt, oma tüdardelt, mida nemad raamatukogudes toimuva kohta arvavad. Nende vastused olid positiivsed. Seega julgen oletada, et vähemalt kahes Tallinna raamatukogus on raamatukogundusaasta 2001 kulgenud õnnestunult. Suuremaks üldistuseks puuduvad teadmised.

Kindlasti ei piisa ainult nende inimeste küsitlemisest, kes juba on raamatukogude alalised kliendid. Küsitleda tuleks ka neid, kes viimase kümne aasta jooksul pole kordagi raamatukogu külastanud. Vahest alles siis saab anda lõpliku vastuse meid huvitavale küsimusele 2001. a. kohta.

Aga minu isiklik arvamus sõltub ennekõike minu lähikondsete arvamusel, ja see oli positiivne.

Riigikogu kultuurikomisjoni esimees MART MERI:

Kahetsusväärne on see, et teavikute soetussummad on mõnda aastat olnud külmunud olekus ja paraku jätkub selline olek ka tuleval aastal. Komplekteerimise sõel järelikult tiheneb, sest trükiste kaanehind tõuseb ning ilmuvate nimetuste hulk kasvab. Ka komplekteerijate roll muutub sellega järjest vastutusrikkamaks. Interneti võidukäigust hoolimata ei ole märgata raamatukogukülastuste arvu vähenemist. Muutusi languse suunas võib toimuda ehk ühes või teises sihtrühmas. Näiteks elektrooniliste teadusajakirjade järjest ulatuslikum

kättesaadavus rahuldab akadeemiliste lugejate esmahuvid ka raamatukogus käimata, ent vajadus füüsilise, käegakatsutava raamatukogu järele ei vähene. Pigem vastupidi. Sest internetiga paratamatult kaasnevat rämpsinformatsiooni tulva ja selle mõju saab neutraliseerida targalt koostatud raamatukogu abil. Eeldusel muidugi, et lugeja, või – mis veelgi olulisem – mittelugeja sinna tee leiaks. Siit järeldub, et teavikute soetussumma on strateegilise tähtsusega tegur kõige avaramas ühiskondlikus tähenduses. Peaks öieti olema endastmõistetav ka see, et näiteks Eestis tooniandvate kultuuriajakirjade täisnimekiri oleks kättesaadav kõigis rahva- ja kooliraamatukogudes, nii nagu see sõjaeelses Eestis valdavalt oli ja nagu see ajuti on olnud ka hilisematel aastatel.

Oluliseks saavutuseks pean kultuurikomisjoni initsiatiivi mõistete *teadusraamatukogu* ja *arhiivraamatukogu* defineerimiseks "Teadus- ja arendustegevuse korraldamise seaduses" (vt. § 4¹). Kevadiste seadusemuudatustega on seni mõnevõrra kaootiliselt toimunud teadusraamatukogude tegevuse koordineerimine koondatud alates 1. jaanuarist 2002 ühe ministeeriumi haldusalasse. Mainitud seaduse § 13 sedastab, et teadusinfo ja vastavate teavikute hankimise rahastamist ning ühtse komplekteerimiskava koostamist korraldab Haridusministeerium. Peatselt lõppevat raamatukogundusaastat seadusandlikust vaatepunktist iseloomustades tulebki rõhutada mainitud seadusemuudatusi, mis kahtlemata kindlustavad otseselt teadus- ja arhiivraamatukogude, kaudsemalt ka konsortsiumi positsiooni. Ei saa mööda sellestki, et ühiste jõupingutuste tulemusena jäid täitevvoimul käesoleval aastal teostamata mõningad toorevõitu kavad, nagu näiteks Eesti Akadeemilise Raamatukogu järsk reorganiseerimine (kui mitte öelda: pihustamine) ning rahvaraamatukogude komplekteerimise ülimalt tsentraliseerimine, mis siinkirjutaja arvates oleks muu hulgas viinud tasakaalust välja kogu meie raamatuturu. See ei tähenda, et neid ideesid ei võiks küpsemaks arutada. Akadeemiline Raamatukogu arenegu loomuldasa Tallinna kõrgkoolide ühiseks teadusraamatukoguks, ja viimase aja märgid annavadki selleks lootust. Rahvaraamatukogude komplekteerimiskulude kokkuhoidu silmas pidades (aga selle summa strateegilist tähendust mitte unustades!) võiks monopoolse hankekeskuse loomise asemel hoopis keskenduda juba tegutsevatele raamatukaubastutele. Ehk õnnestub raamatukaubastutele suunatud riigihangetega – olgu need siis tähtjalised või piirkondlikud, vältimaks ühele eelise andmisega raamatuturu destabiliseerimist – rahvaraamatukogude komplekteerimissummasid tõhusamalt kasutada.

TÜR ja ERÜ ootavad 5. jaanuariks 2002

asutuste, organisatsioonide ja üksikisikute ettepanekuid

FRIEDRICH PUKSOO AUHINNALE.

Esitada võib 2001. aastal ilmunud raamatuloo, raamatu-
teaduse, raamatukogunduse ja bibliograafiaalaseid
kirjutisi. Esildisele lisada töö kahes eksemplaris.

TÜR-i aadress: Malle Ermel, W. Struve 1, Tartu. (ruum
207) Tel. 07 375 748.

F. Puksoo auhinna statuut:

http://www.nlib.ee/ERY/autasu_2.html#statuut

Auhind tehakse teatavaks 23. jaanuaril 2001

F. Puksoo päeval TÜR-is.

***

EAR ja ERÜ ootavad 15. jaanuariks 2002

asutuste, kollektiivide ja üksikisikute ettepanekuid

BIBLIOGRAAFIA AUHINNALE.

Hinnatakse aastatel 2000–2001 ilmunud nimestikke, v.a.
regulaarselt ilmuvad bibliograafiad. Esildised ja tööd
saata kahes eksemplaris ERÜ bürosse aadressil: 10122
Tõnismägi 2, Tallinn, tuba 4093.

Bibliograafia auhinna statuut:

http://www.nlib.ee/ERY/autasu_3.html#statuut

Auhind kuulutatakse välja bibliograafiapäeval

15. veebruaril 2002. a. EAR-is.

***

ERÜ ootab 5. jaanuariks 2002

■ esildisi ERÜ aasta- ja teenetepremia kandidaatide
kohta.

Kirjeldada kandidaadi tegevust ja märkida preemia liik.

Aasta- ja teenetepremia statuut:

http://www.nlib.ee/ERY/autasu_1.html#statuut

■ ettepanekuid Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu
juhatuse esimehe ja viie liikme kohale. Esildisele lisada
kandidaadi lühiiseloostus ja tema nõusolek.

Veebruaris 2002 lõpevad juhatuse esinaise Krista Talvi (RR) ja
liikmete Sirje Bärge (Kose-Uuemõisa raamatukogu), Mare
Ektermanni (Lääne Maakonna KR), Sirje Lauring Vaska (EAR),
Ene Loddese (RR) ja Marje Tamre (Concordia Rahvusvaheline
Ülikool Eestis raamatukogu) volitused.

Juhatuse kuuluvate Ljudmila Dubjeva (TÜR), Katrin Kaugveri
(EAR) ja Bärbel Luhari (Tallinna Sõle gümnaasiumi raamatukogu)
volitused kestavad aastakoosolekuni 2003. aastal.

Ettepanekud palume esitada kirjalikult ERÜ bürosse
(10122 Tallinn, Tõnismägi 2, tuba 4093).

***

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu

AASTAKOOSOLEK

toimub 28. veebruaril 2002

RR-i konverentsisaalis

"RAAMATUKOGU"

ilmub 2002. aastal 6 numbrit

Individuaaltelliijaile Eestis

üksiknumbri hind 35 krooni

tellimishind aastaks 210 krooni

pooleks aastaks 105 krooni

ERÜ EKS-klubi liikmetele ja üliõpilastele

tellimishind aastaks 60 krooni

Raamatukogudele

üksiknumbri hind 70 krooni

tellimishind aastaks 420 krooni

pooleks aastaks 210 krooni

TELLIGE AJAKIRJA TOIMETUSEST!

Meie aadress:

Tõnismägi 2, 15189 Tallinn

Eesti Rahvusraamatukogu

"Raamatukogu" toimetus

tel. 630 7128

faks 631 1410

e-post: enerk@nlib.ee

***

TEKSTID ajakirjas "Raamatukogu"
avaldamiseks esitada masinakirjas või
arvutiväljatrükis reavahega 1,5.

Artikkel:

pikkus kuni 4 (6) lehekülge

Ülevaade:

pikkus kuni 4 (6) lehekülge

Sõnum:

pikkus kuni 1 lehekülge

Foto(de) lisamisel teksti vähem

Artiklite saabumise tähtajad 2002.
aastal on:

nr. 1	20. dets. 2001
nr. 2	18. veebr. 2002
nr. 3	22. aprill
nr. 4	2. august
nr. 5	12. sept.
nr. 6	29. okt.

REKLAAMI võib esitada nii tekstina kui
kujundatult. Tekstina esitamisel lisatakse
reklaami hinnale kujundustasu 30%
reklaami hinnast.

RAAMATU- KOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

6/2001

Koostanud ENE SAHKAI

RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

811. Lietuvos bibliotekų 1999 m. statistika. Vilnius, 2001. 128 p. RR.

812. Gadd, E. An examination of the copyright clearance activities in UK higher education // J. of Librarianship and Inform. Sci. Vol. 33 (2001) no. 3, p. 112-125. RR, TTÜ.

813. Hokka-Ahti, R. 10 tärkeää asiaa kirjastosta : tietopaketti uudelle luottamushenkilölle // Kirjastolehti. Vsk. 94 (2001) nro 5, s. 13-15. ERÜ, RR, TTÜ, TÜ.

814. Lovio, M. Seudullisesta kirjastostrategiasta henkistä tukiranka // Kirjastolehti. Vsk. 94 (2001) nro 6, s. 16-17. ERÜ, RR, TTÜ, TÜ

815. McClamroch, J. ; Byrd, J. J. ; Sowell, S. L. Strategic planning : politics, leadership, and learning // J. of Academic Librarianship. Vol. 27 (2001) no. 5, p. 372-378. RR, TTÜ.

816. Tervo-Pellika, R. Personal data in electronic systems : technical aspects of data protection // Tietopalvelu. Vol. 2001 (1915) no. 3, p. 38-44. ERÜ, RR.

RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

817. Kalajoki, A. Viron kirjan juhluvuodet // Bibliothilos. Vsk. 60 (2001) nro 2, s. 50-52. RR.

818. Vesterinen, E. Suuria sadunkuvittajia // Bibliothilos. Vsk. 60 (2001) nro 2, s. 10-16. RR.

RAAMATUKOGUTÜÜBID

819. Tartu Ülikooli Raamatukogu. Aastaraamat 2000. Tartu, 2001. 224 lk. Peatükkide ja artiklite kokkuvõtted ingl. k. EAR, RR, TPÜ, TTÜ, TÜ.

820. Az Országos Széchényi Könyvtár programja 2001 = Annual plan of the National Széchényi Library for 2001. Budapest, [2001]. 139 p. Rööptekst inglise k. RR.

821. Helsinki City Library annual report 2000. [Helsinki], 2001. 27 p. RR.

822. Narodna in univerzitetna knjižnica. Poročilo o delu 2000. Ljubljana, 2001. 120 p. RR.

823. Národní knihovna České republiky : výroční zpráva 1999. [Praha], 2000. 106 p. Kokkuvõte inglise keeles. RR.

824. Národní knihovna České republiky : výroční zpráva 2000. [Praha], 2001. 150 p. Kokkuvõte ingl. k. RR.

825. National Library of Ireland. Report of the Council of Trustees of the National Library of Ireland for the

year ended 31 December 2000. Dublin, 2001. 84 p. RR.

826. Rapport d'activité BnF [Bibliothèque nationale de France] 2000. [Paris, 2001]. 56 p. RR.

827. Beasley, G. ; Haddad, R. Realizing a dual mission at the Library of the Canadian Centre for Architecture // Art Libraries Journal. Vol. 26 (2001) no. 2, p. 9-12. RR.

828. Christensen, E. M. ; Sørensen, B. "Oh, to be a child once more" // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 34 (2001) no. 2, p. 7-9. ERÜ, RR.

829. Everte, A. Art libraries in Latvia // Art Libraries Journal. Vol. 26 (2001) no. 1, p. 8-11. RR.

830. Follett, B. K. "Just how are we going to satisfy our research customers" // LIBER Quarterly. Vol. 11 (2001) no. 3, p. 218-223. RR.

831. Grau, A. ; Sengenís, C. Architecture libraries in Catalonia // Art Libraries Journal. Vol. 26 (2001) no. 2, p. 13-17. RR.

832. Grimm, P. ; Esters, K. Die Bibliothek des Deutschen Alpenvereins // Bibliotheksforum Bayern . Jg. 29 (2001) H. 1, S. 42-52. RR.

833. Hilliard, C. Getting it all together : German art libraries in the year 2000 // Art Libraries Journal. Vol. 26 (2001) no. 3, p. 27-32. RR.

834. Irvine, B. J. K. Chinese art libraries : development and trends. Part 2 // Art Libraries Journal. Vol. 26 (2001) no. 1, p. 36-41. RR.

835. Kjaer-Larsen, G. The Museological Library in Denmark // Art Libraries Journal. Vol. 26 (2001) no. 1, p. 33-35. RR.

836. Kuula-Bruun, M. Ammatikorkeakoulujen kirjastojärjestelmäyhteistyö - luottamusta ja vuorovaikutusta // Signum. Vsk. 34 (2001) nro 6, s. 129-132. RR, TTÜ, TÜ.

837. Larsen, S. B. National libraries - a dumping ground or a source of national knowledge // LIBER Quarterly. Vol. 11 (2001) no. 3, p. 298-306. RR.

838. Lukošiušienė, L. G. Art libraries of Lithuania // Art Libraries Journal. Vol. 26 (2001) no. 1, p. 17-21. RR.

839. Rämö, E. Finnish art libraries and Baltic co-operation // Art Libraries Journal. Vol. 26 (2001) no. 1, p. 4-7. RR.

840. Rødal, A. K. Midnight sun and polar darkness : a visit to the world's northernmost public library situated in the town of Longyearbyen on the island of Spitsbergen // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 34 (2001) no. 2, p. 15-19. ERÜ, RR.

841. Sibul, M. The Fine Arts Information Centre of the National Library of Estonia // Art Libraries Journal. Vol. 26 (2001) no. 1, p. 12-16. RR.

842. Trolle, M. Mini bookmobile in the fast lane! // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 34 (2001) no. 2, p. 10-13. ERÜ, RR.

843. Tuominen, K. Moniperspektiivisuus ja osallistuminen : millainen on konstruktionistinen virtuaalikirjasto? // Tietopalvelu. Vsk. 16 (2001) nro 4, s. 18-20. ERÜ, RR.

844. Watson, R. Adding effectively to the national resource on art, craft and design : a view from a museum library // LIBER Quarterly. Vol. 11 (2001) no. 3, p. 307-314. RR.

RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA TÄIENDUSKOOLITUS

845. Delivering lifelong continuing professional education across space and time : the Fourth World Conference on Continuing Professional Education for the Library and Information Science Professions. München, 2001. XII, 283 p. (IFLA publications ; 98). Bibliogr. art. lõpus. EAR.

846. Справочник библиотекаря. Санкт-Петербург,

2000. 425 c. (Biblioteka). TPÜ. *

847. **Agander, A. ; Sinaikara, K.** Informaatiolukutaidon osaamistavoitteista yhteinen perusta kirjastojen opetukselle // *Signum*. Vsk. 34 (2001) nro 6, s. 125-128. RR, TTÜ, TÜ.

848. **Georgy, U.** Information Professionals in Deutschland : Berufsinteresse und Qualifizierung : Vortrag im Rahmen der Deutschen Stunde auf der Online Information 2000 in London // *NFD Information - Wissenschaft und Praxis*. Jg. 52 (2001) H. 2, S. 105-107. TTÜ.

849. **Leiß, J.** Die künftige Ausbildung des höheren Bibliotheksdienstes an der Bayerischen Bibliotheksschule in München // *Bibliotheksforum Bayern*. Jg. 29 (2001) H. 1, S. 30-34. RR.

850. **Piper, P. S. ; Collamer, B. E.** Male librarians : men in a feminized profession // *J. of Academic Librarianship*. Vol. 27 (2001) no. 5, p. 406-411. RR, TTÜ.

851. **Sabatier, S. ; Oppenheim, C.** The ILS professional in the city of London : personality and glass ceiling issues // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 33 (2001) no. 3, p. 145-156. RR, TTÜ.

852. **Väyrynen, E.** Uudet oppimisympäristöt - osaamisen uudet haastet kirjastoille : Digital libraries and education - seminaari, 5.-10.8.2001 Tilburgin yliopisto, Hollanti // *Signum*. Vsk. 34 (2001) nro 6, s. 119-123. RR, TTÜ, TÜ.

RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

853. **Library Trends**. Vol. 49, N 4. Measuring service quality. Champaign, Ill., 2001. p. 541-799. RR.

854. **The public library service : IFLA/UNESCO guidelines for development**. München, 2001. XV, 116 p. (IFLA publications ; 97). Sisaldab bibliogr., reg. E *

855. **Bertot, J. C.** Library network statistics and performance measures : approaches and issues // *LIBER Quarterly*. Vol. 11 (2001) no. 3, p. 224-243. RR.

856. **Fulweiler, R. D.** The role of management information systems // *J. of Academic Librarianship*. Vol. 27 (2001) no. 5, p. 386-390. RR, TTÜ.

857. **Poll, R.** Performance indicators for the digital libraries // *LIBER Quarterly*. Vol. 11 (2001) no. 3, p. 244-258. RR.

STANDARDIMINE

858. **Gömpel, R.** Öffentliche Verfahren bei der Standardisierungsarbeit für Bibliotheken // *Dialog mit Bibliotheken*. Jg. 13 (2001) H. 3, S. 9-13. RR.

859. **Kasten, E.** Artists' names - dates - standards and the Allgemeines Künstlerlexikon project // *Art Libraries Journal*. Vol. 26 (2001) no. 1, p. 28-32. RR.

860. **Kunz, M.** Von der nationalen zur internationalen Standardisierung // *Dialog mit Bibliotheken*. Jg. 13 (2001) H. 3, S. 14-19. RR.

KOMPLEKTEERIMINE

861. **Eaglen, A.** Buying books : a how-to-do-it manual for librarians. 2nd ed. New York ; London, 2000. 169 p. (How-to-do-it manuals for librarians ; 99). RR. *

862. **Barreau, D.** Information systems and collection development in public libraries // *Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 25 (2001) no. 3, p. 263-279. EAR, RR, TÜ.

863. **Breaux, A.-M.** Purchasing continuations from monograph vendor : some considerations // *Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 25 (2001)

no. 3, p. 329-335. EAR, RR, TÜ.

864. **Flowers, J.** Standing orders : consideration for acquisition method // *Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 25 (2001) no. 3, p. 323-328. EAR, RR, TÜ.

865. **Intner, S. S.** Impact of the Internet on collection development : where are we now? Where are we headed? An informal study // *Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 25 (2001) no. 3, p. 307-322. EAR, RR, TÜ.

866. **Lamborn, J. G. ; Smith, P.** Institutional ties : developing an interface between a library acquisitions system and a parent institution accounting system // *Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 25 (2001) no. 3, p. 247-261. EAR, RR, TÜ.

867. **Tonta, Y.** Collection development of electronic information resources in Turkish university libraries // *Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 25 (2001) no. 3, p. 291-298. EAR, RR, TÜ.

868. **Vickery, J.** Recognition in the British Library to acquire electronic resources // *Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 25 (2001) no. 3, p. 299-305. EAR, RR, TÜ.

KIRJELDAMINE

869. **Journal of Internet Cataloging**. Vol. 3, no. 1. Metadata and organizing educational resources on the Internet. Part 1. New York, 2000. 108 p. RR.

870. **Journal of Internet Cataloging**. Vol. 3, no. 2/3. Metadata and organizing educational resources on the Internet. Part 2. New York, 2000. 109-287 p. RR.

871. **Journal of Internet Cataloging**. Vol. 4, no. 1/2. CORC : new tools and possibilities for cooperative electronic resource description. New York, 2001. 177 p. RR. *

872. **Graham, M. E.** The cataloguing and indexing of images : time for a new paradigm? // *Art Libraries Journal*. Vol. 26 (2001) no. 1, p. 22-27. RR.

873. **Ward, D. ; VanderPol, D.** Librarian, catalog thy work! Getting started integrating Internet resources into OPACs // *Journal of Internet Cataloging*. Vol. 3 (2000) no. 4, p. 51-64. RR.

KATALOOGID

874. **Early printed books 1478-1840 : catalogue of the British Architectural Library Early Imprints Collection**. Vol. 3, M-R. London [etc.], 1999. p XXVI, 1041-1715. Sisaldab bibliogr. EAR.

875. **Early printed books 1478-1840 : catalogue of the British Architectural Library Early Imprints Collection**. Vol. 4, S-Z. London [etc.], 2001. p XXVIII, 1717-2479. Sisaldab bibliogr. EAR.

KOGUDE HOID

876. **Borbinha, J. L. ; Freire, N.** Deposit collections of digital theses and dissertations // *Z.für Bibl-wes. und Bibliogr.* Jg. 48 (2001) H. 3-4, S. 217-224. RR, TTÜ, TÜ.

877. **Clavel-Merrin, G.** Initiatives in the field of long-term digital preservation and the need for a continued research effort // *Z. für Bibl-wes. und Bibliogr.* Jg. 48 (2001) H. 3-4, S. 184-187. RR, TTÜ, TÜ.

878. **Hakala, J.** The NEDLIB harvester // *Z.für Bibl-wes. und Bibliogr.* Jg. 48 (2001) H. 3-4, S. 211-216. RR, TTÜ, TÜ.

879. **Huc, C.** Long term preservation of digital information in the space field : from OAIS Reference Model to practical applications // *Z.für Bibl-wes. und Bibliogr.* Jg. 48 (2001) H. 3-4, S. 188-193. RR, TTÜ, TÜ.

880. **Lorie, R.** Preserving digital information an alternative to full emulation // *Z.für Bibl-wes. und Bibliogr.* Jg. 48 (2001) H. 3-4, S. 205-209. RR, TTÜ, TÜ.

881. **Masanès, J. ; Lupovici, C.** Preservation metadata - the NEDLIB's proposal Bibliothèque Nationale de France // *Z.für Bibl-wes. und Bibliogr.* Jg. 48 (2001) H. 3-4, S. 194-199. RR, TTÜ, TÜ.

882. **Rothenberg, J.** NEDLIB experiment using emulation to preserve digital publications // *Z.für Bibl-wes. und Bibliogr.* Jg. 48 (2001) H. 3-4, S. 200-204. RR, TTÜ, TÜ.

883. **Stenvall, J.** The preservation of electronic documents easy, impossible or between // *Tietopalvelu.* Vol. 2001 (1915) no. 3, p. 36-37. ERÜ, RR.

LUGEJATEENINDUS

884. **Journal of Library Administration.** Vol. 31, no. 3/4. Off-Campus Library Services. Part I : [conference proceedings]. New York, 2001. XXVI, 224 p. RR.

885. **Journal of Library Administration.** Vol. 32, no. 1/2. Off-Campus Library Services. Part II : [conference proceedings]. New York, 2001. p. 225-447. RR.

886. **Creaser, C.** Performance measurement and benchmarking for school library services // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 33 (2001) no. 3, p. 126-132. RR, TTÜ.

887. **Dixen, R. ; Thorson, S.** How librarians serve people in prison // *Computers in Libraries.* Vol. 21 (2001) no. 9, p. 48-53. RR.

888. **Halverson, A. L. ; Volker, J.** The integration of computer services with academic arts libraries : new strategies for the hybrid professional // *Art Libraries Journal.* Vol. 26 (2001) no. 3, p. 8-13. RR.

889. **Hokka-Ahti, R.** Kirjastoautotoimintaa juhlittiin perusteellisesti // *Kirjastoletti.* Vsk. 94 (2001) nro 6, s. 8-9. ERÜ, RR, TTÜ, TÜ.

890. **Kempf, K.** Der Bücherautoverkehr Bayern : eine Bestandsaufnahme // *Bibliotheksforum Bayern.* Jg. 29 (2001) H. 1, S. 3-29. RR.

891. **Spanner, D.** Border crossing : understanding the cultural and informational dilemmas of interdisciplinary scholars // *J. of Academic Librarianship.* Vol. 27 (2001) no. 5, p. 352-360. RR, TTÜ.

892. **Verho, S.** Uusia kirjastopalveluja // *Kirjastoletti.* Vsk. 94 (2001) nro 5, s. 16-17. ERÜ, RR, TTÜ, TÜ.

893. **Whitmire, E.** A longitudinal study of undergraduates' academic library experiences // *J. of Academic Librarianship.* Vol. 27 (2001) no. 5, p. 379-385. RR, TTÜ.

LUGEMINE

894. **Luhari, B. ; Sõrmus, E.** Õpilane, raamat, raamatukogu : uurimused õpilaste lugemisest ja õppekava toetavast kirjandusest kooliraamatukogudes. Tallinn, 2001. 63 lk. RR.

895. **Mynott, G. ; Denham, D. ; Elkin, J.** "A place for children" revisited : recent developments in the provision of reading support for children by public libraries in the UK // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 33 (2001) no. 3, p. 133-144. RR, TTÜ.

BIBLIOGRAAFIA JA INFOTÖÖ

896. **Stankus, T.** Electronic expectations : science journals on the Web. New York [etc.], 2000. [16], 204 p. Sisaldab bibliogr., reg. EAR.

897. **Enäjärvi, K.** Lakilinkit netissä - tietoa lainsäädännöstä // *Tietopalvelu.* Vsk. 16 (2001) nro 4, s. 24-25. ERÜ, RR.

898. **Field, C. D.** Theory and practice : reflections on convergence in United Kingdom universities // *LIBER Quarterly.* Vol. 11 (2001) no. 3, p. 267-289. RR.

899. **Hakala, K.** Keskeiset EU-tiedonlähteet verkossa // *Tietopalvelu.* Vsk. 16 (2001) nro 4, s. 26-28. ERÜ, RR.

900. **Höner, H. ; Roos, A.** Wirtschaftsinformationsanbieter im Umbruch : Wie die Internet-Ökonomie ihre Dienstleistungen verändert // *NFD Information - Wissenschaft und Praxis.* Jg. 52 (2001) H. 3, S. 143-150. TTÜ.

901. **Karhula, P.** The agent-assisted future of the information access and management // *Tietopalvelu.* Vol. 2001 (1915) no. 3, p. 12-14. ERÜ, RR.

902. **Lagus, K.** Mining text collections visually using document maps // *Tietopalvelu.* Vol. 2001 (1915) no. 3, p. 16-19. ERÜ, RR.

903. **Salminen, P.** Suomessa sijaitsevien yritysten tietoja sisältävien faktatietokantojen vertailu // *Tietopalvelu.* Vsk. 16 (2001) nro 4, s. 21-23. ERÜ, RR.

904. **Schirnbacher, P.** German initiative of networked information // *LIBER Quarterly.* Vol. 11 (2001) no. 3, p. 290-297. RR.

905. **Streatfeild, R. ; Hildebrandt, D.** Special issues in the sciences : the case of bibliographic access // *J. of Academic Librarianship.* Vol. 27 (2001) no. 5, p. 398-405. RR, TTÜ.

906. **Vuokkonen, K. ; Kortelainen, T.** Differences in corporate information services between Sweden and Finland // *Tietopalvelu.* Vol. 2001 (1915) no. 3, p. 34-35. ERÜ, RR.

INFOTEADUS

907. **Informasjon og makt :** foredrag presentert ved den 9. nordiske konferansen for informasjon og dokumentasjon, Oslo 7. og 8. september 1995 = Information power : proceedings from the 9th Nordic Conference on Information and Documentation. [Oslo?], 1995. 223 p. Sisaldab bibliogr. Tekst rootsi, norra, taani, inglise k. RR.

908. **Лийв, Э. Х.** Обобщенная негэнтропия, ее поле и информационная среда. Таллинн, 2001. 36 с. Дополнение к книге Э. Х. Лийва Инфодинамика. "Обобщенная энтропия и негэнтропия. Таллинн, 1998". EAR, RR, TPÜ.

909. **Gering, E.** Sachverhaltsinformationen im Facinationsprozess - Begriffe und Termini // *NFD Information - Wissenschaft und Praxis.* Jg. 52 (2001) H. 3, S. 133-142. TTÜ.

910. **Kaps, G. ; Nohr, H.** Erfolgsmessung im Wissensmanagement mit Balanced Scorecards (Teil 1) // *NFD Information - Wissenschaft und Praxis.* Jg. 52 (2001) H. 2, S. 89-97. TTÜ.

911. **Kaps, G. ; Nohr, H.** Erfolgsmessung im Wissensmanagement mit Balanced Scorecards (Teil 2) // *NFD Information - Wissenschaft und Praxis.* Jg. 52 (2001) H. 3, S. 151-158. TTÜ.

912. **Otterbein, R.** Der Dokumentaar als Knowledge Operator - Schlüsselfunktion für erfolgreichen Wissenstransfer : Theorie und Praxis and Beispiel einer internationalen Unternehmensberatung // *NFD Information - Wissenschaft und Praxis.* Jg. 52 (2001) H. 1, S. 31-35. TTÜ.

AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOOGIA

913. **Balas, J. I.** How should privacy be protected in the electronic library? // *Computers in Libraries.* Vol. 12 (2001) no. 6, p. 53-55. RR.

914. **Christensen, S.** How we work to make the Web speak // Computers in Libraries. Vol. 21 (2001) no. 9, p. 30-34. RR.

915. **Davis, D. D. Jr.** What digital rights management means today // Computers in Libraries. Vol. 21 (2001) no. 6, p. 36-39. RR.

916. **Felts, J. W. Jr.** Now you can get there from here : creating an interactive Web application for accessing full-text journal articles from any location // Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services. Vol. 25 (2001) no. 3, p. 281-290. EAR, RR, TÜ.

917. **Geiß, D.** Arbeitssitzung des Arbeitskreiss für Patentinformation (Teil 1) : arbeitsgruppe Elektronische Medien in der Patentinformation (AGM) // NFD Information - Wissenschaft und Praxis. Jg. 52 (2001) H. 2, S. 108-115. TTÜ.

918. **Kennedy, S. D.** Web design that won't get you into trouble // Computers in Libraries. Vol. 21 (2001) no. 6, p. 31-35. RR.

919. **Kirkpatrick, C. H. ; Morgan, C. B.** How we renovated our library, physically and electronically, for handicapped patrons // Computers in Libraries. Vol. 21 (2001) no. 9, p. 24-29. RR.

920. **Laskowski, M. S. ; Ward, D.** Creation and management of a home-grown electronic reserves system at an academic library : results of a pilot project // J. of Academic Librarianship. Vol. 27 (2001) no. 5, p. 361-371. RR, TTÜ.

921. **Pace, A. K.** It's a matter of privacy // Computers in Libraries. Vol. 21 (2001) no. 6, p. 50-52. RR.

922. **Rienhart, R.** Access to art collections using encoded archival description and beyond : the future of large-scale consortium projects // Art Libraries Journal. Vol. 26 (2001) no. 3, p. 33-39. RR.

923. **Steenbakkens, J.** NEDLIB Guidelines for setting up a deposit system for electronic libraris // Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg. 48 (2001) H. 3-4, S. 181-183. RR, TTÜ, TÜ.

HOONED JA SISUSTUS

924. **Sievänen-Allen, R.** Läpinäkyvä kirjasto // Signum. Vsk. 34 (2001) nro 5, s. 110-112. RR, TTÜ, TÜ.

RAAMATUKOGUORGANISATSIOONID

925. **Antila-Olku, A.** Scandinavian associations behind the Nord I&D // Tietopalvelu. Vol. 2001 (1915) no. 3, p. 23-29. ERÜ, RR.

926. **Hernon, P. ; Powell, R. ; Young, A. P.** University library directors in the Association of Research Libraries : the next generation, part one // College & Research Libraries . Vol. 62 (2001) no. 2, p. 116-145. TTÜ.

927. **Moore, N.** Library associations - their role in supporting the creation of information societies // IFLA Journal. Vol. 27 (2001) no. 3, p. 171-175. ERÜ, RR, TÜ.

PERSONAALIA

928. **Jüri Järs** : personaalnimestik 1978-2001. Tallinn, 2001. 20 lk. RR,

2001. AASTA JOOKSUL LISANDUNUD AJAKIRJAD

Art Libraries Journal. Suurbritannia. – RR
Bibliophilos. Soome.- RR.

Bibliotheksforum Bayern. Saksamaa. – RR.

Biblis. Rootsi. – RR.

Biblos. Austria. – RR.

The Bookseller. Suurbritannia. – RR.

CDNLAO Newsletter. Jaapan. – RR.

Choice. USA. – RR.

Helsinki University Library Bulletin 2001. Soome. – RR.

IASP Newsletter. Taani. – RR.

IBBY Newsletter. Šveits. – RR.

Information Europe. Holland. – RR.

International Preservation : a Newsletter of the IFLA Core Programme on Preservation and Conservation. Prantsusmaa. – RR.

Intervalli : musiikkikirjastoalan aikakausjulkaisu. Soome. – RR.

Journal of Internet Cataloging. USA. – RR.

Journal of Library Administration. USA. – RR

Library Hi Tech. USA. – EAR.

The Library. Suurbritannia. – RR.

Library Trends. USA. – RR.

Newsletter / Association of College and Research Libraries, Slavic and East European Section. USA. – RR.

Newsletter of the ILA Section on Document delivery and Interlending. Rootsi. – RR.

The Reference Librarian. USA. – RR.

The Yale University Library Gazette. USA. – RR.

Библиотековедение. Venemaa. – RR.

EESTI KOOLIRAAMATUKOGUD 2000.-2001. õ.-a.

	Rk-de arv	Teavikuid 31. 08. 2001		Lugejaid	Laenutusi	Külastusi	Rk-hoidjaid
		Põhikogu	Õpikukogu				
1. Algkooli rk-d	34	72721	71878	4428	51177	69275	36
2. Põhikooli rk-d	202	843215	962682	35819	476289	516919	213
3. Gümnaasiumi rk-d	218	3647480	4210522	134575	2761043	2162396	331
4. Õhtukooli rk-d	12	42483	84990	2544	15884	18613	13
5. Kutseõppeasutuse rk-d	48	991680	339289	25281	500845	380552	67
6. Huvikooli rk-d	2	32113	0	649	3921	2724	2
7. Kooliraamatukogud kokku	516	5629692	5669361	203296	3809159	3150479	662

Andmed pole täielikud, sest 12 kooliraamatukogu põhinäitarvud olid esitatud puudulikult.

Koostanud Heli Priimets

TURUNDUS JA KVALITEET: ÜHISOSA RAAMATUKOGUS

AIRA LEPIK

TPÜ raamatukogunduse õppetooli professor

Sissejuhatuseks

Turunduse käsitlused eeldavad raamatukogu tulemuslikkuse analüüsi kasutaja aspektist. Kasutajakeskne mõõde raamatukogu tegevuse analüüsimisel ja hindamisel seostub kvaliteedi kriteeriumidega, mille kasutaja oma ootuste täitumiseks püstitab. Raamatukogu turuedukuse eelduseks on suhteturunduse rakendused.

Käesolevas kirjutises antakse ülevaade raamatukogunduse ja turunduse muutuvatest paradigmatel. Artiklis analüüsitakse kasutajakeskset lähenemisviisi raamatukogunduses ning keskendutakse täielikule suhteturundusele, mille ühisosa on raamatukogu turuedukuse aluseks.

Tulemuslik turundus

Raamatukogu turundusvajadus tuleneb raamatukogu nii reaalse kui potentsiaalse kasutaja rahulolu tagamiseks rakendatavatest protsessidest. Turunduse eesmärgid sõltuvad otseselt sellest, millise organisatsiooniga on tegemist ja millised on selle üldised suundumused ning eesmärgid, mida tahetakse saavutada. Eesmärgid peaksid tulenema organisatsiooni turupositsiooni analüüsist – arvestades nii sisemist tugevust ja nõrkust kui väliseid võimalusi ja ohte ning suhestades neid makrokoskonna mõjudega (Mauring 2001, 24-30).

Raamatukogu turunduses on reeglina püstitatud järgmised eesmärgid:

- turuosa suurendamine või fokuseerimine;
- turuliidri positsiooni saavutamise või kindlustamine;
- maine kujundamine või säilitamine;
- kasutajate rahuolu tagamine.

Raamatukogu turunduses on vahetusobjektiks peamiselt mittemateriaalsed tooted – teenused, ideed, lubadused, informatsioon, teadmised jms. Seega on turuga seotud eesmärgid suhestatud mittemateriaalse osapoolega vahetusprotsessis. Turundustegevuses on aga oluline nii tarbija- kui ühiskonnakesksus. Sotsiaalses turunduses on eesmärgiks võimaliku tasakaalu leidmine kolme faktori koosmõjus, milleks on

- tarbijate vajadused (soovid);
- organisatsiooni eesmärgid;
- ühiskonna elukvaliteet (Gummesson 1998).

Kasutajakeskne paradigma raamatukogunduses

Turunduse rakendused raamatukogus on käsitletavad raamatukogunduse paradigmatuutuste kontekstis.

Kasutajale orienteeritust on raamatukogunduses jätkuvalt analüüsitud alates 1970-ndate aastate keskelt, mil ilmusid järgneval kümnendil kasutajakeskset dimensiooni raamatukogus käsitletavad artiklid – Douglas Zweigzi *With our eye on the user: needed research for information and*

referral in the public library (1976) ja Brenda Dervini *Useful theory for librarianship: communication, not information* (1977). Nimetatud autorite mõju paradigmatuutusele raamatukogunduses on põhilikult analüüsitud, sedastades eelkõige üleminekuid andmekesksele kasutajakesksele lähenemisele (*data-centered to user-centered*) ning informatsiooni subjektiivsuse ja mõistusliku tajumise (*sense-making theory*) teooria kasutamist (Touminen 1997, Dalrympe 2001).

Kasutajakesksus raamatukogunduses annab võimaluse mõtestada muutusi nii raamatukogunduse institutsionaalsel kui ka sisu tasanditel. Raamatukogu klassikaliste funktsioonide – teavikute kogumine, töötlemine, säilitamine ja vahendamine – rõhuasetused on muutunud. Vahendustegevus, mida rõhutatakse nii kasutajakeskses paradigmatuutuses raamatukogunduses kui täieliku suhteturunduse analüüsides, on mõjutanud nii kogude kujundamise, säilitamise kui ka neist lisaväärtuse loomise (kataloogid, kartoteegid, andmebaasid) protsessi (Bizjak 200).

Analüüsides paradigmatuutusi põhjendab D. Weingand neid eelkõige vajadusega esilekerkivas paradigmatuutuses näha raamatukogu kui

- pakutavate ja vahendatavate teenuste summat, mida saab kasutada raamatukogus, kuid ka info- ja kommunikatsioonivahendite abil;

■ organisatsiooni, mis keskendub kasutaja vajadustele ja mugavusele, käepärasusele;

■ organisatsiooni, kus on juurdunud teadmine, et tunnustus pole vaid passiivselt oodatav, vaid pigem tulemus, mis tuleb ära teenida raamatukogu pakkumisega kasutajate vajadustest lähtuvalt (Weingand 2001).

Raamatukogus kui organisatsioonis toimuvaid muutusi analüüsid, eristab Peter Brophy viis 21. sajandi raamatukogu mudelit:

■ raamatukogu füüsiline olemasolu (*physical presence*);

■ raamatukogu mälu institutsioonina (*memory institution*);

■ raamatukogu õpikeskusena (*learning centre*);

■ kogukonna ressursiraamatukogu (*community resource*);

■ raamatukogu teabe nähtamatu vahendajana (*invisible intermediary*) (Brophy 2001).

Iga mudeli jaoks on oluline leida just talle ainuomased turunduseesmärgid, mis aga koostoimena väärtustavad vahetusprotsessi raamatukogus ja lähtuvad suheturunduse põhiseisukohtadest.

Turunduse arengute mõjutusi raamatukogu turundusele

Turunduse trende analüüsid on sotsiaalse turunduse kontekstis eriti huvipakkuv jälgida suheturunduse arenguid. Täielik suheturundus (*Total relationship marketing*) pakub võimaluse laiendada suheturunduse analüüsivaldkondi, kuna täielik suheturundus on toonud paradigmuutuse traditsioonilisse turundusmeetmetiku käsitluse. Turunduse klassikaks kujunenud 4 P-d (*the 4Ps*) ehk toode (*product*), hind (*price*), turustuskoht (*place*) ja edustustegevus (*promotion*) on teisenenud 30 R-ks (*the thirty Relationships*), mida saab samuti analüüsida erinevate organisatsioonide turundustegevuses (Gummesson 1999). Nimetatud kolmkümmend suheturunduse aspekti on E. Gummessoni käsitluses iseloomustatavad väärtuse kaudu, mis kujuneb kasutajas vahetusprotsessi tulemusel ja hankijate, kasutajate, konkurentide ja

koostööpartnerite koostoimes.

Täieliku suheturunduse teoreetilise ja praktilise aluse moodustavad traditsiooniline turundus, teenuse turundus, võrgustikule keskendunud lähenemisviis, kvaliteedi juhtimine ja organisatsiooniteooria ning organisatsioonikäitumine. E. Gummesson on veendunud, et täieliku suheturunduse süvaanalüüs loob olukorra, kus turundusega eri tüüpi organisatsioonides tegelevad teoreetikud ja praktikud ei pea kartma, et keegi leiab keisri uued rõivad nähtamatutena. Täieliku suheturunduse eesmärgiks on kombatamatute teenuste ja virtuaalsete organisatsioonide suhestamine kasutajaga, kes näeb suhtes praktilist kasu ja kombatavat reaalsust (Gummesson 1997).

E. Gummessoni tõlgenduses on turundus käsitletav suhtena, võrgustikuna ja koostoimena, mille moodustavad kuus peamist turgu, mida organisatsioon vahetusprotsessi kavandades peab arvestama:

■ kasutajate turud (*customer markets*);

■ siseturud (*internal markets*);

■ hankijate ja ühistegevuse turud (*supplier and alliance markets*);

■ täiendavate (ressursside) turud (*recruitment markets*);

■ mõjujõudude turud (*influence markets*) (Gummesson 1997a).

Kui käsitleda eelnimetatud turgusid raamatukogu kontekstis, on võimalik näha ka täieliku suheturunduse põhimõtete rakendamise võimalusi raamatukogu turunduses. L. Besanti analüüs suheturunduse rakenduse vajadusest raamatukogus annab võimaluse süveneda nii turundusprotsessi kavandamisel arvestatavate turgude kui raamatukogunduse ja turunduse paradigmuutuste ühisosasse (Besant 2000). L. Besant analüüsib nimetatud turgude arvestamisvajadust raamatukogu turunduses – ta rõhutab näiteks raamatukogu sisesuhete olulisust vahetusprotsessi tulemuslikkuses ning sedastab tööandja kaasvastutust teiste turgude toimimisel. Mõju-

jõudude turud saavad aga oma huvi suhestada raamatukogu tegevust toetava seadusandluse kaudu, raamatukogu toetajate või sõprade klubi moodustamisega või arvamusi- liidrite kaasamisega turundusotsustuste teavitamisel.

Kokkuvõtteks

Suheturunduse põhiseisukohad haakuvad sobilikult raamatukogus rakendunud kvaliteedijuhtimise ja -kontrolli eesmärkidega ja leiavad enam rakendust raamatukogu tegevuse strateegilisel planeerimisel. Täieliku suheturunduse kohandamine raamatukogu turunduses seostus raamatukogunduse muutunud paradigmsga, mille keskmes on kvaliteediteadlik ja -tundlik infotarbija.

Otsustusprotsess raamatukogus lähtub mitmetest asjaoludest – olulisel kohal on innovatsioon ja valmisolek tunda ja tunnetada vajadust tösta turunduse kaudu mitte ainult raamatukogu teenuse, vaid kogu organisatsiooni kvaliteeti. Raamatukogu väärtus ja mõju on kvaliteedikriteeriumideks nii raamatukoguhoidja kui infotarbija jaoks.

Viiteallikad

Besant, L. (2000). Libraries need relationship marketing. *Information Outlook*, 3, 17-22.

Bizjak, P. (2000). Mankind's Memory Managers: a New Paradigm of Library Science. *Library Philosophy and Practice*, (2) 2.

URL <http://www.uidaho.edu/~mbolin/lppv2n2.htm> (30.10.2001)

Brophy, P. Performance measures for 21st Century libraries. Paper presented on 4th Northumbria International Conference on Performance Measurement in Libraries and Information Services. August 12-16, 2001, Pittsburgh, Pennsylvania, USA.

URL <http://www.arl.org/stats/north/powerpoints/Brophy1.ppt> (30.10.2001)

Dalrymple, P. (2001). A quarter century of user-centred study: the impact of Zweig and Dervin on LIS research. *Library & Information Science Research*, 23, 155-165.

Gummesson, E. (1997). Relationship Marketing: The Emperor's New Clothes or a Paradigm Shift? *Marketing and Research Today*, (25) 1, 53-60.

Gummesson, E. (1997a). Relation-

ship Marketing as a Paradigm Shift: Some Conclusions from the 30R Approach. *Management Decision*, (35) 4, 267-272.

Gummesson, E. (1998). Productivity, Quality and Relationship Marketing in Service Operations. *Hospitality International Journal of Contemporary Management*, (10) 1, 4-15.

Gummesson, E. (1999). Total Relationship Marketing. Oxford: Butterworth Heinemann; The Chartered Institute of Marketing.

Mauring, T. (2001). Turunduse alused I. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Tuominen, K. (1997). Use-centered discourse: an analysis of the subject positions of the user and librarian. *The Library Quarterly*, 67 (4), 350-371.

Weingand, D. (2001). Managing outside the box: marketing and quality management as key to library effectiveness. In: Education and research for marketing and quality management in libraries. Proceedings of IFLA Satellite Meeting, August 14-16, 2001, Quebec, 8-17.

Rubriigi kokkuvõtteks

“Raamatukogu turuedukuses” käsitletu lähtub autori uurismishuvidest ja seostub Eesti Teadusfondi projekti “Eesti teadusraamatukogude töö tulemuslikkuse hindamine ja kvaliteet” (grant 4039) eesmärgiga.

Raamatukogu turuedukuse erinevate aspektide käsitlemine võimaldab raamatukogu tegevust veelgi põhjalikumalt kavandada ja kasutades rahvusvaheliselt aktspteeritud metoodikaid nii võrrelda kui laiemasse konteksti asetada. Raamatukogu turuedukus sõltub raamatukoguhoidja pädevusest ja kompetentsusest.

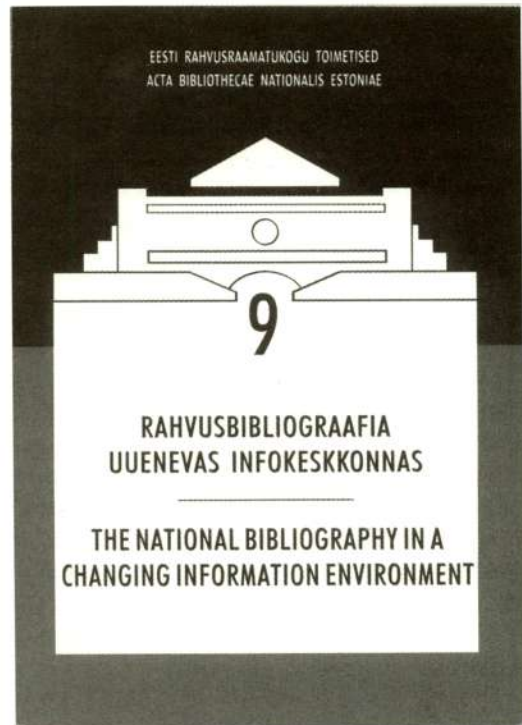
Aira Lepik

RAHVUSBIBLIOGRAAFIA ENESEPEEGELDUS

Rahvusbibliograafia uuenevas infokeskkonnas = The national bibliography in a changing information environment. Koostanud Janne Andresoo ja Silvi Metsar. Tallinn, 2001. 186 lk. : ill. (Acta Bibliothecae Nationalis Estoniae ; 9).

Rahvusraamatukogus eelmise aasta oktoobris korraldatud konverents “Rahvusbibliograafia uuenevas infokeskkonnas” äratas huvi laiemalt kui ainult Eestis ja külalis-esinejate koduraamatukogudes. Põhjuseks on tõsiasi, et paar aastakümnet üsna stabiilselt toimunud rahvusteavikute arhiveerimise ja rahvusbibliograafia mudelid kipuvad jääma kogu maailmas ajale jalgu. Rahvusvahelise raamatukoguüldsuse ja eriti IFLA püüdlus leida uusi lähenemisteid universaalsele bibliograafilisele arvestusele ning soodustada eri maade koostööd selles valdkonnas väljendub näiteks

1998. aastal Kopenhaagenis toimunud rahvusvahelise konverentsi lõppdokumendis, mis sisaldab soovitusi rahvusbibliograafia keskustele alates sundeksemplari seaduse kehtestamisest kuni normandmete kättesaadavaks tegemiseni (vt. <http://www.ifla.org/VI/3/icnbs/fina.htm>). IFLA käesoleva aasta konverentsil olid rahvusbibliograafia probleemid kõne all seminaril “Kuidas muuta hea rahvusbibliograafia veel paremaks?” ja avatud foorumil “Bibliograafia – hädavajalik või üleaarne” – tähelepanuväärne keskendumine muu meelest. (Olgu öeldud, et foorumi teemana esitatud küsimus jäi puhtalt retooriliseks, bibliograafia vajalikkust ei seadnud keegi kahtluse alla.) Teiste hulgas pidas ettekande RR-i peabibliograaf Janne Andresoo, keda oli palutud anda üle-

vaade just Tallinnas toimunud konverentsist.

Seega haakub Tallinna konverents hästi rahvusbibliograafiaalase rahvusvahelise diskursusega, mis näitab ürituse idee autorite ja korraldajate tundlikku professionaalset närvi. Muidugi oli seda konverentsi tarvis eelkõige meile enestele, kuid teema üleilmne aktuaalsus samal ajal tõendab, et meie kirjastustegevus, bibliograafiatöö meetodid ning infotehnoloogiline baas on muutunud võrreldavaks arenenud maadega, et me saame püstitada nendega sarnaseid uusi eesmärgi ja kaaluda sarnaseid sisulisi, õiguslikke ning tehnilisi lahendusi rahvusbibliograafia teenuse paremaks muutmisel.

Rahvusraamatukogu avaldas konverentsi “Rahvusbibliograafia

uuenevas infokeskkonnas" materjalid samanimelise kogumikuna oma toimetiste IX andena 2001. aasta kevadel. See sisaldab Rootsi Kuningliku Raamatukogu direktori Tomas Lidmani tervituskõne ning 16 ettekande tekstid, mis on jaotatud nelja alateema vahel. Eestlaste ettekanded on eesti keeles ingliskeelse kokkuvõttega, välisesinejate omad inglise keeles eestikeelse kokkuvõttega. Kuna tegu on suuliseks esitamiseks mõeldud tekstidega, mida hiljem pole kuigivõrd muudetud, on nende stiil ja viimistletuse tase küllalt erinev. Leidub emotsionaalseid ja kuivemaid, allikaviidetega ja ilma nendeta, konseptiivseid ja hästi väljaarendatud mõttekäikudega kirjutisi. Paljude puhul meenub nende elav esituski.

Aga jäägu vorm vormiks. Olulisem on see, mida pakuvad need ettekanded sisuliselt. **Tahaks kohe rõhutada, et rahvusbibliograafia-teemalise kogumiku avaldamine Eestis, kuigi vaid poolenisti eestikeelsena, oli väga vajalik. Meil pole sedalaadi kirjandust ülearu, vastupidi – meil on seda väga vähe.** Raamatukoguhoidjatel ja üliõpilastel, kes tahavad end eriala arenguga kursis hoida, on olnud raske saada ülevaadet kasvõi sellest, mis on Eestis toimunud rahvusbibliograafia alal viimase kümne aasta jooksul, millised on need probleemid, mis peavad leidma lähemate aastate jooksul lahenduse. **Kõnealune konverentsikogumik, kuigi see pole sidus teemakäsitus, võimaldab paraja annuse iseseisva süstematiseerimistöega luua endale üsna tervikliku pildi rahvusbibliograafia temaatikast alates esimestest sundeksemplariseadustest ja trükiste nimestikest Läänemere maades 17.–18. sajandil kuni võrguväljaannete kui rahvusliku kultuuripärandi valiku, kogumise, säilitamise ja kättesaadavaks tegemise raskusteni.**

Kõige põhjalikuma ülevaate saame Eesti rahvusbibliograafia eri aspektidest: neid käsitleb seitse ettekannet. Sissejuhatareks võiks lugeda Silvi Metsari käsitlust "Raamatute kirjastamine 1990ndate Eestis: arengusuunad ja arvandmed". Selles iseloomustatakse möödunud kümnendi Eesti kirjastustegevust mõjutanud poliitilisi, õiguslikke ja sotsiaalseid tegureid ning analüüsitakse raamatutoodangu koostist. Raamat on tänaseni jäänud kõige tähtsamaks rahvusbibliograafia objektiks.

Ene Loddese "Eesti jooksev rahvusbibliograafia muutuv asjas" ja Janne Andresoo "Eesti rahvusbibliograafia ülesanded uue aastatuhande lävel" koos võetuna kirjeldavad olulisimat, mis on ses valdkonnas toimunud pärast taasiseseisvumist. E. Loddese keskendub rahvusbibliograafia koostamise aluste ja väljaannete süsteemi kujundamisele, millega kaasnes huvitav poleemika artiklite bibliograafia ja *Estonica* teemadel. J. Andresoo käsitleb rahvusvaheliste standardite juurutamist, normandmestiku loomist, infotehnoloogilisi uuendusi, muutusi sundeksemplari seaduses jm. Ta rõhutab, et viljakaks kirjastajate ja raamatukogude koostöövormiks on saanud eelkataloogimine. See tähendab, et raamatukogu saab kirjastaja käest väljaantava teaviku kohta eelinformatsiooni, mis sisestatakse elektronkataloogi. Nii

kujunenud virtuaalse eelkataloogi kaudu informeeritakse huvilisi ilmuvatest väljaannetest. Kirjastajale on see kasulik reklaami eesmärgil, raamatukogu aga saab paremini jälgida sundeksemplari saabumist.

Edasi tõstatab autor võrguväljaannete kogumise, bibliograafilise registreerimise ning säilitamise küsimuse, millega tookord, aasta tagasi, hakati tõsisemalt tegelema ka Eestis. See teema on üks kogumiku kesksemaid. Võrguväljaanded tunduvad esialgu nii mitmekesised, nii erinevad nendest teavikutest, millega raamatukogu on harjunud, et nende "allutamine" võib paista lootusetu. J. Andresoo näitab, et on otstarbekas liikuda lihtsamalt keerulise poole, tegeldes esialgu traditsiooniliste teavikutega sarnasemate, nn. staatiliste võrguväljaannetega, rakendades neile väljakujunenud valikupõhimõtteid ning töölusmeetodeid. Teiselt poolt ei saa ka kaugele edasi lükata otsustamist, mida teha keerulisemate veebidokumentidega ja dokumendikogumitega, nagu asutuste ja ettevõtete veebisaidid, uudiste- ja erialaportalid, andmebaasid ning palju muud. Põhjus on lihtne: "...iga päevaga võib jäädavalt kaduda osake meie kultuuripärandist" (lk. 49).

Heal tasemel ja asjatundlik on Katre Riisalu ettekanne "Teavikute erilaadide registratsioon Eesti rahvusbibliograafias". Erilaadid – noodid, helisalvestised, kaardid ja kunstitrükised – jäävad sageli kuidagi varju, kui räägitakse rahvusbibliograafiast. Nende kogumisel, kirjeldamisel ja nimestike koostamisel pole ka nii pikka traditsiooni kui raamatute ja perioodikaväljaannete puhul. Palju väärtuslikku informatsiooni on kogunenud alles retrospektiivselt. K. Riisalu ettekanne on kogumikus ainuke, mis on tervikuna pühendatud sellele teemale. Ta käsitleb teemat perioodide kaupa alates 1918. aastast (1918–1944, 1945–1991, 1991–2000) ning selgitab, kas ja kuidas funktsioneeris sel ajal erilaadide jooksev registreerimine ning mida on lünkade täitmiseks tehtud hiljem.

Kogumiku retrospektiivse rahvusbibliograafia alaosa koosneb tervikuna eestlaste ettekannetest. Raamatuteadlase Liivi Aarma kirjutis "Eestikeelsete raamatute registreerimise algusest trükisõnas võrdluses teiste Läänemeremaade rahvastega" annab hea ajaloolise tausta meie tänastele tegemistele. Ta näitab, kuidas rahvuskirjanduste ja -keelte areng Läänemere maades viis loogiliselt esimeste kohalikes keeltes trükitud raamatute nimestike koostamise ja avaldamiseni. Lätlastel, leedulastel, eestlastel ja soomlastel toimus see enam-vähem üheaegselt. L. Aarma põhieesmärk on üheselt määrata trükitud eesti rahvusbibliograafia esmateos, J. H. Rosenplänteri *Uebersicht der ehstnischen Literatur, nach dem Inhalte der Schriften und chronologisch geordnet*, mis ilmus 1832. aastal Pärnus ajakirja *Beiträge* viimases vihikus.

Eestis ilmunud kirjasõna täieliku nimestiku koostamise plaane ja algatusi on olnud mitmeid, kuid heitlikud ja ebasoodsad ajad takistasid nende elluviimist. Tänapäevaks on Eesti raamatute ja perioodika retrospektiivse rahvusbibliograafia keskuseks kujunenud Eesti Akadeemiline Raamatukogu, kelle töö

tulemustest ja teoksil olevast annab ülevaate Tiina Aasmanni "Eesti raamatute ja perioodika retrospektiivse rahvusbibliograafia koostamine Eesti Akadeemilises Raamatukogus". Planeeritud trükimistikest on suurem osa ilmunud, nende hulgas eestikeelse raamatu nimestikud aastate 1525–1917 kohta. Praegu on tähtis teha see hindamatu teave kättesaadavaks ka digitaalses vormis, liidetuna elektronkataloogi. T. Aasmann rõhutab vajadust iseseisva rahvusbibliograafia andmebaasi järele. Selle mõtte leiame ka E. Loddese ettekandest. Konverentsist möödunud aasta vältel on idee realiseerimiseks mõndagi tehtud, kuid eri ajajärgude kirjade otsitunnustiku ühtlustamine on osutunud oodatust keerulisemaks. Ilma ühtlase otsitunnustikuta ei saa aga rääkida terviklikust andmebaasist.

Ühe osa Eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia programmist moodustavad aastatel 1918–1940 ilmunud eestikeelsed raamatud. Nende rekataloogimisest Rahvusraamatukogus teeb ülevaate Anne Ainzi "Eesti raamatu retrospektiivne rahvusbibliograafia 1918–1940". Selle projekti käigus sisestatakse kirjed kõigepealt INNOPAC-i andmebaasi ning trükimistike koostatakse hiljem. 2000. aasta oktoobriks oli valmis 10 200 kirjet eeldatavast 22–30 000, kõik varustatud ka märksõnadega. Märksõnastamine on väga oluline selleks, et rahvusbibliograafia saaks täita oma ülesannet infootsingu vahendina.

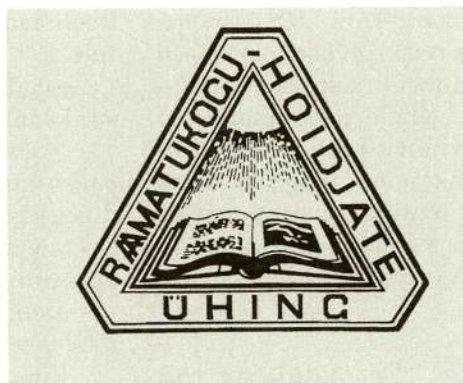
Meie naabermaade rahvusbibliograafia-alastest tegemistest nii põhjalikku teavet nagu Eesti kohta kogumik mõistagi ei sisalda, sest teised maad, välja arvatud Soome, on esindatud ühe ettekandega (Läti, Rootsi, Norra, Tšehhi ja Venemaa). Aga kõigis kirjutistes on midagi huvitavat ja õpetlikku. Näiteks ettekandes "Viimase kümne aasta muutused Tšehhi rahvusbibliograafias" käsitleb Bohdana Stoklasova emotsionaalselt ja pisut enesekriitiliselt, kuidas Tšehhi raamatukogud jõudsid pärast suurt töö- ja ajakulu arusaamani, et rahvusvaheliste standardite ning standardiks kujunenud reeglite omaksvõtt ei tähenda rahvusliku identiteedi kadu, vaid on tänapäeva infokeskkonnas paratamatu.

Üldistustasemelt tõuseb esile Gunilla Jonssoni ettekanne "Rahvusbibliograafia tähendusest täna ja homme", mis ei keskendu Rootsi saavutuste ja probleemide kirjeldamisele, vaid selgitab, kuidas võrgukirjastamine on muutnud rahvusbibliograafia objekti mõistet ning miks raamatukogude ja kirjastajate koostöö muutub üha tähtsamaks.

Ja lõpuks tahaks lugeja tähelepanu suunata Eeva Murtomaa ettekandele "Kataloogimise tulevik", mis peaks kummutama arvamuse, et kataloogimine on rutiinne tegevus, mille ülesanded, meetodid ja reeglid on lõplikult välja kujunenud. Tegelikult näib informatsiooni korrastamisel toimuvat paradigma vahetus, mille märksõnadeks E. Murtomaa pakub harmoneerimine ja integratsioon. Kas pidada kataloogimise übermõttestamist huvitavaks väljakutseks või tülika segaduse tekitajaks, sõltub vaatenurgast.

Sirje Nilbe

RR, normandmete osakonna juhataja

"RAAMATUKOGUD TEADMISTEKESKSES ÜHISKONNAS"

Kolmas Põhja- ja Baltimaade raamatukoguhoidjate nõupidamine toimus 25.–26. oktoobrini Tallinnas, Eesti Rahvusraamatukogu konverentsisaalis. Esindatud olid kõik Põhja- ja Baltimaad ning Venemaa. Osavõtjaid oli Norrast (6), Islandilt (1), Taanist (1), Rootsist (2), Soomest (8), Venemaalt (1), Leedust (21), Lätist (17) ja Eestist (79), kokku 136. Nõupidamise korraldas Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing tänu mitme organisatsiooni – Nordbok, Nordinfo, Tallinna Kultuuriväärtuste Amet, Eesti Kultuuriministerium, Eesti Kultuurkapital, Eesti Rahvusraamatukogu – toetusele.

Korraldustoimkonda kuulusid Linda Kask (EAR), Gerda Koidla (TTÜR), Reet Olevsoo (ERÜ), Endla Sandberg (RR), Krista Talvi (ERÜ), Marje Tamre (Concordia Rahvusvaheline Ülikool Eestis) ja Sirje Virkus (TPÜ).

Plenaaristungil avas kultuuriminister Signe Kivi. Kuulati iga osavõtva maa (v.a. Taani) ülevaadet oma riigi raamatukogude osast hariduse ja teaduse infovajaduse kindlustamisel, Eesti-poolse ülevaate andsid haridusminister Tõnis Lukas ja Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor Tiiu Valm. Töö jätkus neljas sektioonis: raamatukogud teadus- ja haridussüsteemis, kasutajakeskne raamatukogu, raamatukogu muutuv roll ning ressursside jaotamise printsiibid ja poliitika.

Põhja- ja Baltimaade raamatukogude ühistöö süvenes pärast Eesti, Läti ja Leedu taasiseseisvumist. Esimene suurem ühisnõupidamine, milles osalesid raamatukoguhoidjad kõigist Põhjamaadest ja Balti riikidest, toimus 1993. a. Läti puhkekeskuses Jūrmalas, teine 1997. a. Leedus Birštonases. Viimasesest võttis osa 168 raamatukogutöötajat 7 riigist. Tänavuse nõupidamise lõppedes jäi lahtiseks kas, millal ja kus toimub järgmine. Sõnavõttudes jäi küll kõlama mõte, et koostöö peab jätkuma, kuid teises vormis. Norra Raamatukoguühingu asepresident Kari Gulbraar arvas, et kokkusaamine võiks toimuda ka mõne suurema rahvusvahelise ürituse raames, näiteks 2005. aastal Norras, kui seal toimub IFLA aastakonverents. Kui järgmine peaks taas toimuma ühes Balti riikidest, kutsus Läti Rahvusraamatukogu direktor Andris Vilks kõiki osalejaid Lätti.

27. oktoobril korraldati osavõtjatele kaks reisi tutvustamiseks Eesti looduskauneid paiku ja raamatukogusid. Ühele teekonnale jäid Lahemaa rahvuspark, Lääne-Virumaa Keskraamatukogu ja Tapa Linnaraamatukogu ning teisele Järvamaa Keskraamatukogu, Põltsamaa ja Tartu Ülikooli Raamatukogu.

Sektsioon "Raamatukogu roll hariduse ja teaduse edendamisel"

Baltimaade raamatukogudes on muutunud kogude komplekteerimine ja juurdepääs teadmiste, avardunud elektrooniliste andmebaaside kasutus ja internetiühendus, mis võimaldab omakorda juurdepääsu maailma infovaradele. On kasvanud infokirjaoskus (*information literacy*), infotarbija haritus ning oskused inforessursside leidmiseks. Raamatukoguhoidja elukutse nõuab uut lähenemist ning täiuslikumat ettevalmistust. Et järjest kasvavast infotulvast valida vajalikku ja kvaliteetset informatsiooni ning seda kasutada töös, tuleb analüüsida ja hinnata informatsiooni kvaliteeti. Seega ei seisne hariduse kvaliteet vaid informatsiooni ja kommunikatsiooni tehnoloogia hanke rahastamises, vaid õigete allikatel, mis aitavad inimestel leida, hinnata ja kasutada informatsiooni efektiivselt.

Infokirjaoskus, informatsiooni kvaliteedi hindamine ning selle kasutamine on osa ühiskonna arengust. Uued meetodid koolituses, nagu kaugkoolitus, on laiendanud hariduse omandamise võimalusi. Ülikooli- ja kooliraamatukogude ülesandeks on haridussüsteemi programmdokumentide ja õppekavade tundmine ning teadus- ja õppetegevuse toetamine. Haridussüsteemi ja õppekavade muutusi tuleb arvestada ka kooliraamatukogude kogude kujundamisel. Baltimaade kooliraamatukogude probleemiks ongi see, et neid ei ole kaasatud haridussüsteemi ja õppeprotsessi, seega on kooliraamatukogude süsteemi arenduses tõsi-seid vajakajäämisi.

Kooliraamatukogude probleem ootab lahendamist. Hästitoimiva

kooliraamatukoguvõrgu arenguks tuleks:

- esitada kooliraamatukoguhoidjale kvalifikatsiooninõuded,
- tõsta kooliraamatukogu hoidjate oskusi infotehnoloogia uuenduste kasutamiseks,
- integreerida kooliraamatukogu õppeprotsessi ja haridussüsteemi,
- arendada õpetamise ja õppimise metoodikat ning infooskusi,
- luua kooliraamatukogudele võimalus tööks kaasajastatud informatsiooni ja kommunikatsiooni tehnoloogia keskkonnas.

Balti- ja Põhjamaade raamatukogud on kujunenud õppe- ja teaduskeskusteks, kus luuakse infoandmebaase ning on avatud juurdepääs teiste riikide elektroonilistele inforessurssidele.

Nii Põhja- kui Baltimaades tundub olevat raamatukogude arengut pidurdavaks teguriks **ebapiisav raamatukogude rahastamine**, eriti haridussüsteemis. See teema on olnud kõne all juba aastaid. Raamatukogude tegevuse efektiivsus on osa ühiskonna arengu sotsiaalsest mudelist, seepärast tuleks eriti suurt tähelepanu pöörata raamatukogu tegevuse väljundi ja mõju hindamisele, et tõsta raamatukogu osatähtsust ühiskonna sotsiaalses arengus.

Raamatukogu- ja infopoliitika peaks raamatukoguvõrgu arengu seisukohalt võtma arvesse raamatukogude tegevuse efektiivsust ja tõhusust ning ökonomikat.

Tulevikuvisionide loomisel tuleks arvestada, et raamatukogu, nagu iga teinegi organisatsioon, peab lähtuma **tulemusjuhtimise printsiipidest** ja tegevuse tulemuslikkuse mõõtmise kriteeriumidest. Siis osatakse hinnata ja planeerida ka tegevust.

Anu Nuut,
RR-i raamatukogunduse osakonna
juhataja

Sektsiooni "Kasutajakeskne raamatukogu: uut tüüpi raamatukogu- ja infoteenused"

kahe nõupidamispäeva jooksul kuulati 17 ettekannet (rohkem kui üheski teises sektsioonis) Soome, Rootsi, Norra, Leedu, Läti ja Eesti raamatukoguhoidjatelt.

Suur osa ettekannetest tutvustas rahvaraamatukogudes pakutavaid uusi teenuseid, mis arvestavad elanikkonna muutunud vajadusi. Leedus on algatatud projekte, mis on suunatud eri sihtgruppidele – puudega inimestele, töötutele, lastele ja noortele. Rahvaraamatukogudest on saanud info-, koolitus- ja vaba aja veetmise keskused, kus julgustatakse õppima ja ennast arendama. Näiteks avatakse arvutite ja internetiühendusega varustatud lugemissaale võõrkeelte õppimiseks või majanduse ja õiguse ainevaldkondades, luuakse avalikke internetipunkte, Euroopa Liidu infokeskusi jne. Rahvaraamatukogude edukuse aluseks on olnud koostöö kohaliku infrastruktuuri kuuluvate asutustega, uute teenuste pakkumine ilma oluliste lisakulutusteta (näiteks puudega inimeste koduteenindus) ja investeerimine raamatukogupersonali koolitusse.

Tähelepanu pälvisid Soome kolleegide esinemised. Üks neist oli pühendatud Soome rahvaraamatukogude ühistegevusele kvaliteetse veebiteenuse pakkumises saidi abil, mis on Soomes kättesaadav kõigile internetikasutajatele. Teine aga käsitles uut liiki – ilma raamatuteta, uusima tehnikaga varustatud, vana Shelli bensiinjama laadis kujundatud – teeninduspunkti avamist Helsingi Linnaraamatukogus. Iseteenindusel on seal suur osa, raamatukoguhoidja on kasutajale vaid nõuandja ja suunaja. Projekti rahastas Bill Gatesi fond.

Ka ülikooli- ja rahvusraamatukogudes teostatakse huvitavaid projekte. Näiteks Oslo Ülikooli Kolledžiraamatukogu kujundatakse ümber kasutajakeskseks hübriidraamatukoguks – õppekeskuseks. Projekt haarab kõiki raamatukogu tegevusvaldkondi – teenused, kasutajad, personal, koostöö teaduskondadega, kogud, varustus infotehnoloogiaga. Stockholmi Kuningliku Tehnoloogiainstituudi uus raamatukogu (valmib 2002. aasta algul) annab kasutajate käsutusse enam kui 100 arvutitöökohta ja võimaldab kaugteenindust elektroonilise või virtuaalraamatukogu vahendusel.

Uued tehnoloogiad püstitavad uusi nõudeid nii infotarbija kui infovahendaja ametioskustele. TTÜ Raamatukogu on nii kasutaja kui kasutaja koolitaja koolituse tehnoloogiliselt uuendanud ja rakendab selleks edukalt veebikeskkonda.

Kasutajakesksus eeldab kasutajate sihtgruppide infovajaduste tundmist. Lisaks õppejõudude, teadurite ja üliõpilaste regulaarsele küsitlemisele on TTÜR uurinud ka ülikooliväliseid lugejaid. Ettekanne tööstusspetsialistide infokäitumisest tutvustas vastava uuringu tulemusi.

Kuuldust jäi kõlama, et vastavalt oma võimalustele, mis riigiti on erinevad, püüavad raamatukogud edukalt täita oma funktsioone teadmistel põhinevas infoühiskonnas.

*Gerda Koidla
TTÜR-i asedirektor*

Sektsioonis "Raamatukogude muutuv roll – strateegiad, juhtimine, finantseerimine, personal"

sai selgeks, et need teemad tõstatavad, olenemata raamatukogu asukohariigist, just nimelt probleemidena.

Raamatukogu kui institutsiooni tulevik

Kõige enam pöörati tähelepanu küsimusele, kas raamatukogud suudavad kohaneda uute nõudmistega ja missuguseks kujuneb nende tulevik.

Balti riikide ülikooliraamatukogude esindajad rõhutasid vajadust muuta teadusraamatukogud aja nõuetele vastavaks (hetkel nad seda veel ei ole). Põhjalik oli Janina Pupeliene (Klaipeda Ülikooli Raamatukogu) ettekanne raamatukogu strateegia koostamisest. See raamatukogu osales Leedu teadusraamatukogudele strateegia kujundamist õpetavas TEMPUS/PHARE projektis.

Sektsiooni temaatika võimaldas küll käsitleda raamatukogude finantseerimist põhjalikumalt, aga seda ei tehtud.

Tundub, et raamatukogud võtavad paratamatusena olukorda, kus pikkade sammudega edasiliikumine peab toimuma sisemiste ressursside arvel.

Infotöötaja roll muutub üha kiiremini

Enamikus ettekannetes pöörati tähelepanu ka raamatukoguhoidja elukutse sõlmküsimumustele, sellest kujuneski elavaim mõttevahetus. Emotsionaalse ja intrigeeriva sissejuhatuse tegi Lisbeth Christensen (Århusi Linnaraamatukogu), käsitleses vaimset töökeskkonda ja raamatukoguhoidja professionaalse rolli muutumist. Murelikuks teeb, et:

- infotehnoloogia üha kiireneva arengu tõttu on väga raske püsida vajalikul professionaalsel tasemel;
- pidev täiendusõpe nõuab raha, mida raamatukogudel ei jätku;
- infotehnoloogia võimaldab iseseisvat infootsingut (mitte ainult õppinud infotöötajate vahendusel);
- puudu on headest raamatukogujuhtidest.

Püüti leida vastust küsimusele, kas infotöötajate koolitust ülikoolides praegusel kujul ähvardab kadumine. Nii Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste eriala õppejõud kui ka Tampere Ülikooli õppejõud ei pidanud seda tõenäoliseks. Mis puutub aga elukutse profiili muutumist ning sellega seotud koolituse teisenemist, siis see on loomulik arengusuund. Infospetsialisti elukutse on küll noorte hulgas populaarne, kuid koolide lõpetajaid raamatukogudesse ei jätku, erasektor teeb esmaavaliku.

Muutlik, loominguiline, usutav ja ebausutav statistika

Aira Lepiku (Tallinna Pedagoogikaülikool) ja Anna Mauliņa (Läti Rahvusraamatukogu) ettekanded tekitasid elava arutelu raamatukogu tulemuslikkuse mõõtmise teemal. Küsiti, kas statistika on ikka usaldusväärne, ja kui ei ole, siis kuidas saab võrrelda raamatukogude tööd omavahel. Vaatamata ühisele standardile on võimalik mõõtmise alusena kasutada erinevaid kriteeriume. Võib-olla me vajame radikaalseid muutusi statistilises arvestuses?

Raamatukogude pakutavate teenuste kvaliteedi analüüs ei ole aga kaugelki veel osa iga raamatukogu tööruutiinist, kuigi see peaks olema aluseks iga raamatukogu strateegia kavandamisel ja elluviimisel.

Nii Põhja- kui Baltimaadel raamatukogude probleemid tundusid üsna sarnased. Võib öelda, et käsitleti raamatukogude ellujäämise või jätkusuutlikkuse strateegiate loomise ja elluviimise eri aspekte.

*Mare-Nelli Illus
TTÜR-i teenindusdirektor*

Sektsiooni "Ressursside jaotamise printsiibid ja poliitika" osavõtjad olid Soomest, Norrast, Lätist, Leedust ja Eestist.

Kuulajatel oli tänuväärne võimalus nautida kõrgetasemelisi ettekandeid. Huvitavaid ja aktuaalseid teemakäsitlusi oli kokku kaksteist. Vötmesõnadeks kujunesid integreeritud raamatukogusüsteemid, konsortsium, teavikute ühishanked, internet ja digitaalraamatukogu, raamatukogude koostöö.

Sektsiooni töö lõppes diskussiooniga tasuliste teenuste teemal. Kõlama jäi seisukoht, et igasugune raamatukoguteenus, mis on loodud maksumaksja rahaga, peab olema lõppkasutajale tasuta või võimalikult madala hinnaga.

Sektsiooni juhtinud **Hilkka Orava** (Salo Linnaraamatukogu) ja **Silvi Metsar** (RR) võtsid käsitletud teemad kokku.

Raamatukoguteenususe kõrge taseme saavutamise olulisteks tingimusteks on ressursside jaotamine ja kooperaerumine. Koostöö peab avalduma nii rahvuslikul tasandil eri tüüpi raamatukogude ning muuseumide ja arhiivide vahel kui ka rahvusvaheliselt, hõlmates regionaalseid ja globaalseid koostöövorme. Koostöö peab olema aktsepteeritud otsustajate poolt, st. saama toetuse nii poliitikutelt kui ka finantsinstitutsioonidelt.

Ühissöö tulemused jõuavad raamatukogu kasutajani vaid siis, kui selles osalevad aktiivselt kõik raamatukogutöötajad ja see peab põhinema võrdsetel alustel toimival partnerlusel ja pühendumisel ühiste eesmärkide saavutamiseks. Alles seejärel saavad kõne alla tulla finantsküsimused.

*Silvi Metsar
RR-i teadis- ja arendustegevuse
peaspetsialist*

SÜGISLÄHETUS TARTU

Raamatukogupäevade avaakord kõlas sel aastal Tartus. 19. oktoobripäeval oli minulgi sinna asja. Raamatukogundusajaloo mõttes pole küll oluline teatada, aga siiski, lillekimp TÜR-i saalis ja ilm olid ilusad. Ka raamatukogupäevade üleskutse "Tule raamatukogusse – teadmine on jõud" oli sõnastuselt pidulik ning mõttelt jõuline. Seletamatul kombel haihtus selle väärtuslik sisu teistlaadi sõnade ja mõtete küllusesse. Õigupoolest teemast suuremat ei räägitudki. See sunnib arvama, et me ikka veel ei oska tutvustada oma valduses olevat kallimat aaret – informatsiooni elik teavet. Tundus, et meedia oli isegi kuulamisvalmis, aga meie valisime teise tee – ajasime ärijuttu.

Kõnedega alustati niisiis Tartu Ülikooli Raamatukogus, kus avasõnad lausus direktor **Toomas Liivamägi**, kes kinnitas, et raamatukogu on meile sama tuttav nagu koridor või trepikoda, kus iga päev käime. Veel kuulsime, et ülikooli raamatukogu praegused probleemid on väga sarnased kunagi Morgensterni vaevanud muredele. ERÜ esinaine **Krista Talvi** hindas eelnevaid raamatukogupäevi – neid peetakse järjepidevalt juba 1992. aastast ja on raamatukoguhoidjate seas alati teretulnud. Tartu linna esindaja **Hannes Astok** pööras tähelepanu mõistetele *konkurents* ja *meelelahutus*, mis kuuluvad samuti tänase raamatukogu juurde. Peame siis meeles, et võitluses lugejate, kasutajate ja klientide pärast tuleb uluda koos teiste huntidega. Suured hundid panin eelmises lauses kursiivi, väiksemaid teate isegi.

Ettekandja(d) ja päevateema "Kas raamatukogu peab end müüma" juhatas sisse **Malle Ermel**. Kuna üks esinejatest haigestus, siis kuulasime vaid Tartu Ülikooli lektori **Kristiina Tõnnissoni** selleteematist arutlust. Tema kokkuvõtva mõtte vormistan nõnda: kuidas seda kõige paremini teha / s.t. raamatukogu müüa – M. L./, kui te nagunii seda teete? Pikemalt K. Tõnnissoni loengul peatumata,

lisan, et loodetavasti kirjutab ta sel teemal ka meie ajakirjas. Kontseptuaalselt näib Tõnnissoni mõttekäik siiski erinevat meile juba tuttavatest **Aira Lepiku** raamatukogu turundust käsitlevatest artiklitest.

Edasi kulges raamatukogupäevaliste tee Tartu Linna Keskraamatukogusse, kus toimus mälumäng. Tuleb tunnistada, et vana armas keskraamatukogu on tõesti õnnetus olukorras, kuigi ka TÜR-i välimust tuleks turgutada. Kogude sisemine ilu ei paista paraku kohe silma, kuigi teadmine on jõud! Tuluke siiski helgib tunneli otsas, ehk on uuel raamatukogu direktoril rohkem väge ja võimu oma asutuse korda tegemiseks kui eelmisel. Elame ja näeme, sest me oleme juba palju kauneid Eesti raamatukogusid oma silmaga üle vaadanud.

Päevade pidulikustatud lõpp toimus vastavatud Tartu Linna muuseumis. Häärber oli uhke, peeglid kiiskasid, põrandad läikisid ja muuseumi juhataja **Heivi Pullerits** tutvustas mis jaksas. Meie jälle imetlesime säravuut saali, inimeste entusiasmi ja võitlustahet ühe maja kordaseadmisel. Muidugi proovis enamik meist istuda ka kuulsa laua ääres – laua taga, kus kord allkirjastati Tartu rahu. Lõpetuseks tänati, kiideti ja löödi veinipokaale kokku.

Järgmisel päeval, siis 20. oktoobril, ilmus "Postimehes" tervelt neli lehekülge meie tööst ja raamatukogundusmõttest. Eks ikka raamatukogupäevade auks. Muide, tegu maksis ERÜ-le palju kroone. Ent see pole antud juhul oluline. Tähtis on, et meid päevalehes tutvustati, pääs sinna pole sugugi lihtne. Ka tundub, et trükitud tulemust võime hinnata tubliks keskmiseks. Just niisuguseks, nagu me oleme praegu. Alati on hiilgavaid ja kesisemaid aegu, aga keskmine tase lisab tavaliselt lootust. Üks päevaleht pole enamasti aruandluse ega ka statistika esitamise paik, pigem ikka tähelepanu osutaja. Ja tähelepanu me ju vajame, pisut ehk ka saime. Võrreldes eelmise sügisega igatahes positiivset. Kuna ma nägin ja kuulsin kõrvalt, kui palju vaeva ja aega kulus ERÜ bürool ja ka asja suunaival Kersti Kikkasel (TPÜR-i

direktor) nende lehekülgede koostamiseks, siis mõistan nende kurvastust faktiviigade ja mõne olulise detaili, koguni kirjutise väljajäämise pärast. Meeleolu tõstmiseks ajame seekord kõik ebameeldivused trükiveakuradi kaela ja katsume järgmisel korral teha paremini. Ja kui see mõnd raamatukoguhoidjat ei rahulda, siis, jumala eest, tehku paremini.

***

19. okt. toimunud kirjanduse tundmise võistluse paremusjärjestus:

I koht – **Tartu Linna Keskraamatukogu** (Piret Kiivit, Tiina Tarik, Tiina Sulg)

II koht – **Raplamaa** (Urve Ellandi, Tiina Talvet, Kaja Tammar)

III koht – **Võrumaa** (Aili Järv, Helle Laanpere, Külli Ossul)

Tartu Linna Raamatukogu saalis peetud mälumängu žüriisse kuulusid Reet Auksmann, Maire Liivamets, Ere Raag, Matti Russ, Elle Tarik. Küsimused oli koostanud Võrumaa Keskraamatukogu.

Maire Liivamets

INFOOTSING 2001

Raamatukogupäevade ajal toimus ka järjekordne (s.o. neljas) võistlus "Infootsing internetist". Korraldajate ridadesse astus TRÜ-i, TTÜR-i ja TPÜR-i kõrvale Eesti Akadeemiline Raamatukogu.

Võistlusele registreerus 47 inimest 23-st raamatukogust. Eelvoorus, 22. oktoobril, osales neist 34 19-st raamatukogust. Eriti rohkearvuliselt olid seekord esindatud rahvaraamatukogud – enim registreerunud oli Tartu Linna Keskraamatukogust, kõige eksootilisem oli Vormsi raamatukogu.

Võistlejatel tuli osalemiseks leida aega töö kõrvalt ning trotsida ka paiguti kehva internetiühendust. Parimatel kulus 20-le piiritlemata temaatikaga küsimusele vastuste leidmiseks keskmiselt kolm tundi. Hästi oli arenenud ka mõne võistleja huumorisoon. Küsimusele "Kuidas on "elevant" läti keeles" pakuti vastuseks *elevats* ning ladi-

nakeelsele väljendile *nolens volens* vedelkütust rumeenia keeles.

Eelvooru tulemuste põhjal tuli võitjaks maksimumpunktidega Tallinna Keskraamatukogu esindaja Toomas Schvak. Talle järgnesid Marek Saarmark Eesti Patendiraamatukogust ja Katrin Karus Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogust.

29. oktoobril toimunud finaali pääsesid kümne parema raamatukogu esindajad. Rahvusraamatukogus toimunud finaali eesmärgiks oli selgitada internetist info otsimisel kiireim ja taibukaim raamatukogutöötaja.

Finaal kulges üle kivide ja kändude. Kinnitust sai tõsiasi, et halva internetiühenduse ja aeglase arvutitega jäävad infootsinguga hätta ka parimad. Tänu võistlejate kannatlikkusele õnnestus kõik siiski hästi. Poolteist tundi kestnud lõppvoorus katkestas kümnest finalistist vaid üks. Nagu eelvoorustki, otsiti vastust 20 küsimusele.

Esikohale tuli **Toomas Schvak** Tallinna Keskraamatukogust. Talle järgnes **Katrin Karus** Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogust ning kolmandat kohta jagasid **Kaire Kroon** Kehra Linna raamatukogust ja **Krista Visas** Pärnu Keskraamatukogust.

"Infootsing internetist" on selleks korraks õnnelikult läbi ning teatepulk edasi antud Tallinna Keskraamatukogule, kelle õlule jääb viienda infootsingu võistluse korraldamine.

Kõik huvilised saavad võistluse eelvooru ning finaali tulemuste ja küsimuste-vastustega tutvuda: http://www.ea.ee/tulemused_01.htm ja http://www.ea.ee/lopptulemused_01.htm

*Katrin Bobrov,
EAR*

VAJAME TUNNUSTUST JA SUUREMAT PALKA

30. oktoobri keskhommikul Paide Kultuurikeskuses maaraamatukoguhoidjate päevale saabujaid registreerimislauas vastu võtnud Taie Saar märkis: "Enamik kohaletulnuid on ERÜ liikmed, vahest ainult kolmandik ei ole, järelikult – raamatukoguhoidjate ühingu liikmed on meie aktiivsem osa."

Kiili raamatukoguhoidjal Taie Saarel oli hea meel, et ühing kutsus kõiki maaraamatukoguhoidjaid sügiseste raamatukogupäevade ajal kokku – otsene info ja kokusaamine kolleegidega kulub üksi töötajale aeg-ajalt ära. Hiljem täpsustas nõunik **Meeli Veskus**, et 569 maaraamatukoguhoidjast olid Paidesse tulnud ligi 200.

Teemarohkusest hoolimata tõusis ERÜ juhatuse ja maaraamatukogude sektiooni korraldatud päeval peatähtsaks ikkagi rahaküsimus. Juba avatervituses lükkas palli liikuma Järva Maavalitsuse haridus- ja kultuuriosakonna juhataja **Vahur Salom**: raamatukogu on külarahvale ainuke koht, kus saab tasuta teenust, aeg on märkama hakata seda tööd, mida teeb küla harija – raamatukoguhoidja, kes peab ise samuti endast valjemini märku andma. Tartumaa Omavalitsuste Liidu juhatuse esimees ja Tartu vallavanem **Aivar Soop** kinnitas ka, et Tartumaa raamatukoguhoidjate palgad on väga kesised. Palk peab lähiaastatel kindlasti tõusma ja tasuta teenus alles jääma, arvas ta.

Kaalukaim sõna riigi esindajana oli öelda Meeli Veskusel, kes andis lubaduse, aga jättis targu ka taganemistee: raamatukoguteenus jääb tasuta teenuseks – põhiosas. Lähemalt ta ei täpsustanud. Interneti püsiühenduste rajamine ja ülalpidamine läheb riigile kulukaks, 2001. a. ongi juba raamatukogude internetiga ühendamise tempo aeglustunud ja oktoobri lõpus oli veel otsustamata, missuguse maakonna raamatukogud 2002. a. ette võetakse.

Häid ideid, mida saab internetiga maaraamatukogus peale hakata, andis **Mihkel Pilv** OÜ-st "Miksike".

Külaraamatukogu ja kooliraamatukogu koostööst võtsid sõna kaks ettekandjat. Saverna raamatukogu juhataja **Tiina Hoop** kirjeldas väikeste Valgjärve valla tegemisi, kus on kolm kooli ja kolm raamatukogu ja kus ühendamisega veel ette näha ei ole. Väike-Maarja raamatukogu juhataja **Irma Raatma** nägi ühinemist probleemset, sest ühinemise taga on alati likvideerimissoov – üks kahest kaob. Kui ka moodustub täiuslikum kogu, ei pruugi see üles kaaluda kaasnevaid miinuseid. 1. maiks 2001 oli ühendatud raamatukogusid juba 18. See teeb koolid ettevaatlikuks. Ei ole ju mõistlik kulutada oma nappi raha raamatukogule, kui seda ähvardab likvideerimine.

Käreвете raamatukogu juhataja **Miine Reisenbuk** oli ERÜ ülesandel võtnud kodukandis Järva maal, kus on 32 külaraamatukogu, ette raske uurimistöö "Kuidas meie tööd tasustatakse?". Ja sellest ettekandest kujunes päeva nael. Miine Reisenbuk ütles kõige selgemalt seda, millest praegu kõik maaraamatukoguhoidjad mõtleavad: "Meie töö on väga huvitav, me kõik armastame seda tööd, aga me ei saa väärilist tasu."

Ta oli välja selgitanud, et valdades määratakse palgaks laest võetud numbreid, sest palgamaksmise alused on välja töötamata. Ei arvestata töökoormust (arvutiga tuleb tööd hoopis juurde, valla elanike arvu ja lugejate arvu), staaži, keeleoskust ega täienduskoolitust. 700- (veerand kohta), 1500- (pool kohta) või 3000-kroonise palgaga võib vähenõudlik hinge sees hoida (lisaks väike tasu koristamise ja kütmise eest), aga mis saab edasi? Olukorras, kus raamatukoguhoidjate palgad on pikemat aega külmutatud, on Eesti keskmine tõusnud 5300 kroonini. Väljateenitud koefitsiendi (0,59) järgi pensioni saada on armetu perspektiiv ja see peaks küll kõik raamatukoguhoidjad panema tihedalt suhtlema vallavanema ja valla eelarve koostajatega.

Neid julgustas tegutsema vabaharidustegelane, Viljandi Kultuurikolledži prof. **Reet Valgmaa**. Nimetanud raamatukoguhoidjaid küll viimseteks romantikuteks, pakkus ta vabahariduse kaudu

koostööd ja sellega võimalust olla vaba hirmust, saamatusest ja etteütlemisest. Täiskasvanute koolituses võiksid vabaharidusliikumine ja raamatukogud ühiselt ette võtta kas või miljonilisi projekte, oli esineja kindel.

Esimese maaraamatukoguhoidjate päeva korraldajad Sirje Bärge, Külli Ots, Mare Ektermann, Elle Tarik, Linda Kask, Reet Olevsoo ja Krista Talvi pälvisid osavõtjate tänu, ERÜ omakorda tunnustas 2001. a. parimate tööd.

Ellen Arnover

PARIMAD MAARAAMATUKOGU- HOIDJAD 2001. AASTAL ON:

Reet Raudkepp – Vaida raamatukogu, Harjumaa

Asta Leiten – Laiuse, Jõgevamaa

Heli Nigul – Avinurme, Ida-Virumaa

Viivi Kallasaru – Koeru, Järvamaa

Maili Uibo – Käina, Hiiumaa

Varje Jaer-Eer – Risti, Läänemaa

Ene Heide – Kadrina, Lääne-Virumaa

Tiina Hoop – Saverna, Põlvamaa

Silvi Pilvet – Allikukivi, Pärnumaa

Luule Bortnikova – Valtu, Raplamaa

Ülle Maimann – Kärla, Saaremaa

Ene Runtel – Järvelja, Tartumaa

Etna Ansi – Lüllemäe, Valgamaa

Hillevi-Kärt Muska – Lilli, Viljandimaa

Elvi Määr – Raiste, Võrumaa

Vt. ka ERÜ kodulk. http://www.nlib.ee/ERY/teoksil_17.htm

ACADEMICA V

Eesti-Saksa akadeemilise nädala *Academica* traditsioon sündis viis aastat tagasi eesmärgiga tihendada Tartu Ülikooli ja Saksamaa akadeemiliste ringkondade sidemeid, kuulata mainekate saksa teadlaste loenguid ning võtta osa nende juhendatavatest seminaridest ning õpikodadest.

Tartu Ülikooli Raamatukogu liitus *Academicaga* 1999. aastal. Meie esimene külaline oli Alam-Saksimaa riigi- ja ülikooliraamatukogu Göttingenis direktor, LIBER-i president Elmar Mittler. Läänud aastal pidasid Tartus loenguid Münsteri ülikooli ja liidumaa raamatukogu direktor Roswita Poll (kuluarvestus raamatukogudes, tulemusnäitajad ja *controlling* raamatukogudes) ja Saksen-Anhalti liidumaa kultuuri- ja haridusministeeriumi referent teadusraamatukogude ja elektroonilise erialainformatsiooni alal Jürgen Heeg (teadusraamatukogude finantseerimine Saksa Liitvabariigis, teadusraamatukogude tegevuse õiguslikud alused SL-is).

Tänavused, 15.–20. septembrini toimunud *Academica* külalised olid Merseburgi Rakenduskõrgkooli raamatukogu direktor Klaus Krug ning Wolfenbüttelis asuva kuulsa Hertsog Augusti raamatukogu vanaraamatu osakonna juhataja Thomas Stäcker.

Merseburgi Rakenduskõrgkooli raamatukogu (koolis õpitakse keemia-, keskkonna- ja majandusinsenerideks, majandusteadlasteks, sotsioloogideks) on oma 250 000 kogu ning 3000 lugejaga Saksamaa mastaabis väike raamatukogu (www.bib.fh-merseburg.de). Esimesena uutest liidumaadest ehk endisest Saksa DV-st liitus ta Saksamaa teadusraamatukogude võrguga. Ta kuulub Saksamaal levinud raamatukoguinfosüsteemi PICA kasutajate ringi, koostöö OCLC-iga annab asjale globaalse mõõtmise. Tänu ulatuslikele abi- ja infotehnoloogiale (kogude täiendamine, infotehnoloogia, personalikoolitus jm.) on kümne aastaga kadunud

erinevused vanade ja uute liidumaade raamatukogude vahel.

Hertsog Augusti raamatukogu Wolfenbüttelis on rahvusvaheliselt mainekas Euroopa kultuuriajaloo uurimiskeskus. Saksa raamatukogudevahelises tööjaotuses on ta vastutav saksa keeleruumis 17. sajandil ilmunud trükiste täieliku kogu loomise ja vastava retrospektiivse rahvusbibliograafia koostamise eest (www.hab.de). Mõnelgi Eesti raamatukoguhoidjal (Laine Peep, Hain Tankler, Arvo Tering, Tiiu Reimo) on olnud võimalus viibida Wolfenbüttelis stipendiaadina.

Prof. Klaus Krugi loeng "Multimeediumide rakendusi Saksamaa teadusraamatukogudes" keskendus uute teenuste väljatöötamisele ülikooli õppejõudude, teaduskondade, arvustuskeskuste jt. asutuste vahel. Kasutajate surve elektroonilistele meediumidele kasvab, (üliõpilas)lugeja käitub uut moodi, ta ei tule raamatukogusse enam midagi otsima, vaid midagi konkreetset saama, paljude traditsiooniliste asjadega saavad hakkama lugejad ise. Vabanevat personali on võimalik suunata uute teenuste väljatöötamisele ja pakkumisele, nt. õppetööd toetav infoserveri loomine, mis sisaldaks ka näitlikke õppematerjale (skeemid, valemid, võrrandid, mitmesugune pildi- ja helimaterjal, video jne.). Elektroonilisi teenuseid, v.a. lugejatele mõeldud multimeediumi arvutitöökohad, on võimalik pakkuda väljaspool raamatukogu ruume, üha rohkem räägitakse virtuaalraamatukogu kõrval virtuaalkasutajast.

Prof. Krugi teine loeng peatus kõrgkooliraamatukogude eelarve-

mudelitel – ülimalt aktuaalne teema meilgi. Kõrgkooli raamatukogu komplekteerimiseelarve kujundamisel arvestatakse erialade, õppekavade, üliõpilaste, õppejõudude ning teadurite arvu. Teaduspublikatsioonide paljude aastate juurdekasvu põhjal on erialade tarbeks välja töötatud uue kirjanduse juurdekasvumäärad. Publikatsioonide hinnatõusu prognoose arvestades on välja töötatud ka teaduskirjanduse komplektide maksumus erialati. Kasutusel on mõiste *täisülikool* (ülikool, kus kõik erialad on täies mahus esindatud), mille uue erialainformatsiooni rahuldamiseks arvestati 1990. a. 8 mln. Saksa marka. Publikatsioonide hulga kasvu, hinnatõusu jms. tõttu võib *täisülikooli* 2010. aasta komplekteerimisumma küündida 210 miljonini. Kuni 1994. aastani oli eelarve kasv 5%, 1998. a. on tegemist negatiivse eelarvega. Raamatukogude eelarvemudelite kujundamiseks on vaja koguda ja analüüsida suurel hulgal statistilisi andmeid. Ainult nendele tuginedes on võimalik koondada avalikkuse tähelepanu ülikooliraamatukogude probleemidele. Publikatsioonide hinnatõusu põhjal on selge, et ülikooliraamatukogude finantseerimine senistes ülesannetes ja struktuuriga muutub järjest raskemaks, elektrooniliste ajakirjade kasutusaltsentside ostmise vastupidiselt loodetule ei ole andnud kokkuvõtet. Raamatukogud võiksid nappide vahendite otstarbekaks kasutamiseks rohkem spetsialiseeruda ja koopereeruda. Paraku on sellelgi oma piirid.

Thomas Stäckeri loeng "**Vana-raamat internetis – kirjeldamine ja esiflus**" otsis vastuseid küsimustele, miks, mida ja kuidas digiteerida. Miks – võimaldab originaali säästvat lugejateenindust ning parendab materjalide kättesaadavust. Samas rõhutas ta, et ei tea Saksamaal ühtki raamatukogu, kus digikoopia olemasolu korral oleks piiratud juurdepääsu originaalile. Mida – puudutab kahjustatud või ohustatud, suure nõudlusega, ekspertidele uurimis-

tööks vajalikke materjale. Hoolega tuleks arvestada sihtgruppi, kellele mida digiteerida. Kuidas – tuleb eristada teksti ja pildi digiteerimist, võib pakkuda pilti ilma tekstita, kuid mitte pildita teksti. Pildijada serveris ei tee veel vanatrükist kättesaadavaks, teda tuleb igakülgelt kirjeldada, luua metaandmestik. Saksamaal tarvitusel olev infosüsteem PICA lubab andmebaasi tuua pildi ja täisteksti. Praegu on digiteerimine, võrreldes klassikaliste sekundaarvormidega (mikrofilm, mikrofišš), kallis. Ta toonitas: digikoopia ei ole säilitusmeedium, selleks on ikkagi ainult mikrofilm.

Th. Stäckeri teine loeng "**Raamatukoguhoidja – lüli raamatukogu ja uurimistöö vahel**" oli erudeeritud inimese mõtisklus raamatukoguhoidjast kui *polyhistor*'ist (mõiste pärineb 17. saj. saksa õpetlaselt Daniel Georg Morhofilt) kui väga mitmekülgsete teadmistega haritlasest ja teadlasest, kes on oma raamatukogu parim tundja ja valitseja, ja raamatukogust kui teadusasutusest. Oluline on mõista, kuidas hangitakse teadmisi. Raamatukogu ja raamatukoguhoidja ülesanne on aidata avastada raamatuid, mille olemasolust ei teatud, kuid mis võivad uurimistööle kaasa aidata. *Polyhistor*'ist raamatukoguhoidja hakkab taas ausse tõusma, eriti humanitaarteaduse uurimistöös. Projektidele lisavahendite hankimine ning teadlaste kaasamine ainult süvendab raamatukoguhoidja ja teadlase vahelist kommunikatsiooni. Teadlased ekspertide ja täitjatena tähtsustavad ja õilistavad projekti rahastajate silmis, annavad raamatukogule võimaluse toimida teadusasutuseks. Sellest tasuks õppust võtta, sest kui palju häid mõtteid jääb meil rahanappusest teostamata.

Kahjuks ei suuda mõnerealise refereeringuga edasi anda lektori mõttekäikude elegantsi. Lohutuseks neile, kel tärkas teema vastu sügavam huvi – Th. Stäcker on andnud nõusoleku teksti avaldamiseks TÜR-i järgmises aasta- raamatus.

Malle Ermel

KULTUURI- FOORUM 2001

26.–27. septembrini toimus Eesti Avaliku Halduse Instituudi korraldusel Viljandis KULTUURIFOORUM 2001, mille arutlusteemad olid: kultuur – kellele ja milleks, kultuur, raha ja juhtimine ning kultuuriasutused muutumas ajas.

Esinejate valik oli esinduslik. Nii avaettekannet kultuuriminister Signe Kivilt "Mida ootab riik kultuurilt?" kui ka teise sessiooni põhiesinemist sama ministeeriumi kantslerilt Margus Allikmaalt "Kultuuri rahastamise ja korraldamise teisest võimalusest" tsiteeriti foorumi käigus korduvalt.

Signe Kivi tõstis suurima probleemina esile koostöö, kokkulepete ja kompromisside puudumise kultuuris. Ta arvas, et kultuur peab muutuma kulukesksest tulemuskeskseks.

Margus Allikmaa rääkis sellest lähemalt ja tõi välja "mõned olulised teetähised: toimunud üleminek kulupõhiselt finantseerimiselt tegevustoetustele, üksikud näited tulemuspõhisest finantseerimisest, omandivormist sõltumatu rahastamine, olulised valikud tehakse komisjonides, oleme asunud sõnastama pikaajalisi arengukavasid, oleme sõnastanud kolm olulist tegevusnäitajat."

Esinejad rääkisid eesti kultuurist, turundusest, kultuuri majanduslikust tõhususest, identiteedist jpm. Kohal olid enamikus riigi poolt palka saavad kultuuritegijad ja jäi segaseks (seda ütles Ants Juske), kas foorum oligi suunatud neile või tippkultuuri tegijatele.

Foorumi teisel päeval töötas **kolm töörühma: kultuurielu juhtimine ja korraldamine, kaasaegse muuseumi kontseptsioon ja raamatukogud teel kommunikatsioonikeskusteks**. Kuna töörühmades arutatut-otsustatut ei pidanud korraldajad vajalikuks teistele

tutvustada – ühist istungit töörühmade lõppedes enam ei peetud, siis saan siin iseloomustada lühidalt vaid raamatukogudest räägitut. Töörühma kohta, mille moderaatoriks oli TPÜ IO professor Aira Lepik, saab öelda vaid kiidusõnu. Esinejad Krista Talvi (“Raamatukogusüsteemist Eestis”), Aira Lepik (“Raamatukogu rolle muutavas ajas”), Toomas Liivamägi (“Ütlen haridus – mõtlen raamatukogu”), Ilmar Vaaro (“Raamatukogu kultuur – kogu kultuuri raamat – kultuuri raamatukogu”), Silvi Metsar (“Raamatukogu rahvuskultuuri säilitajana”), Aili Normak (“Teadus- ja arendustegevusest raamatukogus”) olid lähenenud teemale uuest vaatenurgast, tuues välja ootamatuid aspekte. Teised osalejad esitasid rohkesti küsimusi ning oma seisukohti.

Arutelu võiks võtta kokku teesidega.

- Normatiivne raamatukogude tüpoloogia on ajale jalgu jäänud, oleme sunnitud asetama raamatukogu raami, kuhu ta täpselt ei sobi.

- Muret teeb raamatukogude arhitektuur. Vähe küsitakse raamatukoguhoidjalt, milline peab olema praegusaja raamatukogu.

- Makrokeskkonna muutumine on tinginud nii kultuuri kui raamatukogu ja raamatukoguhoidja rolli muutumise.

- Raamatukogudel on oluline arendada ühistegevust kasutaja huvides (kasutajana soovin, et mulle vajalik kirjandus oleks seal, kus see on mulle mugav olenemata raamatukogu tüübist).

- Raamatukoguhoidja töös on eriti oluline valikute tegemine (kogude kujundamine ja vahendamine), sest raamatukoguhoidja kujundab parnassi.

- Oluline on raamatukogus tehtava töö mõtestamine ja analüüs (teadustöö).

Kultuurifoorumil osalejate ettepanekuile tuginedes anti välja ka kaks auhinda. Aasta kultuuri-sõbraks kuulutati Leigo talu peremees **Tõnu Tamm** ja aasta kultuuritöötajaks Rakvere teatri direktor **Indrek Saar**.

Ene Riet

IFLA BOSTONIS

Augusti eelviimasel nädalal kutsus maailmaorganisatsioon IFLA oma liikmeid järjekordsele, arvult 67. aastakonverentsile pealkirja all "Raamatukogu ja raamatukoguhoidja tähtsus teadmisteajastul".

Kohtumispaigaks oli Ameerika Ühendriikide teadus- ja hariduslinn Boston. Üritus oli oma mastaapsuselt suurriigile ja suurorganisatsioonile kohane – 5500 osavõtjat pluss 220 kaaslast 150-lt maalt.

Toimumiskohaks oli Bostoni südalinnas asuv Hynes Convention Center, mille väikseimgi seminariruum ületas istekohtade arvult Rahvusraamatukogu suure konverentsisaali. Ürituse tehniline meeskond koosnes tunnustatud professionaalidest firmast Congrex Holland, keda abistas 300 kohalikku vabatahtlikku, kuid teeninduse ja tehniliste vahendite tasemelt võis üritust pidada keskpäraseks. Kui enamiku asjade iseloomustamiseks sai kasutada sõnu suurim, võimsaim, parim, siis konverentsi promomise kohta ei oska muud kosta, kui et seda lihtsalt ei olnud. Polnud lippe, reklaame, plakateid ega uhkeid lilleseadeid; ainus, mis konverentsi toimumisele viitas, olid sarnaste kottidega tänaval liikuvad rahvahulgad.

Konverentsi avamine oli kõne- ja tervitusterohke. Seda kroonis endise raamatukoguhoidja, nüüdse esimese leedi Laura Bushi tervitus, mis loeti ette, sest teda ennast üritusel ei viibinud. Kui varasematel aastatel jagati ohtralt trükitud materjale, siis seekord oli IFLA teinud järsu kannapöörde elektroonilise infojagamise suunas ning paberid asendati CD ROM-i ja IFLANET-iga (<http://www.ifla.org>). Trükituna kuulus konverentsi-

materjalide paketti vaid programm, osavõtjate nimekiri ja näitusekataloog. Nimetatud muutus tõi kaasa ka mitme liikme pahameele, sest mitte kõigil üle maailma ei ole veel võrdseid võimalusi elektroonilise info tarbimiseks. Konverentsi tihedad tööpäevad sisaldasid ettekandeid ja seminare pea kõigest, mis puutub raamatukogudesse.

Rahvusraamatukogude sektsiooni seminar toimus seekord teemal **"Rahvusraamatukogude juhtimine ja turundus"**. Raamatukogude kogemuste põhjal arutleti teemadel: kas rahvusraamatukogu turundus on vajalik; kuidas suurendada rahvusraamatukogude tulu; rahvusraamatukogu mitte ainult teadlastele: kuidas tutvustada rahvusraamatukogu sisu; turunduse vahendid: kultuuriprogrammid, näitused, veebiinfo, suhted meediaga jm. Arutelu keskseks aineseks olid rahvusraamatukogu uued võimalused informatsiooni ja enese tutvustamiseks ning turupositsiooni kindlustamiseks. Huvitavaid kogemusi vahendasid kolleegid Belgia, Hollandi, Austraalia, Singapuri jt. rahvusraamatukogudest.

Rahvaraamatukogude sektsiooni peamiseks uudiseks oli viimase nelja aasta suurprojekti **"Rahvaraamatukogu juhiste ja standardite"** (*The Public Library Service: the IFLA/UNESCO Guidelines for Development*) publitseerimine.

Bibliograafia sektsiooni teemaks oli **"Bibliograafia: asendamatu või üleliigne"**. Mõtlemapaneva ette-

kandega "Bibliograafiline kontroll või kaos" esines bibliograafiaala *Grand Old Man* Michael Gorman (*California State University*). Gormani ettekanne tõstas küsimuse, kas võib eksisteerida põhimõttelisi argumente, mis räägiksid elektrooniliste teavikute bibliograafilise kontrolli vastu. Vastusena kõlas "ei". Küsimusele, kas on praktilisi põhjusi, miks seda ei ole võimalik teha, vastas ta oma esinemises jaatavalt. Võrguväljaannete hõlmamine bibliograafilise kontrolli alla on aktuaalne just seetõttu, et ühtsed põhimõtted ja standardid, mis seda tegevust toetavad, on alles välja kujunemas.

Konkreetsemalt käsitles võrguväljaannete bibliograafilise kontrolli temaatikat Klaudia Werner (*Deutsche Bibliothek*) ettekanne "Võrguväljaannete valik rahvusbibliograafiasse". Saksamaa rahvusraamatukogu alustas kolm aasta tagasi *online*-dissertatsioonide kogumist, arhiveerimist ning kirjeldamist. Järgnevatel aastatel on rahvuslikke võrguväljaandeid hõlmavad projektid ning Euroopa ühisprojektid aidanud Saksamaa Rahvusraamatukogul selles valdkonnas edeneda. Bibliograafia sektsiooni istungil tutvustati muu hulgas ka USA Kongressi Raamatukogu eelkataloogimise projekti *New Books Project* (huvi korral võib külastada aadressi <http://lcweb2.loc.gov:8081/ecip/cell/wlc01.html>). Samuti oli võimalik saada ülevaade Kanada rahvusbibliograafia arengust 50 aasta jooksul.

Liigitamise ja indekseerimise sektsiooni istungil oli seekord teemaks "Haridus ja teadmuse organiseerimine", kus USA, Saksamaa, Horvaatia ning Mehhiko ülikoolide infoteaduste eriala õppejõud jagasid oma kogemusi ainekursuse "Teadmuse organiseerimine" (*knowledge organisation*) õpetamisel.

Kataloogimise sektsioon pealkirjastas oma istungi "Kataloogimise positsioon tulevikus". Jätkuvalt oli kõneks IFLA egiidi all välja töötatud bibliokirje funktsiooninõuete (*functional requirements for bibliographic records* = FRBR) olem-seos (*entity-relationship*) and-

Eesti delegatsioon (vasakult): Tiiu Valm, Mari Kannusaar, Triin Soone, Janne Andresoo, Marje Aasmets ja Kalju Tammaru.

memudel ning selle kasutamine. FRBR on rakendatud raamatukogude, muuseumide ja arhiivide andmete koostalitusvõime teenistusse, samuti on see mudel olnud aluseks rahvusvaheliste kirjestandardite uuendamisel.

Kataloogimise sektsioonis tutvustati IFLA algatust kataloogimisterminite ja mõistete mitmekeelse sõnastiku koostamisel. Aluseks võetakse rahvusvahelised kirje-reeglid (ISBD-d), FRBR, anglo-ameerika rahvusvahelised standardid, nagu AACR2 (*Anglo-American Cataloguing Rules*), Dublin Core, masinloetavad vormingud, nagu MARC 21, UNIMARC, samuti vastavad rahvuslikud dokumendid. Töö hakkab toimuma vabahtlikkuse alusel ning valminud sõnastik saab kättesaadavaks IFLANET-i kaudu. Kataloogimise sektsioonis käsitleti ka normkirjete seotud IFLA ettevõtmist, mis kannab nime FRANAR (*Functional Requirements and Numbering of Authority Records*). FRANAR-i eesmärk on välja töötada normikirjete funktsiooninõuded ning uurida, kuidas ja kas on teostatav 1990-ndate keskpaigas väljatöötatud idee rahvusvahelisest normandmete standardnumbrist.

Bibliograafilise arvestuse osakonna ühine nõukoda UNIMARC komiteega käsitles teemat "Infovahetus 21. sajandil: vormingud ja standardiseerimine". Peamiselt oli

kõneks UNIMARC-i rakendamine ja areng uues infokeskkonnas. Vaatluse all oli ka MARC 21-vormingu kasutamine elektrooniliste väljaannete kirjeldamisel, samuti vaadeldi metaandmete skeemi ONIX ja selle ühildumist MARC-vormingutega.

Bibliograafia ja rahvusraamatukogu sektsiooni ühises nõukojas püüti vastuseid leida küsimusele "Mis teeb heast rahvusbibliograafiast veelgi parema? Praegune olukord ja tulevikuperspektiivid". Peamiselt analüüsiti viimase aasta jooksul rahvusbibliograafiat koostavate institutsioonide küsitluste tulemusi. Küsitlused püüdsid selgitada 1998. aastal Kopenhaagenis toimunud konverentsil *International Conference on National Bibliographic Services* vastuvõetud soovitude järgimist. Muu hulgas olgu öeldud, et Eesti ja Läti jooksva rahvusbibliograafia väljaanded tõsteti esile materjali hea esituse poolest. Samuti olid nõukojas vaatluse all rahvusbibliograafia vahendamise kanalid ja kiirus. Mitme riigi esindajad väitsid vajaliku olevat trükitud nimestiku jätkuvat väljaandmist, põhjuseks kättesaadavus ja andmete säilivus. Kommentaarina mainiti, et parema infootsingu eesmärgil peaksid rahvusbibliograafia kirjed sisaldama ingliskeelseid märksõnu. Nõukojas tuli jätkuvalt jutuks ka võrguvälja-

annete hõlmamine rahvusbibliograafiasse ning sundekseplari alase seadusandluse ajakohastamine. Rahvusbibliograafia seminari muutis kahtlemata sisukamaks Eesti Rahvusraamatukogu peabibliograafi Janne Andresoo põhjalik ja professionaalselt esitatud ettekanne möödunud aastal Eestis toimunud rahvusvahelisest konverentsist "Rahvusbibliograafia uuenevas infokeskkonnas".

Suur oli ka seekordne IFLA näitus, kus osalejaid 194 firmast. Firmad tutvustasid uusimaid skaneerimis- ja digiteerimisvõimalusi, tänapäevast raamatukogusüstust ja turvaseadmeid, restaureerimist ja konserveerimist ning muidugi pakusid andmebaase ja kirjandust. Raamatukogudest oli põhjaliku ekspositsiooniga väljas USA Kongressi Raamatukogu, Briti Raamatukogu, New Yorgi Linnaraamatukogu ja Prantsusmaa Rahvusraamatukogu.

IFLA liikmeskond kasvab aasta-aastalt, eriti arenguriikide osas, mis mõjutab üha olulisemalt nii konverentside temaatikat kui ka sisu. Samuti on probleemseks muutunud IFLA kui organisatsiooni majanduslik seis, mida aastakonverentsil tuletati üsna sageli meelde ja kutsuti üles sponsorlusele.

Tiiu Valm, Janne Andresoo,
Triin Soone

Järgmised IFLA aastakonverentsid toimuvad:

18.–24.08. 2002 Glasgow's

1.–09.08. 2003 Berliinis

20.–27.08. 2004 Buenos Aireses

EL-i RAHVARAAMATUKOGUDE PROJEKT PULMAN

PULMAN (*Public Libraries Mobilising Advanced Networks*) – see on kolmeaastane projekt rahvaraamatukogude kõrge kvaliteedi võrgu loomiseks, mis aitab kiirendada teadmiste ja kogemuste vahetust ning parimate tegutsemisviiside laiemat rakendamist.

Euroopa raamatukogudel on üha suurem osa e-Euroopa tulevikus kesksete võtmepoliitikate ja algatuste elluviimises.

Kuigi rahvaraamatukogud on viimastel aastatel arendanud välja uusi teenuseid ning suur osa neist pakub nüüd ka avalikku juurdepääsu internetile, on väga vaja levitada mõnes riigis rakendust leidnud strateegilisi algatusi kogu Euroopas ning toetada nende juurutamist uuenduslike ja sobivate uute teenuste vormis.

Rahvaraamatukogud peavad digitaalkultuuri sektoris tegema koostööd oma sõsarorganisatsioonide – muuseumide ja arhiividega –, et pakkuda kohalikul tasandil juurdepääsu sisult rikkalikumale haridus-, äri-, vaba aja veetmise jm. informatsioonile. See laieneb ka ühistegevusele rahvusraamatukogudega, kes sageli nõustavad rahvaraamatukogude sektorit ning võivad olla tähtsad sisuvahendajad. Selle koostöövaldkonna kaardistamine on alles algamas. Kõik huvirühmad ei ole veel mõistnud, kuidas kohaliku tasandi avalikud institutsioonid võiksid sellele kaasa aidata ning mida neil teha tuleks.

Täpsustada tuleb PULMAN-i taolisi ettevõtmisi, mis keskenduvad kohalikul tasandil tegutsevatele kultuuriasutustele, mille huve ja tähtsust liiga sageli varjutavad riiklike institutsioonide omad. PULMAN-il on palju kasu 1999. aasta novembris lõppenud rahvaraamatukogude ühistegevuse projekti PubliCA edust. (Seda projekti toetati FP4 raames). Uurimusest rahvaraamatukogudest infoühiskonnas *Public Libraries in the Information Society* lähtunud PubliCA suurendas teadlikkust rahvara-

amatukogude olulisest rollist inimeste sotsiaalsel kaasamisel ja infoühiskonna väljakujunemisel, tõstis esile rahvuslike infopoliitikate tähtsust ja lõi selles valdkonnas mudelid, mis tuginevad parimale Euroopa praktikale, tõi näiteid rahvaraamatukogudest, kes on edukalt teel infoühiskonda, ning andis suure panuse pidevalt toimiva Euroopa rahvaraamatukogude arenguvõrgu loomisesse.

PubliCA kõrgetasemelisel konverentsil "Igaühele midagi", mis peeti 14.–15. oktoobrini 1999 Kopenhaagenis, kohtusid 31 Euroopa riigi rahvuspoliitikate kujundajad ja rahvaraamatukogude juhid. Arutleti rahvaraamatukoguteenuste asendi üle riikide ja Euroopa poliitika arengutes ning kuulutati välja Kopenhaageni deklaratsioon (tõlgitud ja avaldatud ajakirjas "Raamatukogu" 5, 2000).

PULMAN-i eesmärk on jätkata PubliCA alustatud IST-valdkonnas ja laiendada rahvaraamatukogude osa nii tähtsas algatuses, nagu seda on e-Euroopa. Selleks pööratakse tähelepanu rahvaraamatukogude uutele ja uuenduslikele rollidele, koostatakse ja tõlgitakse uute teadmiste, kogemuste ja parimate tegutsemisviiside pakette ning levitatakse neid digitaaltegevuse käsiraamatutena.

PULMAN-i kõrge kvaliteedi võrgu partnerid esindavad 13 riiki 26-st Euroopa Liitu kuuluvast Kesk- ja Ida-Euroopa riigist. Nemad on oma maa PULMAN-i koordinaatorid (*country co-ordinators*). Ülejäänud 13 riiki on seotud riigisisese tegevuse koordinaatorite kaudu. Niisiis hõlmab PULMAN 26 riiki.

PULMAN-i konsortsiumisse on kaasatud munitsipaalpartnereid Taanist (Århus), Soomest (Hel-

singi), Kreekast (Veria), Iirimaalt (Dublin), Portugalist (Oeiras), Rumeeniast (Cluj), Belgiast (Antwerpen), Ühendatud Kuningriigist (Essex), Prantsusmaalt (Aquitaine), Saksamaalt (Bremen), Itaaliast (Amitié), Poolast (Olsztyn) ja Sloveeniast (Ljubljana).

PULMAN-i koordinaator Eestis on **Krista Talvi**, kes kaasab PULMAN-i kõrge kvaliteedi võrku kõik rahvaraamatukogudega seotud ringkonnad, loonud esmalt aktiivsete töötajate tuumiku. Tuumikusse kuuluvad: **Peep Pillak** (Riigiarhiivi nõunik), **Ülle Reimets** (Kultuuriministeeriumi muuseumide nõunik), **Meeli Veskus** (Kultuuriministeeriumi raamatukogunõunik), **Aurika Gergeležiū** (Eesti Muusikaraamatukogude Ühenduse president), **Inga Kuljus** (Võrumaa Keskraamatukogu direktor), **Siiri Toomik** (Võrumaa Muuseumi direktor), **Riina Virks** (Valga Maaarhiivi maa-arhivaar). Koordinaatorite ülesanne on levitada informatsiooni PULMAN-i tulemustest, anda tagasisidet juhendikavade kohta ja korraldada nende tõlkimist, korraldada küsitlus ja rahvuslik seminar, luua asjakohaseid sidemeid. PULMAN on kolmeaastane projekt, mis lõpeb 2003. aasta märtsis.

PULMAN-i võrgu esinduslikkust suurendab seegi, et projekti on kaasatud ka sobilikke erialaühinguid: *European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLIDA)* ja *International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres (IAML)*.

Projektis osalejate ühistööna koostatakse digitaaltegevuse käsiraamatud (*Digital Guidelines Manuals*). Neist saavad tähtsad teatmealikad rahvaraamatukogu poliitika väljatöötajatele ja elluvijatele, kes töötavad välja uusi teenuseid ja pakkumisi ning pakuvad tuge väitluses otsustajatega, aitavad tuua näiteid. Käsiraamatud kavandatakse interaktiivsete veebidokumentidena.

Informatsiooni PULMAN-i kohta leiab: <http://www.pulmanweb.org>

Krista Talvi,
PULMAN-i koordinaator

ASKO TAMME UUES AMETIS

O. Lutsu nimelisel Tartu Linna Keskraamatukogul on 12. novembrist uus direktor.

Asko Tamme on sündinud 18. veebruaril 1961, lõpetanud 1985. aastal Tartu Ülikooli inglise filoloogina. Lisaainena õppis ta klassikalist filoloogiat.

Asko Tamme on töötanud Eesti Akadeemilises Raamatukogus raamatukoguhoidja ja sektorijuhatajana (1985–1994), direktori asetäitjana (1994–1998). 1997. aastast alates oli ta Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsiumi tegevdirektor. On õpetanud TPÜ-s ja Eesti Kunstiakadeemias ladina keelt ja väliskirjanduse ajalugu.

Asko Tamme on end täiendanud USA-s, Põhja-Iirimaal, Saksamaal. Abielus ja tal on neli last.

AASTA UUES MAJAS

Järvamaa Keskraamatukogust on saanud üks Paide vaatamisväärsusi, seda külastasid tänava sügisel nii maaraamatukoguhoidjate päevale tulnud kui ka kolmandast Põhja- ja Baltimaade raamatukoguhoidjate nõupidamisest osavõtnud. Paides on nüüd kena koht, kuhu linnaelanikel on ikka ja jälle põhjust tulla: lugema, laenama ja arvutiga töötama.

Raamatukogu direktor Malle Kull: "Põrandapinda on meil nüüd 1460 ruutmeetrit. Raamatukoguhoidjaid on 17, peale nende veel muid töötajaid seitse. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga (1. nov.) on külastuste arv tõusnud 42 136-lt 62 301-le. Lugejate arv ei ole küll saavutanud eelmise aasta taset, küll aga on lapsi-lugejaid juurde tulnud. 2000. aasta 1. novembril oli neid 1106, nüüd juba 1192."

LAINA PEEP

30.06.1932–23.10.2001

Laine Peep (neiuna Kose) sündis 30. juunil 1932. aastal Kiviõlis.

Keskhariduse omandas ta Kiviõli 1. keskkoolis, mille lõpetas 1950. a. Järgnes kahekordne stuudium Tartu ülikoolis: 1950–1956 eesti keel ja kirjandus ning eriprogrammi alusel loogika ja psühholoogia, aastatel 1962–1966 veel raamatukogundus ja bibliograafia. Ta enda sõnul mõjutasid erialavalikut huvi psühholoogia vastu ja elu paratamatusest tulenevad nõuded.

1960–1962 oli ta ülikooli juures filosoofia aspirant, pikemat aega (1961–1986) ka filosoofia õppejõud. Psühholoogia oli meelepärane aine, andes aluse inimesetundmises; raamatukogundus ja bibliograafia andsid lisaks süsteemsele erialaharidusele ka kultuuriloolised teadmised raamatukogust kui institutsioonist.

1956–1960 töötas ta Tartu Linna Keskraamatukogus teenindusosakonna juhatajana.

Ligi 30 aastat, 1962–1990, oli Laine Peep ülikooli raamatukogu direktor.

30-aastase noore naise kutsus direktori ametikohale tollane Tartu ülikooli rektor Feodor Klement. Koos ülikooliraamatukogu tööga tuli Laine Peepul end kiiresti kurssi viia ka ehitusprobleemidega: käisid Toome hoone rekonstrueerimistööd, et pisutki leevendada tööd halvavat ruumikitsikust nii lugemis- ja tööruumides kui ka hoidlates. Tuli luua tugev vundament hoonele, kuid ka arenevale ülikooli raamatukogule.

Direktor mõistis, et ainsaks lahenduseks saab olla uus hoone. Kellel muul, kui temal, tuli veenda ja tõestada ägedates vaidlustes ülikoolis endas, ministriumides, parteikomiteedes ja ajakirjanduses uue maja vajalikkust.

Tihedad ja kasulikud olid kontaktid nõukogude kolleegidega, kindla eesmärgiga lähetused viisid

Moskvasse, Tomskisse, Novosibirskisse, Saraatovi, Vilniusse, Riiga jm.

Tol ajal harukordse rahvusvahelise tunnustusena oma erialatööl oli Laine Peepul võimalik osa võtta Rahvusvahelise Raamatukoguühenduste Liidu (IFLA) aasta koosolekutest (1968–1980). Neil reisidel sai ta ise näha vastvalminud raamatukoguhooned Soomes, Austrias, Ungaris, Poolas, Tšehhoslovakkias, Prantsusmaal, Saksa FV-s ja Ameerika Ühendriikides.

1968. a. valmis tulevase raamatukoguhoonde eelprojekt, mille lähteülesande jaoks uuriti ja kirjeldati põhjalikult kõiki raamatukogutöö protsesse ning võeti arvesse rahvusvahelist kogemust. Uue hoone projekti lähteülesande koostamisest kuni ehituse valmimiseni oli Laine Peep mõistuse ja südamega asja juures.

22. veebruaril 1982 avati Tartu Ülikooli Raamatukogu uus hoone, mis oli sel ajal üks funktsionaalselt läbimõelduim hoone. Sellega oli Laine Peep teinud oma aja raamatukogunduses tähelepanuväärse elutöö. Sündinud aastal, mil Tartu ülikool tähistas oma 300. aastapäeva, sai Laine Peep tähtsaima oma elus valmis *alma mater*'i 350. aastapäevaks.

Neil töörohkeil aastail kujundati Laine Peebu eestvõttel ka raamatukogu sisulist külge. Alustati mitme uue suunaga, näiteks: regulaarsed teaduskonverentsid arvukate külastega (1965), intensiivne kirjastustöö (raamatukogu tööd TÜ toimetiste sarjas (1968), TÜ bibliograafia-aastaraamatud (1962), "Raamat – aeg – restaureerimine" (1969), seeria *Publicationes Bibliothecae Universitatis Litterarum Tartuensis* (1973) jmt.), noorte kolleegide kaasamine raamatukoguküsimuste uurimisse, bibliograafide ettevalmistamine Tartu ülikoolis individuaalprogrammide abil.

Ta oli ise innukas tegija, luues ja hoides oma ümber tugevat meeskonda. Tal oli häid ideid kollektiivi liitmiseks, tema ajal sillutati teed traditsioonidele: raamatukogu märk (1970), Morgensterni medal (1970), võistlusmäng "Informiin" üliõpilastele (1965), tänukirjad tehtu eest (1981), tihedad tööalased sidemed Eesti raamatukoguhoidjate vahel.

Laine Peep esines paljudel konverentsidel ja avaldas mitmes keeles probleeme püstitavaid artikleid (ca 170) raamatukogu juhtimise, bibliograafia ning teabetöö ja lugemispsühholoogia alal, võites tunnustuse kolleegide hulgas nii kodu- kui

ka välismaal. Seda tõestas Laine Peebu valimine IFLA ülikooliraamatukogude (1977) ja raamatukogunduse teooria (1978) sektionide alaliste komiteede liikmeks.

Ta oli suurepärane kõneleja ka raadios ja televisioonis, tutvustades innukalt ülikooli raamatukogu varasid, tunnistades raamatuvaramu sisu mitmekülgset ning kultuuri- ja teadusloolist tähtsust. (Üks kommentaar tema esinemistele: mitmete esitatud seisukohtadega pole küll võimalik nõustuda, kuid Laine Peepu on väga huvitav kuulata!)

Oma töö eest pälvis Laine Peep Eesti NSV teenelise kultuuritegelase aunimetuse (1975), teda autasustati ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga (1982) ning NSVL Ministrite Nõukogu preemiaga (1983). Tartu Ülikooli rektor Jüri Kärner tänas teda aastakümneid tehtud töö eest TÜ nõukogu koosolekul 2. märtsil 1990. aastal.

Uus raamatukogumaja oli valmis saanud. Üliõpilased, õppejõud ja teadlased olid raamatukogu omaks võtnud, selle tegevus oli sisukas. Eesmärgid olid saavutatud, tööpingedki mõneti maandatud. Ühiskonnaelu põhjalikud muutused tõid kaasa uusi võimalusi ja väljakutseid, millest mõnigi võis saada ükskõik kellele komistuskiviks isegi sissetallatud kindlal teerajal.

Tartu Ülikooli põhikirja järgi muudeti raamatukogu direktori ametikoht valitavaks. 1990. aasta

konkursil Laine Peep ei kandideerinud. Ta pensioneerus. Kuna sunnitud jõudeolek ei olnud meelepärane, alustas ta tegevust raamatukaubanduse alal, olles omandanud aktsiaseltsi "Ant" Ltd. omanik ja juhataja. Tasapisi aga halvenes tervis.

Sisurikka erialase tegevuse kõrval oli Laine Peebule väga oluline ka perekonnaelu. Tema lapsepõlvkodust pärinesid õed Maie ja Anneli. Abiellunud Harald Peebuga, sündisid peresse tütre Karin ja Maret. Vanaemarõõmud ja -mured olid seotud tütrepoeg Endliga. Oma legendaarse tädi üle tunneb uhkust õepoeg Märt. Laine Peebust kui perenaisest olid vaimustatud nende külalised. Ka Tartu uhkeimad koerad kuulusid talle.

Laine Peep oli väga emotsionaalne ja keerulise loomuga inimene. Suurte muutuste ajal tekkis rohkem pingeid nii tööalasel kui ka inimloomuste vahel. Varasem usalduslik vahekord raamatukogu kollektiiviga oli haihtunud, see ei taastunudki. Tema tegevuse hiilgeaeg ja elutööna tehtu aga jääb!

Pikaajalise ja sisuka tööga Tartu ülikooli raamatukogu direktori ametikohal asetub Laine Peep oma varasemate teenekate eelkäijate Karl Morgensterni ja Friedrich Puksoo kõrvale. Kaasaegsete mälestustesse jääb Laine Peep sihkindla, sõnaka ja tegusa inimesena.

Tartu Ülikooli Raamatukogu

KARIN SARV

5. 04. 1921 – 9. 09. 2001

MÄLESTAME

Karin Sarv (neiuna Bredo) on lahkunud raamatukoguhoidjate perest ja läinud manalateele.

Paljudel meist on põhjust teda meenutada ja mälestada, vahest välja arvatud noorim põlvkond. Lahkunu lõpetas 1950. a. Tartu Riikliku Ülikooli eesti filoloogia ja bibliograafia alal. Ta töötas mitmes raamatukogus: Tartu Ülikooli Teaduslikus Raamatukogus, Eesti NSV Teaduste Akadeemia Raamatukogus, Fr. R. Kreutzwaldi nimelises Eesti NSV Riiklikus Raamatukogus. Selle kõrval õpetas ta tulevase raamatukoguhoidjaid, üliõpilasi TRÜ-s ja Tallinna Pedagoogilises Instituudis. Nii on tema kolleege ja õpilasi üle Eesti raamatukogudes, vanimad muidugi pensionäri seisuses. Allkirjutanu mälus on esimesed kohtumised sügisest 1942 eesti keele üliõpilasena Tartus, hiljem aga raamatukogudes, aastaid Toompeal töötades ühes toas. Ja nüüd ei ole enam teda – vaimukat, kõigele innukalt kaasalavat inimest.

Hans Jürman

80 AASTAT EESTI BIBLIOGRAAFIA ASUTISE RAJAMISEST

Foto: Malev Toom

21. novembril möödus 80 aastat Eesti Bibliograafia Asutise (praegune Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiiv- raamatukogu bibliograafiaosakond) loomisest. See on ainus institutsioon Eestis, kus koostatakse eesti ajakirjanduse (1821–1944) üldist retrospektiivset analüütilist bibliograafiat. Viimastel aastatel on bibliografeeritud ajalehte "Postimees". Lõpuni on viidud saksa-aegsete aastakäikude sisu avamine ning hetkel on bibliografeerimisel 30-ndad aastad.

Osakonna teatmefond (2,3 miljonit ühikut) pakub informatsiooni igale huvilisele, kes vajab andmeid vanema ajakirjanduse sisu kohta.

Asume Tartus, Vanemuise 42
telefon: 07 430 053
faks: 07 420 426
e-post: merike@kirmus.ee
http://www.kirmus.ee/

Merike Kiipus

VIRVE ADAMSON – 80

ÕNNITLEMINE

Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivkogu kauaagne bibliograafiaosakonna vanembibliograaf, praegune konsultant tähistas 29. septembril oma 80. sünnipäeva.

FIRST COLUMN

Cultural Events in 2001: an Estonian Case

Toomas Liiv 4

A contemplation on the Estonian culture trends of the passing year, traditionally published in the last journal number of the year. This year its treats the issues of the Estonian language.

Book Accessories

Andres Langemets 5

The author ponders upon the question what we are allowed to, and what we must know about the author, origin, place and date of publication of a book. When censorship vanished in 1989–1990 the amount of Estonian print production tremendously increased. Numerous books have been published, and are published today without sufficient publishing accessories, and attaching these to a publication are a cultural and moral matter of the publisher. Authors often use pseudonyms which are especially difficult to define, and also a question arises – who are authorised to use a pseudonym, and who can reveal a person behind that pseudonym?

FOCUS – SCHOOL LIBRARIES

A Successful Year

Kadri Haljamaa 6

The year 2001 was especially successful for school libraries. The organisation of school libraries' work was regulated by a special decree; The Central Committee of The Year of the Estonian Book of the Government of the Republic of Estonia presented schools with interesting and useful books; a collection of articles, *Kooliraamatukoguhoidja käsiraamat* (A Manual for School Librarians), was published in cooperation of the Ministry of Education and the Estonian Librarians Association. The author of this article is convinced that the reason of school libraries' problems is not insomuch the shortage of money, but the attitude of local authorities who do not value libraries.

The Library of Põlva Coeducational Gümnaasium

Küllli Ots 7

The Library of Põlva Coeducational Gümnaasium has got newly repaired larger premises where its 1,114 users are provided with a reading room loan possibility, and where they can also use a computer with Internet connection. Librarian's work is made easier by using a library software, *Kirjasto 3000*. The head of the library, Tiia Ojanurm, parallelly is the chairperson of the section of school librarians in Põlva County. The article also gives a brief overview of the section's activities.

RESEARCH LIBRARIES

The Accreditation of Information Science's Curricula

Sirje Virkus 9

On 28–29 March 2001 an international expert commission accredited the Tallinn Pedagogical University's curricula of diploma studies, baccalaureate, and studies for Master's and Doctor's degree in the LIS field. The decision came in force by the Decree No 189 of the Minister of Education of the Republic of Estonia, 15 May 2001. The article provides an overview of the concept, goals and main stages of accreditation, and characterises categories of being accredited.

Information about the European Union

Liina Gross, Ave Punga 11

Providing the EU information is, both regionally as well as thematically, disperse in Estonia. The article gives an overview of the EU information network in Estonia which consists of four large centres and 15 county information desks. The four larger centres – the Tartu University Library's European Documentation Centre, the European Union Information Centres of National Library and the European Commission's Delegation, and European Information Centre of the Estonian Chamber of Commerce and Industry – are introduced.

BOOK HISTORY

Earlier Livonian Maps

Margit Tohver 14

An historical overview of the development of cartography and depicting Estonian territory on maps. Describing and studying

maps and research of earlier history of Estonian cartography are more thoroughly treated. A number of 16th–18th centuries maps, drawn by eminent Flemish, Dutch, French, Polish, Swedish and German cartographers, have published in a portfolio, *Livonia: vanu Liivimaa kaarte Eesti Rahvusraamatukogu kaardkogust // Livonia: Earlier Estonian Maps from the Map Collection of the National Library of Estonia*, in cooperation of the National Library and an Estonian map production company, Regjo Ltd.

INTERVIEW

An Estonian in New York: an Interview with Viktor Kõressaar Sirje Riitmuru 16

The interviewee has received his Master of Bibliography Degree at the Colombia University and worked for a long time at the Slavic and Baltic Division of the Humanities and Social Sciences Library of New York Public Library, at the present as a consultant for the Division. He talks about the Division's acquisition principles, and the acquisition of Estonian literature.

THE ANSWER PLACE 18

Jüri Järs, Director of Tallinn Technical University, Margus Allikmaa, Chancellor of the Ministry of Culture, and Mart Meri, Chairman of the Cultural Committee of Riigikogu, answer to the question do they consider the year 2001 successful for the Estonian librarianship.

RECENT LITERATURE ON LIBRARIANSHIP 21

LIBRARY MARKET PENETRATION

Marketing and Quality Aira Lepik 25

The article gives an overview of changes in librarianship and marketing. It presents the analysis of user-oriented approach in librarianship and completely focuses on the relationship marketing which forms the basis for the market penetration of a library. The basic concepts of relationship marketing are closely related to the goals of quality management and control already implemented in libraries, and are the most extensively applicable for strategic planning of library activities. A library's decision-making process springs from innovation and readiness to feel and acknowledge the need to raise through marketing not only the quality of library services, but also of the whole organisation.

CRITICAL REVIEW

Self-reflection of the National Bibliography Sirje Nilbe 27

A critical review of a National Library of Estonia publication of 2001, *Rahvusbibliograafia uuenevas infokeskkonnas // National Bibliography in a Changing Information Environment*, compiled by Janne Andresoo and Silvi Metsar. The collection covers the conference material on the same subject, held in October 2000. The papers of Estonian participants are published in the Estonian language and summarised in English; the articles of guest speakers are presented in English and summarised in Estonian. The National Bibliography is a burning issue for libraries, because the national documents archiving and National Bibliography models which have been used for several last decades more or less stable basis are now becoming obsolete in the whole world. New content, legal and technical solutions for improving the National Bibliography services are sought everywhere.

ESTONIAN LIBRARIANS ASSOCIATION

Libraries in the Knowledge-Based Society 29

An overview of the 3rd Nordic-Baltic Library Meeting, *Libraries in the Knowledge-Based Society*, held on 25–26 October in Tallinn, at the National Library of Estonia. At its four parallel sessions the library's role in promoting education and science, the library's future as an institution, new library services, and the principles and policies of resource sharing were discussed.

Autumn Mission to Tartu Maire Liivamets 32

About the opening event of the Library Days on 19 October in Tartu, which focused on the theme, *Must a Library Sell Itself?*

Information Search Katrin Bobrov 32

A traditional Library Days contest, *Information Search on the Internet*, was held on 22 October. 34 employees of 19 libraries participated in the contest.

We Need Acknowledgement and Better Pay Ellen Arnover 33

About the Rural Library Day on 30 October in Paide. Though numerous subjects were discussed, the main issue was however budget problems. The brief overview also lists the best Estonian rural librarians of 2001.

NEWS

Academica V Malle Ermel 34

A traditional event of the Estonian-German academic week called *Academica*. An overview of presented papers.

Cultural Forum 2001 Ene Riet 35

A forum organised by the Estonian Public Management Institute on 26–27 September in Viljandi. The discussion focused on the following themes: *Culture – to whom, and for what, Culture, money and management, and Cultural institutions in the changing time.*

IFLA Annual Meeting in Boston 36

An overview of the 67th IFLA Annual Meeting *Libraries and Librarians: Making a Difference in the Knowledge Age.*

PULMAN Krista Talvi 38

An overview of a European Union project, *Public Libraries Mobilising Advanced Networks* (PULMAN), and Estonia's part in it.

Briefly: 39

On 12 November, the Tartu City Central Library got a new director, Asko Tamme, who previously held the position of the Director of the Estonian Libraries Network Consortium.

In Memoriam.

Laine Peep (1932–2001) was the Director of Tartu University Library for 30 years (1962–1990). She initiated the erection of the Library's new building which was opened to the public in 1982. During her directorship, the organisation of Library's work was also developed: organising regular scientific conferences with foreign participants was started, and publishing activities were intensified. Laine Peep took part in numerous conferences and published in several languages articles on library management, bibliography, information work, and reading psychology problems. For her work, she was awarded the honorary title of the Merited Worker in Culture of the Estonian Soviet Socialist Republic in 1975; the honour certificate of the Presidium of the Supreme Council of the ESSR and the prize of the Council of Ministers of the USSR.

Karin Sarv (1921–2001) worked in the Tartu University Library, Estonian Academic Library, and the National Library of Estonia. Besides that she trained future librarians at the Tartu State University and Tallinn Pedagogical Institute.

Rk

